

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**GÖBEKLİTEPE'DE YER ALAN ASTRONOMİK
SEMBOLLERİN SANATA YANSIMASI ve ÖZGÜN KİŞİSEL
UYGULAMALAR**

V. Günsel KESERCİ

Tez Danışmanı

Doç. Deniz ONUR ERMAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
RESİM ANASANAT DALI**

ANKARA - 2021

**GÖBEKLİTEPE’DE YER ALAN ASTRONOMİK SEMBOLLERİN SANATA
YANSIMASI ve ÖZGÜN KİŞİSEL UYGULAMALAR**

V. Günsel KESERCİ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
RESİM ANASANAT DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

ANKARA - 2021

Kabul Onay

Vasfiye Günsel KESERCİ tarafından hazırlanan “Göbeklitepe’de Yer Alan Astronomik Sembollerin Sanata Yansıması Ve Özgün Kişisel Uygulamalar” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Resim Anasanat Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Deniz Onur ERMAN

Seramik Bölümü, Hacettepe Üniversitesi

Bu tezin kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Başkan: Prof. Dr. Tansel TÜRKDOĞAN

Resim Bölümü, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye: Doç. Dr. Mehmet YILMAZ

Resim Bölümü, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Tezin Savunma Tarihi: 11.06.2021

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Doç. Dr. Ali DEĞİRMENLİDERE
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

(İmza)
(V. Günsel KESERCİ)
(Tarih)

GÖBEKLİTEPE’DE YER ALAN ASTRONOMİK SEMBOLLERİN SANATA YANSIMASI ve
ÖZGÜN KİŞİSEL UYGULAMALAR
(Yüksek Lisans Tezi)

V. Günsel KESERCİ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ANKARA 2021

ÖZET

“Göbeklitepe’de Yer Alan Astronomik Sembollerin Sanata Yansıması Ve Özgün Kişisel Uygulamalar” isimli çalışma 4 bölümden oluşmuştur.

Çalışmanın 1. Bölümü olan “Giriş” bölümünde tümden gelimci bir yönlendirme yapılmış, insan kavramı, Yukarı Mezopotamya, uygarlık ve insanlık tarihi, tarih içinde medeniyetlerin ilişkileri, semboller ve astronomik yönleri ile kişisel yaratım sürecinin ana unsurları Göbeklitepe sınırlılığında anlatılmıştır.

Çalışmanın “Göbeklitepe’de Deneyimlenen Alanlar, Semboller Ve Sembollerin Astronomik İzleri” isimli 2. Bölümünde Göbeklitepe’ye ait bu sınırlılığın içerisinde kalan unsurlar detaylandırılmıştır. Göbeklitepe’nin konumu, jeokültürel unsurları ve önemine yer verilmiştir. Göbeklitepe mimarisi, “Mahfaza” ismi verilen yapılar ve zaman katmanları, mimari yapı içerisindeki çeşitlilik ile içeriklerine dair detaylara değinilmiştir. Yine bu bölüm içerisinde Göbeklitepe’nin astronomik izlerini taşıdığı literatür taramalarından elde edilerek kaynakçalandırılmış semboller ve bu sembollerin sanat ile olan ilişkilerine yer verilmiştir. Göbeklitepe’de akademik temelli astronomik atıf almış semboller; isimleri, yapıları, ilişkilendirildikleri astronomik unsurlar (takımyıldızı, yıldız vb.), kültürel ve fiziksel yansımaları çerçevesinde detaylandırılmıştır.

Çalışmanın 3. Bölümü olan “Göbeklitepe’de Astronomik İzler Taşıyan Sembollerin Kişisel Sanatsal Uygulamalara Yansımaları”nda; önceki bölümlerde aktarılan araştırmaların, çalışmaların, kaynakların ve metodolojilerden elde edilen bilgilerin katkısıyla Göbeklitepe’de Yer Alan Astronomik Sembollerin sanata yansıması uygulama mecrasındaki halleri ile ele alınmıştır. Uygulamalarda sanatsal kaygılar taşıyan eserlerin manifestolarına bu bölümde yer verilmiştir.

Çalışmanın 4. Bölümü olan “Sonuç” bölümünde ise çalışmanın Göbeklitepe’nin astronomik unsurları üzerinden çalışmanın amacına yönelik sanatsal savı irdelenmiştir.

Bilim Kodu : 40408

Anahtar Kelimeler : Göbeklitepe, Sembol, Astronomi, Sanat, Oluşum, Varlık, Bağlantı

Sayfa Adedi : 158

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Deniz ONUR ERMAN

REFLECTION OF THE ASTRONOMICAL SYMBOLS OF GOBEKLITEPE IN ARTS AND
ORIGINAL PERSONAL ARTISTIC WORKS
(M.Sc. /Ph. D. Thesis)

V. Günsel KESERCİ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
ANKARA 2021

ABSTRACT

The study named as “Artistic Repercussions of the Present Symbols in Gobeklitepe and Authentic Individual Artistic Works” is composed of 4 chapters.

In the first chapter of the study, i.e. “Introduction”, a deductive referral has been made, the concept of the human, Upper Mesopotamia, history of civilization and humanity, relations of civilizations throughout the history, core elements of the individual creation process with their symbolic and astronomic aspects are explained within the boundedness of Gobeklitepe.

In the second chapter, named as “Areas, Symbols and Astronomical Footprints of these Symbols Encountered in Gobeklitepe”, the factors that remain within the boundedness regarding Gobeklitepe are carefully scrutinized. The geographical position of Gobeklitepe, its geo-cultural elements, and its importance are also included. The architecture of Gobeklitepe, structures that are called Enclosure and their time strata, diversity within the architectural structure, and details regarding their contents are some of the topics that are meticulously touched upon in this chapter. Once again, symbols that are documented in the bibliography and obtained by literature reviews that include Gobeklitepe’s astronomical footprints and the relations of such symbols with art are some of the topics that are present within this chapter. Symbols, which have been academically attributed in astronomic fields, in Gobeklitepe, their names, structures, the astronomical elements they are associated with (star clusters, stars, et cetera), are elaborately enlarged upon within the scope of cultural and physical repercussions.

Within the third chapter named as “The Symbols that bear Astronomical Traces in Gobeklitepe and their Repercussions on Personal Aesthetic Artistic Works”, the astronomical symbols that appear in Gobeklitepe and their impact on art with their aspects in practical courses are fastidiously discussed with the contributions of the data acquired from studies, searches, resources, and methodologies that have been previously cited. Artifacts that contain artistic concerns in practice and their manifestos are also present in this section.

Within the fourth section of the study, i.e., “Conclusion”, the aesthetic-argument towards the study’s purpose based on Gobeklitepe’s astronomical elements is thoroughly examined.

Science Code : 40408
Key Words : Gobeklitepe, Symbols, Astronomy, Art, Genesis, Existence, Link
Page Number : 158
Supervisor : Doç. Dr. Deniz ONUR ERMAN

TEŞEKKÜR

Tez ve uygulama çalışmalarımın tüm aşamalarında yanımda olan, liyakatini ve desteğini her zaman hissettiren sevgili danışmanım Doç. Deniz ONUR ERMAN'a; çalışmalarım süresince yaptığı yardımları, öneri ve yönlendirmeleri için içtenlikle teşekkür ederim.

Başta oğlum Kerem Can KESERCİ olmak üzere; sevgili aileme ve değerli dostlarıma, çalışmamın teknolojik alanda teknik desteğini sağlayan ve yardımlarını esirgemeyen Yusuf ÖZCAN'a, yoğun çalışma tempomdaki destekleri ve anlayışlarının yanı sıra, her türlü desteği bana sağladıkları için teşekkür ederim.

Son olarak; Göbeklitepe ziyaretlerimde ve yaptığım alan araştırmalarımda yer alan bilgilere ulaşmamda bana yardımcı olan ve kültürleri ile harmanladıkları tüm bilgilerini benimle paylaşan, yerel yetkiler ile Şanlıurfa halkına, Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi ve Alman Arkeoloji Enstitüsü yetkililerine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Vasfiye Günsel KESERCİ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
RESİMLER LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
VİDEOLAR LİSTESİ.....	xii
KİŞİSEL SANAT UYGULAMALARINA AİT ÇALIŞMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1
1. GÖBEKLİTEPE’DE DENEYİMLENEN ALANLAR, SEMBOLLER ve SEMBOLLERİN ASTRONOMİK İZLERİ.....	9
1.1. Göbeklitepe’nin Yeri ve Önemi.....	9
1.1.1. Göbeklitepe Mimarisi ve Tarihsel Zaman Katmanları	16
1.1.2. Göbeklitepe Mahfazaları.....	18
1.2. Göbeklitepe’deki Sembollerde Astronomik İzler ve Sanat	21
1.2.1. Kartal/Akbaba.....	24
1.2.2. Akrep.....	29
1.2.3. Kaz/Ördek	30
1.2.4. Kurt / Köpek – Başsız İnsan	31
1.2.5. Hizalama Taşı (Nişan Taşı)	33
1.2.6. Kemik Plaka	36
1.2.7. Kemer Tokası	39
1.2.8. H ya da (H) Sembolü	42
1.2.9. Yılan.....	44
1.2.10. Turna	47
1.2.11. 7 Kuş/Dodo Kuşu	49
1.2.12. Elmas.....	52
1.2.13. Ağ Sembolü.....	55
1.2.14. Üç Sepet	57
1.2.15. Diğer Yapı ve Semboller	59

2. GÖBEKLİTEPE’DE ASTRONOMİK İZLER TAŞIYAN SEMBOLLERİN KİŞİSEL SANATSAL UYGULAMALARA YANSIMALARI.....	62
2.1. Göbeklitepe’de Yer Alan Astronomik Sembollerin Sanata Yansıması Ve Özgün Kişisel Uygulamaların Anlatısına Giriş.....	67
2.2. Oluşum	69
2.3. Akrep Bağlantısı.....	80
2.4. Akbaba/Kartal Bağlantısı	85
2.5. Elmas Sembolü Bağlantısı.....	87
2.6. H Sembolü Bağlantısı.....	89
2.7. Yılan Bağlantısı.....	93
2.8. Kemer Tokası Bağlantısı	96
2.9. Kemik Plaka Bağlantısı	97
2.10. Hizalama Taşı (Nişan Taşı) Bağlantısı	99
2.11. Kurt/Köpek – Başsız İnsan Bağlantısı	102
2.12. Turna Bağlantısı	104
2.13. Üç Sepet Bağlantısı	106
2.14. Ağ Bağlantısı.....	108
2.15. 7 Kuş / Dodo Kuşu Bağlantısı	109
2.16. Kaz/Ördek Bağlantısı	111
2.17. Şifa Çemberi Bağlantısı.....	113
2.18. Web Bağlantısı	116
3. SONUÇ	118
KAYNAKLAR	122
ŞEKİLLER ve RESİMLER.....	128
VİDEOLAR	134
EKLER.....	130
ÖZGEÇMİŞ	159

RESİMLER LİSTESİ

	Sayfa
Resim 1: Göbeklitepe Yapıları A,B,C,D mahfazaları (Kasım 2016) Klaus Schmidt.	11
Resim 2: D mahfazası kazı çalışmaları ve katmanların görünümü	11
Resim 3: C yapısı Sütun 12 (2004).....	15
Resim 4: Göbeklitepe radar görüntüleri ve tabakaların yer altındaki tespitleri	17
Resim 5: Göbeklitepe Mahfazaları genel görünüm	20
Resim 6: Göbeklitepe 3D İllüstrasyon.....	135
Resim 7: Sütun 1 (2007).....	136
Resim 8: Sütun 2 (2004).....	136
Resim 9: Sütun 5 (2007).....	136
Resim 10: Mahfaza B Genel Görünüm	137
Resim 11: Sütun 9 (2002).....	137
Resim 12: Sütun 10 (2004).....	137
Resim 13: Sütun 6 (2007).....	137
Resim 14: Mahfaza C Kuşbakışı görünüm.	138
Resim 15: Mahfaza C Merdiven Kuşbakışı Görünüm	139
Resim 16: Mahfaza C Merdivenleri	139
Resim 17: Sütun 27 ve perspektif görünümü.....	140
Resim 18: Sütun 37 Tilki Sembolü.....	141
Resim 19: Delik Kaplar ve Hayvan Figürü Resim 20: Yabani Domuz Heykeli	141
Resim 21: Mahfaza C Kuşbakışı kesit görünüm.....	142
Resim 22: Sütun 18	143
Resim 23: C ve H Sembolleri.....	143
Resim 24: Sütun 18 kaide görünümü.....	144
Resim 25: Sütun 31 Resim 26: Kemer Tokası Kabartması Sütun 31	144
Resim 27: Sütun 20 Resim 28: Yılan ve Domuz Kabartmaları	145
Resim 29: Sütun 22 görünüm.....	146
Resim 30: Sütun 33 görünüm.....	147
Resim 31: Sütun 43 görünüm Resim 32: Sütun 43 perspektif.....	149
Resim 33: Aslanlı Mahfaza Kuşbakışı Resim 34: Aslanlı Mahfaza Kesit Görünüm	150
Resim 35: Aslan Simgesi	150
Resim 36: Kadın Tasviri (2007).....	151

	Sayfa
Resim 37: Mahfaza F İnsan figürü	152
Resim 38: Sütun 56 Resim 39: Sütun 56 perspektif	152
Resim 40: Totem Heykeli (20011)	153
Resim 41: Üzerleri delinmiş bir salyangoz kabuğu dizisi ve Boya Kasesi	23
Resim 42: Sütun 43 Akbaba/Kartal sembolü.....	25
Resim 43: Halka görünümlü semboller Resim 44: Halka sembolü sunak.....	26
Resim 45: Akrep Sembolü	29
Resim 46: Nisan Taşı Görünüm Resim 47: Nişan Taşı pozisyonu illüstrasyon	33
Resim 48: Nişan Taşı ve Göbeklitepe’de Mahfaza C içinde bulunan ve kırık olan diğer benzeri .	34
Resim 49: Kemik Plaka görünüm.....	37
Resim 50: Sütun 18 Kemer Tokası Perspektif Görünüm Resim 51: Kemer Tokası.....	40
Resim 52: Halley Kuyruklu Yıldızı ve Kemer tokası eşleşmesi	41
Resim 53: Mawangdui Kuyruklu Yıldızı Atlası	41
Resim 54: “H” Sembolü görünüm.....	42
Resim 55: Sütun 18 Göz-Hilal Sembolleri ve “H” Sembolü	44
Resim 56: Yılan Sembolü görünüm	45
Resim 57: Farklı sütunlarda Üçlü Hayvan sembolleri	47
Resim 58: Sütun 18 üzerindeki 7 kuş ve Dodo Kuşu benzerliği.....	50
Resim 59: Sütun 18 kaidesi tam görünüm	51
Resim 60: Mahfaza H; Sütun 57 kuş bakışı görünüm.....	53
Resim 61: Sütun 57 görünüm Resim 62: Elmas Sembolü görünüm.....	53
Resim 63: Yıldız Takvimi örneği	54
Resim 64: Mahfaza A Sütun 1 Ağ sembolü görünüm	56
Resim 65: Sütun 12 görünüm	57
Resim 66: Üç Sepet sembolü ve ekinoks karşılaştırması	59
Resim 67: Sütun 12 Domuz sembolü görünüm	61
Resim 68: Göbeklitepe Ticari Ürünler Kuyum, Tekstil ve Hediyelik Eşya sektörü örnekleri	63
Resim 69: Demet Selek, Tekstil ürünlerinde punç, chenille, shibori tekniklerinin kullanıldığı akademik uygulama örnekleri, 2020,.....	63
Resim 70: The Gathering Sergi Planı Görseli.....	64
Resim 71: The Gathering Sergi Görüntüsü.....	64
Resim 72: Sinem Dişli, Oyuklar ve Höyükler: Göbeklitepe’ye Bir Bakış, 2019	65
Resim 73: Fırat Neziroğlu, Özge Günaydın ve Eren Şahan Bağcı’nın “Bereketli Hilal Sergisi” Eser Örnekleri, 2020	65
Resim 74: Erdinç Bakla, Göbeklitepe, Yılanlı mağara dikilitaşı, mermer, 190x105x30 cm, 2012	66

	Sayfa
Resim 75: Erdiñ Bakla, Göbeklitepe, bronz, Kuo dikilitaşı, 47x19x7 cm, 2012.....	66
Resim 76: Meral Öztürk,GMÖ001,15X90,2019	66
Resim 77: Ned Pamphilon, Pot Belly Lanscape, 70x50cm, 2017.....	66
Resim 78: Orijinal Tablo - Ned Pamphilon, Uncoverd Discovered, 42x62 cm, 2017	66
Resim 79: Çiğdem Köksal Schmidt tarafından eserleştirilmiş Klaus Schmidt Anı Evi'nde bulunan resim örnekleri	67
Resim 80:Oluşum Yansıma detay görüntü	71
Resim 81: Oluşum 0, Oluşum-Göbeklitepe'nin Matematiği/385524, 371324, Oluşum-Uzaklık 2.616, Oluşum-Denep'in Sayıları 204126 +451649 eserleri kolaj görüntü.....	72
Resim 82: Oluşum 0 detay ve perspektif görünüm.....	73
Resim 83: Oluşum Göbeklitepe'nin Matematiği / 385524, 371324 uygulaması detay ve perspektif görünüm	74
Resim 84: Oluşum – Uzaklık /2.616 detay ve perspektif görüntü	76
Resim 85: Oluşum- Denep'in Sayıları / 204126 +451649 yakın plan ve perspektif görüntüleri	78
Resim 86: Oluşum-43 metafor ögesi yakın plan ve perspektif görüntü	79
Resim 87: Toprak Resim 88: Su Resim 89: Hava Resim 90: Ateş	80
Resim 91: Akbaba Bağlantısı uygulamasında Denep Yıldızı Metaforu detay görünümü	86
Resim 92: Elmas Bağlantısı perspektif 1 Resim 93: Elmas Bağlantısı perspektif 2	88
Resim 94: Elmas Bağlantısı perspektif 3	89
Resim 95: H Sembol Bağlantısı 1.....	89
Resim 96: H Sembol Bağlantısı 2.....	89
Resim 97: H Sembol Bağlantısı 3.....	89
Resim 98: H Sembol detay görünüm.....	91
Resim 99: Yılan Bağlantısında Kıyamet Teorisi metaforu ve Yılan ögesi detay görünüm	94
Resim 100: Günsel Keserci, Yılan Bağlantısı ve gerçeklik metaforu-1, 2020	95
Resim 101: Günsel Keserci,Yılan Bağlantısı ve gerçeklik metaforu-2, 2020	95
Resim 102: Günsel Keserci, Kemik Plaka Denep Bağlantısı ve geçmiş-gelecek kurgusu, 2020 ve Kemik Plaka Bağlantısı yakın plan görünüm	99
Resim 103: Hizalama Taşı (Nişan Taşı) detay ve perspektif görüntüleri.....	101
Resim 104: Kurt/Köpek –Başsız İnsan Bağlantısına ait diğer perspektif açılar ve çekimler	103
Resim 105: Turna Bağlantısı detay görünüm	105
Resim 106: Turna Bağlantısı Versiyon 1	105
Resim 107: Üç Sepet Bağlantısı ve astronomik eşleşmeye yapılan Bağlantı vurgusu ve uygulamaya ait detay görüntüler	107
Resim 108: Ağ Bağlantısı detay ve perspektif görüntü	108

Resim 109: 7 Kuş / Dodo Kuşu Bağlantısında Büyük Ayı Takım Yıldızı atfı üzerine perspektif görüntü	110
Resim 110: Kaz/Ördek Bağlantısı detay ve perspektif görüntü serisi 1	112
Resim 111: Kaz/Ördek Bağlantısı detay görüntü serisi 2	112
Resim 112: Şifa Çemberi Bağlantısı perspektif görüntü.....	115
Resim 113: Web sitesi adresleme-Göbeklitepe Konum Atfı	116
Resim 114: İllüstratif çalışma örnekleri	117

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1: Araştırmanın Kuruluş Şeması	7
Şekil 2: Şanlıurfa Göbeklitepe yol haritası (Kişisel İllüstrasyon)	10
Şekil 3: Göbeklitepe topografı.....	10
Şekil 4: Göbeklitepe sembolleri ve Moğol dikilitaşlarında bulunan görseller illüstrasyonu	13
Şekil 5: Genç Dryas dönemine ait Takım Yıldızları ve Pozisyonları.....	16
Şekil 6: Tabakalardan alınan örneklem noktaları ve örneklerin tarihsel sıralaması	18
Şekil 7: Göbeklitepe Mahfazalar haritası.....	20
Şekil 8: Göbeklitepe Tabakalarının oturumu	135
Şekil 9: Sütun 56 hayvan tasviri	152
Şekil 10: Mahfazaların kuzey-güney yönelimi	154
Şekil 11: Mahfazaların Pozisyonları.....	155
Şekil 12: Yapılar ve takım yıldızlarının karşılaştırılması	156
Şekil 13: Sütun 43 ve astronomik karşılaştırması	157
Şekil 14: Kuğu Takım Yıldızı İllüstrasyon	27
Şekil 15: Kuğu Takım Yıldızı Akbaba sembolü eşleşmesi	28
Şekil 16: Akrep Sembolü ve Takım Yıldızı Eşleşmesi	29
Şekil 17: Kaz/Ördek illüstrasyonu.....	30
Şekil 18: Kaz/Ördek sembolü geriye dönük astronomik pozisyon eşleşmesi	31
Şekil 19: Kurt/Köpek – Başsız İnsan sembolü astronomik eşleşmesi.....	32
Şekil 20: Nişantaşı Vulva İllüstrasyonu	34
Şekil 21: Mahfazalarda Kuzey-Güney Yönelimi.....	35
Şekil 22: Denep Yıldızı ve Nişan Taşı Eşleşmesi	36
Şekil 23: Kemik Plaka ve Göbeklitepe unsurlarının eşleşmesi	38
Şekil 24: Kemik Plaka ve Kuğu Takım Yıldızı yıldızlarının eşleşmesi	38
Şekil 25: Kemik plaka ve astronomik iz örtüşümü	39
Şekil 26: Orion Takım Yıldızı görünüm.....	43
Şekil 27: Meteor Yağmurları ve olası çıkış noktaları	46
Şekil 28: Turna sembolü ve Yılandıcı Takım Yıldızı benzerliği illüstrasyonu	49
Şekil 29: Dodo Kuşu sembolü ve Büyük Ayı Takım Yıldızı bağlantısı	52
Şekil 30: Göbeklitepe Elmas Sembolü ve Amerika kıtasında bulunan yerli sembolü karşılaştırması	55
Şekil 31: Carina Takım Yıldızı görünüm	57
Şekil 32: Üç Sepet sembolü ve Dünya'daki diğer benzerleri ile karşılaştırılması.....	58

	Sayfa
Şekil 33: Göbeklitepe Mahfazaları ve Şifa Çemberi benzerliği illüstrasyon.....	60
Şekil 34: Mars teorisi pozisyonlandırması ve illüstrasyonu.....	61
Şekil 35: Kişisel sanat vizyonu diagramı (2014-2021).....	69
Şekil 36: Göbeklitepe Mahfazası.....	81

VIDEOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Video 1: Alan Çalışması Kişisel Deneyimlerde Elde Edilen Görsel Kayıt 1	10
Video 2: Alan Çalışması Kişisel Deneyimlerde Elde Edilen Görsel Kayıt 2-3	21
Video 3: Alan Çalışması Kişisel Deneyimlerde Elde Edilen Görsel Kayıt 4-5-6	64
Video 4: Alan Çalışması Kişisel Deneyimlerde Elde Edilen Görsel Kayıt 7	67

KİŞİSEL SANAT UYGULAMALARINA AİT ÇALIŞMALAR LİSTESİ

	Sayfa
Uygulama 1: Oluşum – Yeşeriş Versiyon 1	70
Uygulama 2: Oluşum – Yeşeriş Versiyon 2	70
Uygulama 3: Oluşum-Yansıma	71
Uygulama 4: Oluşum 0	73
Uygulama 5: Oluşum Göbeklitepe’nin Matematiği / 385524, 371324	74
Uygulama 6: Oluşum- Evren Versiyon 1	75
Uygulama 7: Oluşum- Evren Versiyon 2	75
Uygulama 8: Oluşum – Uzaklık /2.616	76
Uygulama 9: Oluşum-Denep’in Sayıları 204126 +451649	77
Uygulama 10: Oluşum-Denep’in Sayıları 204126 +451649	78
Uygulama 11: Oluşum-43	79
Uygulama 12: Toprak metaforu	81
Uygulama 13: Toprak Elementi Metaforu	82
Uygulama 14: Su Elementi Metaforu	82
Uygulama 15: Hava Elementi Metaforu	83
Uygulama 16: Ateş Elementi Metaforu	84
Uygulama 17: Akbaba/Kartal Bağlantısı	85
Uygulama 18: Elmas Sembolü Bağlantısı	87
Uygulama 19: H Sembol Bağlantısı 1	90
Uygulama 20: H Sembol Bağlantısı 2	91
Uygulama 21: H Sembol Bağlantısı 3	92
Uygulama 22: Yılan Bağlantısı	93
Uygulama 23: Kemer Tokası Bağlantısı	96
Uygulama 24: Kemer Tokası Haley Kuyruklu Yıldız Bağlantısına Atıf	97
Uygulama 25: Kemik Plaka Bağlantısı	98
Uygulama 26: Hizalama Taşı (Nişan Taşı)	100
Uygulama 27: Kurt/Köpek - Başsız İnsan Bağlantısı	102
Uygulama 28: Turna Bağlantısı Versiyon 1	104
Uygulama 29: Turna Bağlantısı Versiyon 2	105
Uygulama 30: Turna Bağlantısı Versiyon 3	105
Uygulama 31: Üç Sepet Bağlantısı	106

	Sayfa
Uygulama 32: Ağ Bağlantısı	108
Uygulama 33: 7 Kuş / Dodo Kuşu Bağlantısı.....	109
Uygulama 34: Kaz / Ördek Bağlantısı.....	111
Uygulama 35: Şifa Çemberi Bağlantısı Versiyon 1	113
Uygulama 36: Şifa Çemberi Bağlantısı Versiyon 1	114
Uygulama 37: Şifa Çemberi Bağlantısı Versiyon 2.....	115

GİRİŞ

İnsanın araştırma ve olaylar arasında bağ kurma güdüsü; evrene karşı oluşturduğu merak duygusundan ve bu merak duygusunu gelecek nesillere aktarma faaliyetlerinden ortaya çıkmıştır. İnsanlık tarihi, bu güdünün birikimsel ürünleri ile doludur. İnsan içinde yaşadığı evreni tanımlamak için merak duygusunu bir araç olarak kullanmıştır. Bu aracı kullanırken evrenin öğelerini kendinde oluşturduğu bir ayna olarak kullanmış ve sanat eserlerini kendi aynasındaki yansımadan meydana getirmiştir. Yeryüzünden başlayarak, gökyüzüne kadar gördüklerini yaşantısına dahil etmiş ve günümüze ulaştırma gayretini göstermeye çalışmıştır.

Bu çalışma gayretini gösteren insanoğlu toplumun bir parçasıdır ve evrenden ayrılmaz bir bütündür. Evrenin bir parçası olan insanoğlunun da toplum içinde en önemli ortak paydası sosyal olmasıdır. (Clark, 1997). Sosyalleşmenin; iletişim tanımı ile paralel bir yol izlediği dile getirilmektedir. Buradan hareketle sosyalleşme; bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci olarak tanımlanmıştır. Bu durumda ortaya koyulan pek çok etkinlik de bu tanım doğrultusunda iletişim tanımı içerisine alınmıştır (Dökmen, 2005). Tarihin yazılı ve yazılı olmayan dönemlerinde de bu etkinliklerde sayılan semboller ve eserler üzerindeki şekiller; mesajların aktarılması için seçilmiştir. İnsanların inançları, yaşayışları, rutin faaliyetleri ve değerleri ortaya koydukları sanatsal eserlerde bulunabilir. Bir başka deyişle; göstergebilim yöntemi öncekileri anlamak için temel fikirlerin kavramını eserler içerisinde gösteren yardımcı yöntemlerden biridir. (Charandabi, 2017). İnsan ve sanat ayrılmaz kavramlardır (Özertem, 2018). Bu sonuca insanın referans çerçevesinden hareketle “insan” kavramından başlayarak ulaşılabilmektedir. İnsan; dünyayı ve yaşamı anlama, değerlendirebilme, uyum sağlama ve değiştirme yetilerinin tümüne birden sahip tek varlık olmuştur. Kendisinin farkında olması, rasyonelliği ve zekâsı gibi yüksek seviyede düşünmesini sağlayan özellikler insanı "insan" yapan nitelikler olarak sayılmaktadır (Clark, 1997: 208). Ona bu yetileri sağlayan ana kaynak ise, insanın beyninde ve benliğinde yorumlanabilen kendi referans çerçevesi ve bireysel boyuttaki bilişsel ve fizyolojik entegrasyonudur. Bu entegrasyon, onun düşüncelerini ürüne çevirebilmesini sağlamıştır. (Ersoy ve Karal, 2012). İnsanoğlu bu işlevi yerine getirerek, öğrendiklerinin devamlılığını da sağlamış ve kültür öğelerinin temelini oluşturmuştur. Tüm bunlarla birlikte; insan kendisini, varoluşunu, geçmişini ve doğayı ilişkilendirme çabasını halen sürdürmektedir.

İnsanın toplu yaşam faaliyetleri ve toplu yaşam kültürü adına Dünya’da ilk yerleşimini; ismini Yunanlılardan alan ve iki nehir arası anlamına gelen Mezopotamya’da başlattığı gösterilmektedir (Tekin, 2017). Fakat son yıllardaki araştırmalarla; insanlık tarihinin “İlk toplu yerleşim coğrafyası Aşağı Mezopotamya uygarlıklarıdır” hakim görüşü yerini; Anadolu topraklarını da içerisine alan “Yukarı Mezopotamya’nın toplu yaşamın başladığı yerdir” temelli tezlerine bırakmıştır (Altun, 2018). Yukarı Mezopotamya’da yapılan araştırmalarla bu konuda en çok adından bahsettiren yer Göbeklitepe kabul edilmektedir. İnsanlık tarihinin yeniden yorumlanmasını sağlayacak bulgulara sahip olduğu düşünülen ve Şanlıurfa’nın kuzeydoğusunda yer alan Göbeklitepe’nin, toplu yaşamın başlangıç yeri olan Aşağı Mezopotamya’yı etkilediği düşünülmektedir. (Schmidt, 2003).

Göbeklitepe’nin en büyük etkisi, avcı-toplayıcı atalarımıza yönelik fikirlerimizi köklü bir şekilde değiştiriyor olmasıdır. Genellikle avcı-toplayıcıların sanat gibi unsurlardan uzak olduğu, büyük yapılar inşa edemeyecek düzeyde olan insan grupları olduğu düşünülmekteydi. Benzer şekilde, avcı-toplayıcılarda karmaşık sembol sistemlerinin bulunmadığı, sosyal hiyerarşilerin henüz netleşmediği, görev dağılımının çok kısıtlı olarak yapılabildiği düşünülüyordu. Ancak araştırmacılar; Göbeklitepe yerleşik yaşama geçmemiş, göçebe avcı-toplayıcılar tarafından inşa edilmişse, bu fikri tamamen baştan düşünmemiz gerektiğini söylemektedirler. Çünkü bu sayılanlar olmaksızın Göbeklitepe’deki neredeyse 90.000 metre kare alana yayılan bir yapı inşa edilmesinin mümkün olmadığı görüşündedirler (Peters, 1998).

Ayrıca Göbeklitepe, o zaman diliminde olan diğer tüm kazı alanlarından çok daha karmaşık bir mimariye sahiptir. Göbeklitepe’nin keşfinden bu yana, onunla benzer yapıda olan Hamzan Tepe, Karahan Tepe, Harbetsuvan Tepesi, Sefer Tepe ve Taslı Tepe gibi diğer yapı alanları tespit edilmişse de, bunların birçoğu Göbeklitepe’den çok daha küçük ve basit yapılıdır. Ancak bu diğer alanların keşfi ve coğrafi konumları, bu yapıların gerçekten de avcı-toplayıcıların toplanma ve belki de ibadet alanları olduklarını doğrulamaktadır (Çelik, 2010).

Etkileşim ve köken, tarih bilincinin oluşmasında ve faaliyetlerin anlamlandırılmasında etkili olmuştur. Birikimli bilginin toplumlar arası aktarımı konusunda kronoloji, her geçen gün değişmektedir. Bu sebeple Yukarı Mezopotamya kökenli tezler Göbeklitepe sonrasında daha

çok anlam kazanmıştır. Özellikle Göbeklitepe'nin, Mezopotamya uygarlıklarının kültürel altyapısını oluşturmuş olabileceği tezi, Sümer ve Mısır kültürlerinin inanca dayalı bilgi sistemlerinin ortaya çıkışları konusundaki çalışmaların temel dayanağını oluşturmaktadır (Schmidt, 2006).

Göbeklitepe; Klaus Schmidt tarafından; *“İnsanlık tarihinin yeni sıfır noktası”*, olarak tanımlanmaktadır (Schmidt, 2006). Bu tanımdan hareketle; tarihin tüm çağlarında olduğu gibi insan, varoluşundan getirdiği kültür öğelerini birikimli olarak nesillere aktarmaya, günümüz insanı ise; bu bulgulardan geçmişini anlamlandırma çabasına Göbeklitepe’de de devam etmiştir. Klaus Schmidt bu konuda yapılan çalışmaların öncülüğünü yapmıştır. (Schmidt, 2009). İnsanın varoluşu ile başlayan insanlık tarihi ve süreçleri; tarım, ticaret, inanç, sanat ve bilim gibi kavramların çağlar arasında uğradıkları değişimler de Göbeklitepe araştırmaları temel alınarak diğer araştırmacılar tarafından incelemeye alınmıştır. Bilimsel olarak bu değişim ve kavramlar alt araştırma dallarına ayrılmış ve ayrılmaya da devam etmektedir (Sweatman ve Tsikritsis, 2017).

İnsanlık tarihi hakkında yapılan diğer araştırmalara bakıldığında Göbeklitepe ile benzer özellikler gösteren diğer alanlar da göze çarpmaktadır. Tıpkı Göbeklitepe’de olduğu gibi araştırılmakta olan alanlar ve tezler üzerindeki sonuçların tarihimize ve kültürümüze şekil verdiği gerçeği akademik çalışmalarda da karşımıza çıkmaktadır. Örneğin batı kültürünün en eski yapıtlarından birisi Stonehenge, bu konuda Göbeklitepe gibi araştırmalara konu olmuştur. Stonehenge’de de iri kayaların günümüzden 7000 yıl kadar önce belirli bir düzen içinde bir araya getirilmesi, tıpkı Göbeklitepe’de olduğu gibi birçok araştırmacının temel konusu olmuştur (Satmış, 2014). Bu örneklerle 4000 sene kadar önce inşa edilen Mısır Piramitleri de eklenmektedir. Yapılma teknikleri, mimari özellikleri, kapladıkları alanlar, pozisyonlandırıldıkları noktalar gibi dikkat çekici özellikler diğer alanlardan elde edilen bulgularla karşılaştırıldıklarında araştırmacılar için yeni çalışma alanları oluşturmıştır. Birçok araştırmacı bu savdan hareketle; gerek Mısır, gerek Stonehenge, gerekse Göbeklitepe ile ilgili iddialarının temelini astronomiye dayanmıştır. Bahsi geçen alanlardaki semboller ve taşıdıkları düşünülen anlamlar için kanıt arayışları halen sürmektedir (Colins, 2016).

Göbeklitepe’de yapılan araştırmalarda en dikkat çeken özelliğın yapılar ve üzerlerinde taşıdıkları semboller ile gökyüzü arasındaki ilişki konusunda ortaya atılan iddiaların korelasyonel olarak uyduğunun ortaya çıkmasıdır (Sweatman ve Tsikritsis, 2017). Bu sembollerin anlamları ve neden uygulandıkları konusunda dönemin insanların inanç faaliyetlerini yansıttığı görüşü yaygın olsa da bu konu araştırmacılar arasında halen araştırmaktadır. Günümüzde araştırmacılar, bu sembollerin yaşanan büyük tarihi olaylara bir belirteç (tarih damgası) olduğunu savunmaktadırlar. Sütunlardaki hayvanların alçak kabartma oymalarının genellikle takımyıldızlarına denk düştüğünü ve bunların pozisyonlarının tarihsel süreçte yaşanan olaylar sonrasında pozisyonlandırıldığını iddia etmektedirler. Fakat bu görüşlerini Göbeklitepe’de bulunan tüm semboller için kullanmak için verilerin yeterli olmadığı noktasında görüş bildirmişlerdir (Sweatman ve Tsikritsis, 2017).

Bu tanımdan hareketle; tarih süreçlerinde gökyüzüne olan merak, yıldızlar ve gökyüzünün elemanlarının hareketlerine olan merakın ürüne dönüşmesi, bilimsel çalışmaların ana ve alt dallardan birisi olmuş ve modern hayatta astronomi ismini almıştır (Yüce, 2017).

İnsanlar, tarih dönemleri boyunca çeşitli öğeleri anlamlandırarak kültürel faaliyetlerini zamansal dönemlere ayırmak istemişlerdir. (Şenel, 2006). Gökyüzü ve hareketleri bunu yapmak için en çok tercih edilen ve üzerine araştırma yapılan mecralardan biri olmakla birlikte; tarih içinde halen yeni keşiflerle bu faaliyetlerin çeşitlendirildiğı görölmektedir. Araştırmalar, geçmişte yaşayan insanların; yaşamlarını devam ettirebilmek için, gökyüzü ve yeryüzünde gerçekleşen olayları takip etmek; yaşamlarını da bu olaylara göre planlamak zorunda olduklarını göstermektedir. Gökyüzündeki yıldız konumlarını; mevsimleri takip etmekte, yer-yön belirlemede, meteoroloji olaylarını anlamlandırmakta ve takvimler oluşturulmasında kullanmışlardır (Yüce, 2017). İnsanlığın tarih öncesi devirlerinde, özellikle Mezolitik dönemin sonundan başlayarak; insanlar takvimlerini başta Ay ve Güneş’in görünür hareketlerine dayalı olarak oluşturmuşlardır. Ticari faaliyetlerin zamanını belirlemenin yanında, tarım faaliyetlerinin sürelerinin ayarlanması, yön ve zaman kavramlarını bulma faaliyetlerinin yanında; insanların yıldızları tanrılarla ilişkilendirmesiyle de; bu çağlarda astronomiye karşı ilgi daha çok artmış ve bunlar insanlar tarafından kültürel öğelerine yansıtılmıştır. (Sayalı, 1991).

Göbeklitepe’de de insanların astronomi ile ilgili ifade biçimlerinin eserler üzerinde izlerine rastlandığı araştırmacılar tarafından dile getirilmektedir. (Sweatman ve Tsikritsis, 2017). Takımyıldızlarının geriye dönük pozisyonları üzerine araştırma yapan birçok bilim adamı da teorilerini eserler üzerindeki ifadelerle yorumlamıştır. Burada dikkat çeken unsur ise yıldızların geriye dönük zamansal pozisyonları ve araştırma yapılan bölgelerdeki kalıntılara yansıtılma şekillerindeki tutarlılığın kanıtlanabilir bir uyum oluşturmasıdır. Bu kalıntılardan elde edilen sonuçlarla; insanların gökyüzünü, inanışlarından yaşam biçimlerine kadar sembollerinde kullandıkları gösterilmektedir (Sweatman ve Tsikritsis 2017).

Sembollerin içerisinde bulunduğu yuvarlak şekilli ve Göbeklitepe’nin anıtsal mimarisini oluşturan yapılar için genel olarak yapılan araştırmalarda kullanılan tanımlamaların ve ifadelerin farklı olduğu gözlemlenmektedir. Bu tanımlar ve ifadeler araştırmaların içeriğine göre; “Yapı”, “Oluşum”, “Mahfaza” gibi kelimelerden oluşmaktadır (Albayrak, 2019: 110). Yapılar için kullanılan ifadeler arasında ise ilk ve en yaygın kullanım “enclosure” (Schmidt, 2000a; 38) kelimesinin karşılığı olan “mahfaza” olarak araştırmalarda yerini almaktadır.

Göbeklitepe’de mevcut bulunan ve mahfaza olarak ifade edilen yapıların hemen hemen hepsinde farklı hayvan sembollerini tasvir eden kabartmalar ortaya çıkarılmıştır. Bu sembollerden bazıları Yılan, Tilki, Turna, Yaban Domuzu gibi hayvan betimlemelerinden oluşmaktadır. Bu noktada sembollerin, dönemin bilimsel yöntemlerinden sanata dönüşmüş uygulamalar olduğuna dair tezler bulunmaktadır. (Magli, 2016).

Göbeklitepe mimarisini oluşturan mahfazalarda henüz anlamı çözülememiş sembollerde bulunmaktadır. Bu sembollerden bazıları Göbeklitepe'nin sırlarını çözebilmek ve sanat eserlerinin takımyıldızları ile ilişkilerini anlamlandırmak konusunda oldukça önemli olduğu araştırmacılar tarafından dile getirilmektedir (Sweatman ve Tsikritsis, 2017). Eserlerin rastlantısal değil yaşamsal faaliyetleri organize eden, hatta ay ve güneş arasındaki ilişkileri betimleyen unsurlara sahip oldukları iddia edilmiştir (Schmidt, 2006).

Tüm bu açıklamalar; araştırmanın ana konusu olan “Göbeklitepe’de bulunan sembollerin astronomik etkileşimleri” üzerine yapılan çalışmaları oluşturmuştur. Bu çalışmalar; Göbeklitepe’de ortaya çıkarılan bulgulardaki sembollerin, özgün kişisel eserlerdeki sanatsal dışa vurumunun nasıl işlendiğini, sembollerin astronomik yansımalarının kişisel sanatta ve sanat eserlerindeki etkisinin ne olabileceğini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma kapsamında Göbeklitepe merkezli sembollerin astronomik yansımaları özgün sanat eserleri özelinde ele alınmıştır.

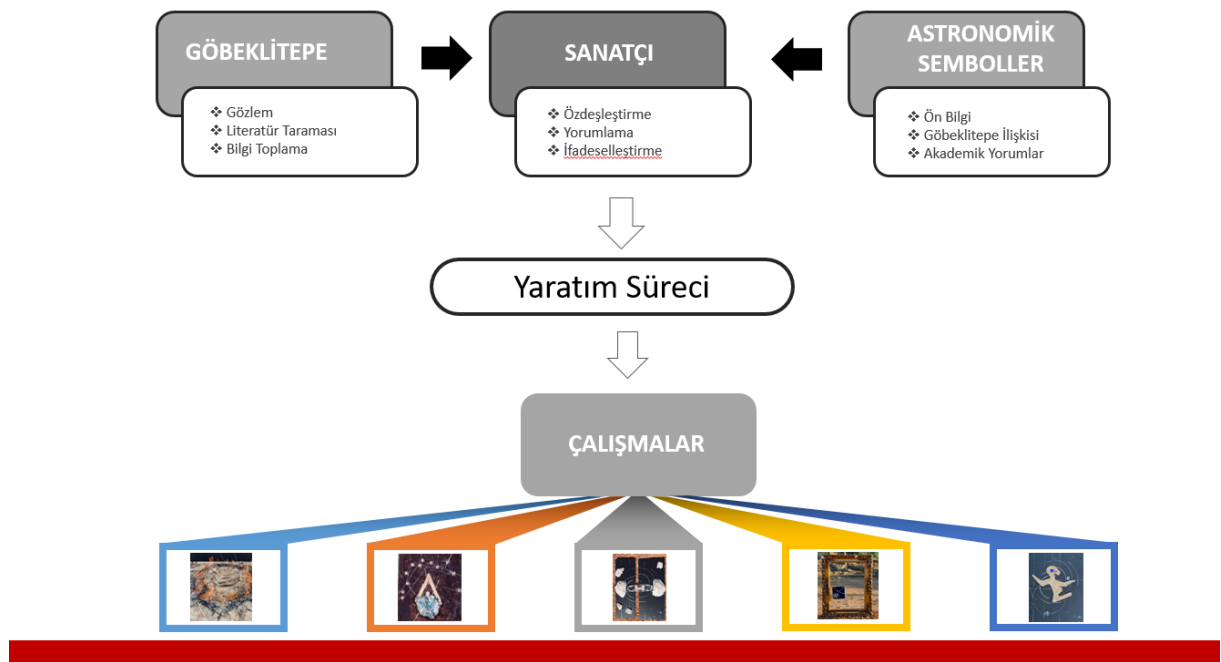
Göbeklitepe’de elde edilen bulgulardaki sembollerin ve mimari yerleşimin tarihin bilinen akışını değiştirdiği yönünde atıflar ve görüşler bulunmaktadır. (Sagan, 2013). Bu çalışma, popüleriteden arınmış ve akademik atıf görmüş her çalışmanın sanata yansıması konusunda sadece bir uygulamanın değil; daha geniş kapsamlı olarak, birden fazla öge, anlatım tarzı, uygulama yöntemi ve imgesel olarak kullanılması yönünde altlık oluşturmak için yapılmıştır.

Göbeklitepe’de Yer Alan Astronomik Sembollerin Kişisel Sanatsal Uygulamalara Yansımaları çalışması; özellikle insanoğlunun yukarıda bahsedilen gökyüzü ile olan iletişimi ve bu iletişimden doğan ya da yansıyan sembollerle kendini ifade edişi, Göbeklitepe’nin aktarılması gereken unsurlarından birisi olmuştur. Tarihin ve arkeoloji biliminin diğer bilimlerle olan ilişkisinin ilgi çekiciliği çalışmanın başat seçim nedenlerinden olmuştur. Özellikle megalitik yapıların dünya tarihi üzerindeki tezlerine olan ilgi son yıllarda gözle görülür biçimde artış göstermektedir. Uzay bilimleri, astronomik temelde Göbeklitepe’deki yapı ve sembollerin ilişkisini değerlendirilmesi ve yeni binyılın yanıt bulmayan sorularına ışık olması yönünde çalışmalar Göbeklitepe için ağırlık kazanmıştır. Göbeklitepe alanının boşaltılması sonrası Dünya’daki diğer megalitik yapılarla boşaltılan alandaki bulguların benzerlik gösteren mimarisi halen süren gelen araştırmalar içinde dikkat çekici olmaktadır. Benzerlik gösteren öğelerin tarihsel zaman diliminde aynı noktaya denk düşmesi Göbeklitepe ve diğer merkezlerin ilişkilendirmesi konusunda çok daha fazla çalışmanın ortaya konacağını göstermeye devam etmektedir (Collins, 2016: 17).

Yapılan çalışmaların astronomik ilkeler çerçevesinde temellendirilmiş olması, bir kısır döngüye düşülmeyecek kadar yeterli kaynağın olması ve tüm bulguların Göbeklitepe çerçevesinde işlenmesi çalışmanın seçilmesi konusunda etkili değişkenler olmaktadır. Çalışma süresince,

sanat, tarih ve bilim ışığında farklı mecra ve yöntemler kullanılarak kişisel tasvir ve eserlerin ortaya konulması planlanmıştır. Göbeklitepe’nin tarihin sıfır noktası olduğuna dair bilinç ve savlar çalışmanın ana çıkış noktasını oluşturmuştur.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır; ilk bölümünde, “Göbeklitepe sembollerinin astronomik anlamları” ayrıntılı bir biçimde tanımlanması planlanmıştır. Bunun yanı sıra; Göbeklitepe’nin önemi, insanlık tarihindeki yeri, semboller ve sembollerin astronomik karşılıkları ele alınmıştır. Bu çalışmanın genel çerçevesini özetlemek için araştırma temalı bir yol haritası kuruluş şeması ile tanımlanmış ve şemalaştırılmıştır (Şekil-1).

Şekil 1: Araştırmanın kuruluş şeması

Araştırmanın son bölümünde ise “Kişisel Sanatsal Uygulamalar” başlığına uygun olarak, tezin teorik biçimde araştırılan ve incelenen konularını; sanatsal üretilere dönüştürerek çalışmada yer vermiştir. “Göbeklitepe’de Yer Alan Astronomik Sembollerin Sanata Yansıması Ve Özgün Kişisel Uygulamalar” başlıklı çalışma; eserlerinde tipografya, tarih ve arkeoloji entegrasyonu, edebi ve bilimsel kaynakçaların harmanlanması, arkeoastronomi üzerine geliştirilen savların dokunulabilir eserlere dönüşmesi konusunda diğer çalışmalara kaynakça oluşturması planlanmıştır. Bu çalışma ışığında ortaya konan sanat eserlerinin amacı, sembollerin astronomik anlatımları temelinde şekillenmektedir, bu güne kadar paralel görüş çerçevesinde

teze dönüşmüş bilgilerin özellikleri hakkında bilgi aktarmaktadır. Bu alanda teknolojik ve sanatsal yöntemlerle yaratılan özgün kişisel sanat eserlerinin tezi desteklemesi amaçlanmıştır. Teorik sürecin, görsel kavramlarla anlam bütünlüğüne yapacağı katkının bilgi aktarımına katkı sağlaması planlanmaktadır.

1. GÖBEKLİTEPE'DE DENEYİMLENEN ALANLAR, SEMBOLLER ve SEMBOLLERİN ASTRONOMİK İZLERİ

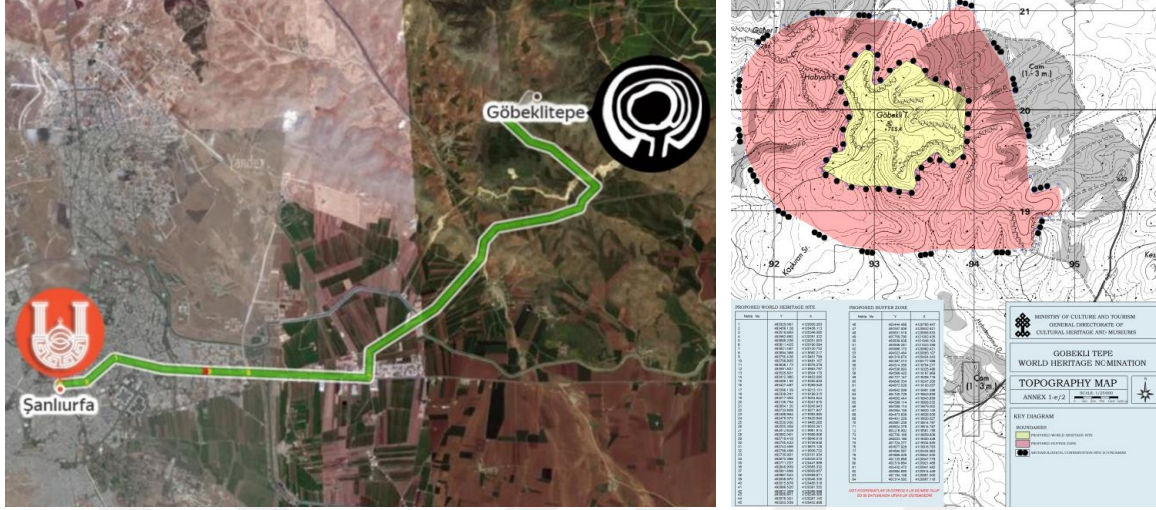
1.1. Göbeklitepe'nin Yeri ve Önemi

İnsanın toplumsal bir varlık olduğu, yaşadığı toplumun düşüncelerini ve hayatına adapte ettiği faaliyetlerin birçoğunu hazır olarak kendinden önce ki kuşaklardan aldığı bilinmektedir. İnsanın kültürel varlığının çoğunu önceki nesillerinden birikimli olarak edindiği bu sebeple, elinde bulunan eserlerin pek azını kendisinin keşfettiği bilinmektedir. Bu gerçekten yola çıkarak; elimizde bulunanlar insan türünün "kültürel evrim" birikimine ait ürünleri olarak tanımlanmıştır (Şenel, 2006: 10). Bu tanımdan da hareketle; bu kültürel evrim, arkeolojik çalışmalar ışığında elde edilen yeni bulgularla açıklanmaya çalışılmaktadır. Özellikle; Paleolitik (Kaba Taş Çağı) döneme ait eserler dünyanın birçok farklı bölgesinde ve kronolojik özellikler taşıyan bulgular ile karşımıza çıkmaktadır. Paleolitik dönem gibi Mezolitik (Orta Taş Çağı) dönemden kalan M.Ö 12.000 yıllarına ait yerleşim merkezleri yine araştırmaların konusunu oluşturmaktadır (Toth ve Schick, 2007). Bu iki dönemin anlamlandırılması konusunda, sürecin bütününe dair verilen bilgilerin doğruluğunun etkili olduğu söylenmektedir. Bahsi geçen iki dönemin başlangıçları coğrafi olarak da, kronolojik olarak da net tarihler içermemektedir. Genel olarak zamansal aralık ve lokal coğrafi alanlar belirtilse de toplu hayatın bu dönemlerde şekillendiğine dair tezlere ağırlık kazanmaktadır (McClellan, 2006: 6-12).

Bu araştırmalardan en önemlisi olduğu savunulan lokasyon ise; Yukarı Mezopotamya topraklarında yer alan Göbeklitepe'dir (Schmidt, 2003). Çalışma alanındaki kişisel ziyaretler, deneyimlemeler, gözlemler ve dönemsel literatür taramaları ile akademik atıfların yer aldığı astronomi ve sanat özelinde toplanan bilgiler çalışmanın konusu olmuştur.

Çalışmanın konusu Göbeklitepe; son yıllarda dünyada Neolitik alanlar içinde en dikkat çeken yerleşim yerlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Neolitik döneme ait olduğu söylenen ve yapay bir höyük olan Göbeklitepe; yuvarlak megalitik mahfazalar şeklinde birçok sığınaktan oluşmaktadır. Şanlıurfa'nın 22 km. kuzeydoğusunda yer alan Göbeklitepe (Şekil-2); araştırmalara göre, on beş metre yüksekliğe kadar olan muazzam katman birikimi sonucu, yaklaşık dokuz hektarlık bir alanda (Şekil-3) (<https://images.app.goo.gl/a8jPtKwiwPyfD8FTA>)

(31.03.2020) birkaç bin yıl boyunca birikerek oluşmuştur (Schmidt, 2010). Yerleşim alanı bir göbeğe benzetildiği için Göbeklitepe olarak adlandırılmıştır (Curry, 2008: 278).

Şekil 2: Şanlıurfa Göbeklitepe yol haritası (Kişisel İllüstrasyon)

Şekil 3: Göbeklitepe topografi

Kaynak: <https://images.app.goo.gl/a8jPtKwiwPyfD8FTA> Erişim Tarihi: 31.03.2020

Göbeklitepe dikili taşları (sütunları) ile dünyadaki sayılı megalitik yapılar ile kült merkezlerinin arasına girdiği ifade edilmektedir (Braun ve Knitter, 2016: 8). Araştırmalardan elde edilen bu özellikleri ile dünya tarihinde topluluk kültürüne ait unsurları dinsel ve idari bir merkezde topladığı söylenmektedir. Göbeklitepe'nin bu şekilde ifadelendirilmesinin nedeni yapılan diğer araştırmalarda baz alındığında insanın Neolitik diğer yerleşimlerden farklı olarak bir vadi, akarsu, kaynak ya da düz bir arazi üzerinde olmamasıdır (Yalçın, 2011: 11). Katmanları ve tasvirlerine yönelik görsel Resim 1'de verilmiştir (<https://www.wearethehippies.com/wp-content/uploads/2019/06/gobeklitepe-sembolleri-2.jpeg>) (31.03.2020). Bu bilgiyle Göbeklitepe arkeolojik açıdan da yeni bir çağın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Neolitik (Yeni Taş) dönemin özellikle M.Ö 9.600-7.300 kapsayan zaman aralığında ekonomik ilişkilerin değişimi beşeri yaşam şartlarını etkilemeye başlamıştır. Özellikle ahlaki değer ve kuralların bu dönemde yoğun biçimde anlam kazandığı ortaya konmuştur. Bu bilgi ile araştırmacılar; sosyalleşmenin ilk formlarının ortaya çıktığı alan olarak Göbeklitepe'yi göstermektedir. Bu sebeple onlar için Göbeklitepe; tarihin kırılma noktası olmuştur (Schmidt, 2010). Bu tezlerin yanı sıra Göbeklitepe'de günümüzde yaşayan ve Göbeklitepe tarihi konusunda fikir bildiren yöre halkının beyanları önemlidir. Bu beyanlar ve tarifler yalnızca kaynakçalandırılmış akademik temelli unsurları değil, inanış ve anane temelli mitleri de içerisinde barındırmaktadır (Video 1).

Resim 1: Göbeklitepe yapıları A,B,C,D mahfazaları (Kasım 2016) Klaus Schmidt.

Kaynak: <https://www.wearethehippies.com/wp-content/uploads/2019/06/gobeklitepe-sembolleri-2.jpeg> Erişim Tarihi:31.03.2020)

Çalışmalarda Göbeklitepe mimarisinde 3 tabaka tespit edilmiştir (Resim 2) (https://www.exoriente.org/repository/NEO-LITHICS/NEO-LITHICS_2003_2.pdf) (31.03.2020). Jeomanyetik çalışmalar ise bu ölçümlerde de Göbeklitepe’de en az 20 anıtsal yuvarlak yapının olduğunu ortaya koymaktadır. Bu katmanların Neolitik dönem öncesi ve sonrası bulguları bir arada bulunduran özelliklere sahip olduğu dile getirilmiştir (Schmidt, 2004).

Resim 2: D mahfazası kazı çalışmaları ve katmanların görünümü

Kaynak: https://www.exoriente.org/repository/NEO-LITHICS/NEO-LITHICS_2003_2.pdf Erişim Tarihi: 31.03.2020

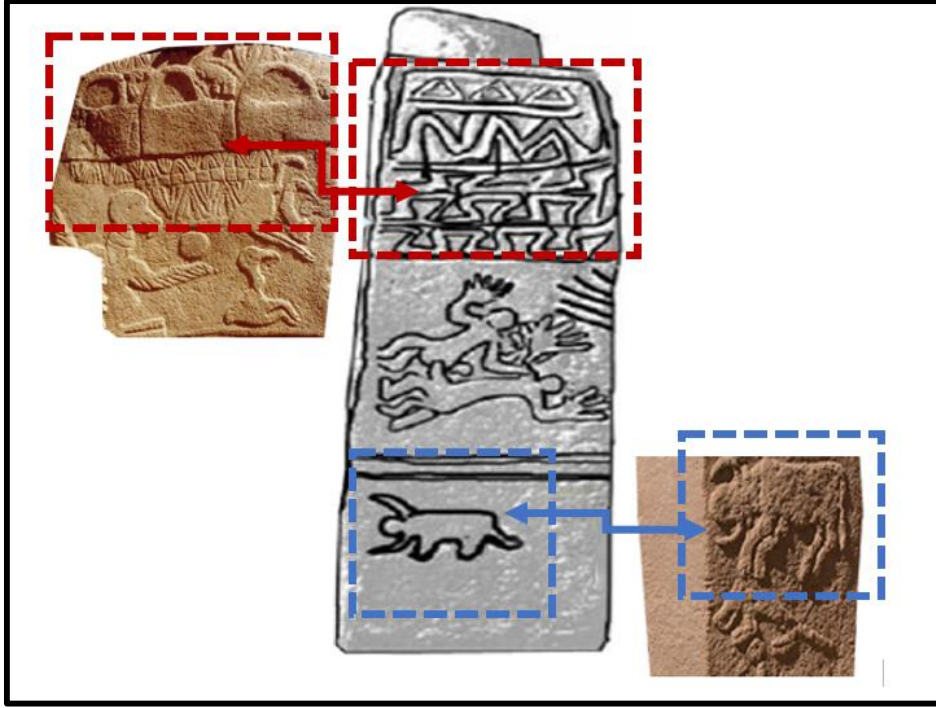
Göbeklitepe'deki bu bulgulardan insanlık tarihinin; Neolitik çağ ile birlikte yerleşik yaşamın getirdiği faaliyetlerine hız verdiği gözlenmektedir. Özellikle tarımsal faaliyetler ve göçebe yaşamdan farklı olarak ortaya çıkan besicilik unsurları bu dönemin karakteristiğinin en belirgin faaliyetleri arasında olmuştur. Bu faaliyetlerin yaşamın temel unsurları olması yukarıda bahsi geçen üretime dayalı sonuçları doğurmuştur. Popülasyonun insan temelli olarak artışı bu dönemin en başta gelen özelliklerinden biridir. Bu dönemde; Tarımla uğraşan yerleşik toplumlar ile hayvancılıkla uğraşan göçebe toplumlar arasındaki etkileşim ve farklılaşmanın, coğrafi ve iklimsel koşulların, mülkiyet anlayışının doğuşunun, korunma ve güven duyma içgüdülerinin insanları kentleşmeye götürdüğü ve uygarlığa geçişin işaretlerinin verildiği dile getirmektedir. (Şenel, 2006: 245). Bu sebeple Göbeklitepe, araştırmaların ve insanlık tarihinin dönüm noktası olarak anılmaktadır (Schmidt, 2010).

Dünya tarihi boyunca; tarımın, ticaretin, bilim ve sanatın hangi uygulamalara sahip oldukları, hangi yöntemlerle ortaya çıkarıldıkları farklı araştırmaların ve bilim dallarının konusu arasına girmiştir. Fakat bunların her biri tarih biliminin gereği olan kendi dönemi içerisinde anlamlandırılma olgusundan hareketle tezleştirilmiştir. Birçok araştırmacı da bu temelden hareketle kendi alanları için Göbeklitepe üzerinde kaynak araştırması yapmaktadır. Tüm bu faaliyetler birikimli bir biçimde ilerlemektedir. Göbeklitepe'de uygulanan ve günümüze işaret bırakan bilimin alt dallarına ait diğer yöntemler ise araştırmaların başka konuları arasına girmektedir (Sweatman ve Tsikritsis, 2017).

Özellikle son yıllarda birçok araştırmacı Göbeklitepe'nin yerleşim noktasının, mimarisinin ve ortaya çıkan eser ve bulguların diziliminin tesadüfi olmadığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Hatta bu bulguların, günümüzde geçmişle alakalı olarak birçok gizemli sorunun da yanıtı olduğu söylemektedir (Sweatman ve Tsikritsis, 2017).

Göbeklitepe tüm bu yönleri ve şu ana kadar yapılan araştırmalar sonucu insanlık tarihindeki önemini kanıtlamış ve sanat vurgusunun yapılabileceği eserlerin de ilham kaynağı olmaktadır. Başlangıçta araştırmalar daha çok etnik köken üzerinde sosyolojik temelli olarak nitelendirilmeye başlansa da; bu ilerleyen süreçlerde diğer bilim dallarının alt çalışma alanlarını da etkileyen tezlere dönüşmüştür. Örneğin; dünya insanlık tarihinde şaman inancı ve etkileri ile Göbeklitepe arasında bağlantı kuran çalışmalar ortaya konmuştur. Halı desen motifleri, Orta

Asya göç yolları üzerinde bulunan karakteristik izlere dair araştırmalar, eşleştirmeler ve dönemlere ait Göbeklitepe ile eşleştirilmiş benzerlikler çalışmaların konusu olmuştur (Etlı, 2015). Bu konuda çalışmanın diğer bölümlerinde dile getirilen megalitik merkezler ile olan benzerlik ön plandadır. Moğolistan bozkırlarında bulunan eserler ile Göbeklitepe'nin ilişkisini ortaya koyan benzerliklere ait görseller araştırmacılar tarafından illüstratif bir anlayışla işlenmiştir (Şekil 4).

Şekil 4: Göbeklitepe sembolleri ve Moğol dikilitaşlarında bulunan görseller illüstrasyonu

Bu örnekte olduğu gibi, Göbeklitepe mimarisi ile Dünya üzerinde bulunan diğer alanlar arasında kurulan bağlantılar gerek yerli, gerekse yabancı araştırmacıların ortak araştırma konusu olmuştur. Sadece karasal geçiş yollarının kesiştiği yerlerde değil; zaman içerisinde denizler ötesindeki kıtasal tarih alanlarında da Göbeklitepe arasındaki bağlantılar dile getirilmiştir. Buna örnek olarak da; araştırmacılar İspanya sınırlarında bulunan Trepuco'daki Taula ile aralarında yaklaşık 8000 yıl bulunan Göbekli Tepe'deki mimarinin benzerliklerini ortaya koymuşlardır. Ayrıca bahsi geçen zamansal farka ve mesafeye rağmen benzerliğin çok yüksek olması araştırmaya değer bulunmuştur (Magli, 2016).

“Göbeklitepe’de Yer Alan Astronomik Sembollerin Sanata Yansıması Ve Özgün Kişisel Uygulamalar” çalışmasında da bu ortak bulgular üzerindeki görüş ve tezlere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra görsel sanat tekniklerinin, eğitim alanında arkeolojik buluntuları konu almaları,

Göbeklitepe'yi bu konuda ana unsur olarak kullanmaları ve bu yolla ölçme değerlendirme kavramları ile test sonuçlarının yorumlanmasını sağlamaları da dahil olmak üzere akademik çalışmaların örneklendirilmesi mümkün olmuştur. Ayrıca sadece akademik alanda değil, dünya çapındaki popülerite sonrasında oluşan Göbeklitepe'ye ait sembolik unsurların çeşitli sektörlerde dizayn edilmesi ve Göbeklitepe'nin ticari açıdan dikkat çeken bir konu olarak kullanılması bu noktada çalışma için de örnek oluşturmıştır.

1.1. Göbeklitepe'de Deneyimlenen Alanlar, Ana Mahfazalar ve Gözlemlenen Semboller

Göbeklitepe üzerinde farklı alanlarda tamamlanmış ya da halen devam ettiği bilinen araştırmalar, atıflar ve bu araştırmalar üzerine yürütülen tartışmalar; çalışma içerisinde dile getirilmiş, saha ve alan çalışmaları ile deneyimlenerek kişisel ürünlere aktarılmış ve literatür taramaları ile kaynakçalandırılarak çalışma içerisindeki yerini almıştır. Çalışmaların odağının yalnızca ortaya çıkan eserlerin kronolojik ya da tarihsel sonuçlarından değil, bu eserlerin ve yapıların üzerinde bulunan görsel tasvirler ile tasvirlerin bulunduğu sütunların ortaya çıkardığı farklı tezlerin ve iddiaların birçok araştırmanın konusu olduğu gözlemlenmiştir. Göbeklitepe'yi konu alan araştırmacılar sütunların ve tasvirlerin geçmişimize dair önemli mesajlar içerdiğini iddia etmektedir (Schmidt,2003). Ayrıca yapılan çalışmalar hakkında çeşitli görüş grupları oluşmuş ve kendi tezleri üzerine yönelim göstermişlerdir. Araştırmacılar; Göbeklitepe için halen Aden Bahçesi, Gözlemevi, Babil'in Asma Bahçeleri, Şaman Ritüel Merkezi ve Tapınak görüşleri konusundaki farklı akademik görüşleri ortaya koymaktadır. (Göler, 2016). Göbeklitepe'de bu görüşlerin ortaya çıkmasında en önemli etken; Göbeklitepe'deki sütunların üzerinde bulunan tasvirler, kabartma-oymalar, çeşitli pozisyonlardaki zoomorfik figürler ve daha soyut sembollerle bu megalitlerin süslenmiş olmasıdır (Peters ve Schmidt, 2004). Bu oymaların çeşitliliği ve kalitesi araştırmacılar tarafından tanımlanmıştır ancak şimdiye kadar anlamları hala belirsizliğini korumaktadır (Peters ve Schmidt, 2004). Başta memeli hayvan tasvirlerinin yoğun olduğu gözlenmekle birlikte, birkaç kuş ve nadiren balık tasviri ile çok çeşitli türlerin yansımaları sütunlar üzerinde gözlenmektedir (Resim 3) (<https://www.pinterest.co.uk/pin/538039486736474208/>) (04.04.2020). Tasvirlerin tarihi dönemleri bu noktada kritik önem taşımıştır (Schmidt, 2010). Bölgedeki sütunlarda ve bulgularda bu amaçla radyokarbon tarihlleme analizleri gerçekleştirilmiştir. Bu analizler; bölgede geriye dönük tarihsel analiz çeşitliliği arttırması ve yeni tezlerin sonuçlarının

karşılaştırılması için hayati önem taşımaktadır (Schmidt, 2010).

Resim 3: C Mahfazası Sütun 12 (2004).

Kaynak: <https://www.pinterest.co.uk/pin/538039486736474208/> Erişim Tarihi: 04.04.2020)

Örneğin, Göbeklitepe’deki yapılardan olan Mahfaza D üzerinde elde edilen organik içeriğin en erken kalibre edilmiş tarih sonuçları konusunda “inanılmaz” ifadeleri kullanılarak yorumlar yapılmıştır. Bu sonuçlardan en önemlisi sayılan ve Mahfaza D üzerinde elde edilen verilerin M.Ö 11.530 ± 220 yılına karşılık geldiğinin söylenmiştir. Elde edilen tarihi veriler tüm tarihi süreçlerin yeniden değerlendirilmesine yol açacağına dair yorumlara kaynaklık etmiştir. (Dietrich ve Schmidt vd., 2013).

Mahfaza üzerinde ulaşılan M.Ö 11.530 ± 220 tarihi araştırmacılara göre; Genç Dryas (Büyük Donma) döneminin hemen sonuna veya kısa bir süre sonrasına işaret ettiği dile getirilmektedir (Sweatman ve Tsikritsis, 2017). Bu sonuç, bazı araştırmacılar için savundukları teorilerin kanıtı, bazı araştırmacılar içinse astronomik bulguların karşılaştırılması anlamında önem taşımaktadır. Genç Dryas dönemini insan yaşayışının karanlık noktalarından birisi olarak kabul eden ve kıyamet teorisi gibi teorilerini ortaya çıkaran araştırmacılar, Göbeklitepe’de insanlık tarihinin bu dönemine ait yanıtların bulunabileceğini söylemişlerdir (Şekil 5). Bu amaçla; sembolleri araştırmışlar ve teorileri konusunda temel oluşturacak çalışmalar yapmışlardır (Sweatman ve Tsikritsis, 2017).

Şekil 5: Genç Dryas dönemine ait takım yıldızları ve pozisyonları

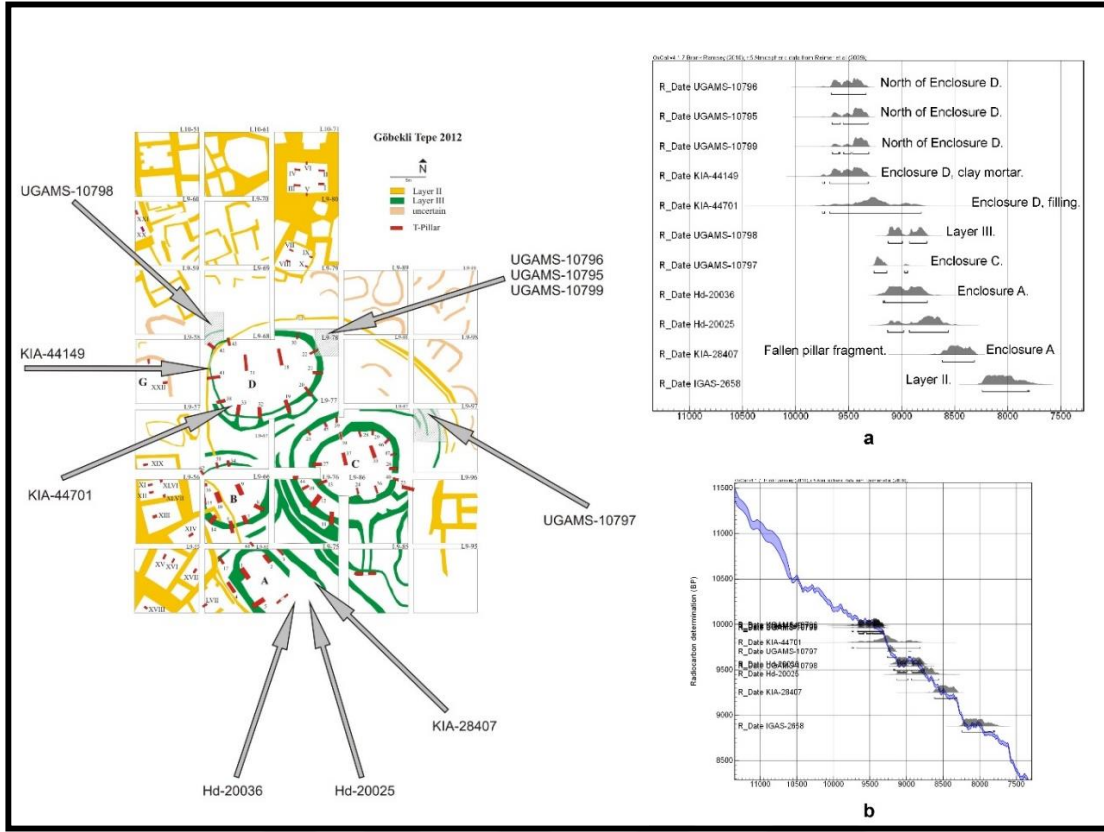
Kaynak: <http://maajournal.com/Issues/2017/Vol17-1/Sweatman%20and%20Tsikritsis%2017%281%29.pdf>
Erişim Tarihi: 04.04.2020)

Tüm bu çalışmalar göz önüne alındığında daha net bir görüşe sahip olmak için; Göbeklitepe'nin tümünden gelimci bir anlayışla genelden özele irdelenmesi önemlidir. Fakat; Göbeklitepe'de yapılan çalışmalar halen devam etmekte ve ortaya çıkan tezler bilim dünyasında atıflar almayı sürdürmektedir. "Göbeklitepe'de Yer Alan Astronomik Sembollerin Sanata Yansıması ve Özgün Kişisel Uygulamalar" konulu çalışmada verilen bilgiler araştırmacıların ortaya koyduğu "Gözlemevi Görüşü" ile paralel detaylandırmalara sahiptir, Göbeklitepe'ye ait semboller ve unsurlar bu görüş çerçevesinde gözetilerek detaylandırılmıştır (Collins, 2014).

Göbeklitepe'nin yapısı, mimarisi ve içerisinde bulunan öğelerin tasarımı önem kazanmaktadır ve çalışmanın sınırlılıkları göz edilerek aşağıda maddeler halinde detaylandırılmıştır.

1.1.1. Göbeklitepe Mimarisi ve Tarihsel Zaman Katmanları

Göbeklitepe ile ilgili yapılan çalışmalarda sembollerin anlamları resmedildikleri şekillerin yanı sıra bağlı bulundukları yapıdan ve mimariden de aldığı görülmüştür. Göbeklitepe'de bulgular 1963 yılında karma bir proje uygulamasında yüzey bulgularına rastlanarak ortaya çıkmıştır (Benedict, 1980). Göbeklitepe'nin resmiyet kazanması ise; 1995 başlayan ve halen devam eden

Şekil 6: Tabakalardan alınan örneklem noktaları ve örneklerin tarihsel sıralaması

Kaynak: <https://tepetelegrams.wordpress.com/2018/07/18/looking-beneath-the-surface-geophysical-surveys-at-gobekli-tepe/> Erişim Tarihi: 05.04.2020)

Özellikle, III. Tabakada elde edilen Kült Binalar bu konudaki en değerli kaynaklardan biridir çünkü; bu yapıların dönemsel olarak Neolitik Dönemin MÖ.10500’lü yıllara gittiği ve çok yoğun bulgularla dönemin özelliklerinin gösterildiği ortaya çıkarılmıştır (Peters ve Schmidt, 2004).

1.1.2. Göbeklitepe Mahfazaları

Göbeklitepe’nin belirgin mimarisini oluşturan yapıların en başında mahfaza adı verilen bölümler gösterilmiştir. Birçok kaynakta mahfazalar farklı isimlerle adlandırılrsa da; mahfazaların koruma, saklama, gömülme gibi gerek ritüeller gerekse mahfazalara atfedilen diğer özellikleri yapıların genellikle mahfaza ismi ile anılmasına neden olmuştur (Schmidt, 2018; 270). Araştırmacıların mahfazalar üzerinde yaptıkları çalışmalar halen devam ettiği için şimdilik 6 ana bölümden oluşmuştur. Mahfazalar için alfabetik isimler verilmiş ve ana bölümler A, B, C, D, E ve F olarak sınıflandırılmıştır. Bu mahfazalara Mahfaza E ve Mahfaza F 1995 yılında eklenmiştir. Bu yapıların dışında ise halen çalışmaları süren en az 12 yapının daha varlığından söz etmek mümkündür. Bu yapılar içinde sistematik tanımlama içerisinde G’den

Q'ya sınıflandırma yapılmıştır (Schmidt, 2009: 241). Aslında bu sınıflandırma araştırmaların ilk yıllarında sütunlardaki kabartmalara göre yapılmış olsa da daha sonra araştırmacılar tarafından detaylı olarak sistematikleştirilmiştir (Albayrak, 2019: 112). Bu sistematik unsurlarla çalışmanın sanatsal öğeleri arasında ilham noktasında kaynaklık ilişkisi bulunmaktadır.

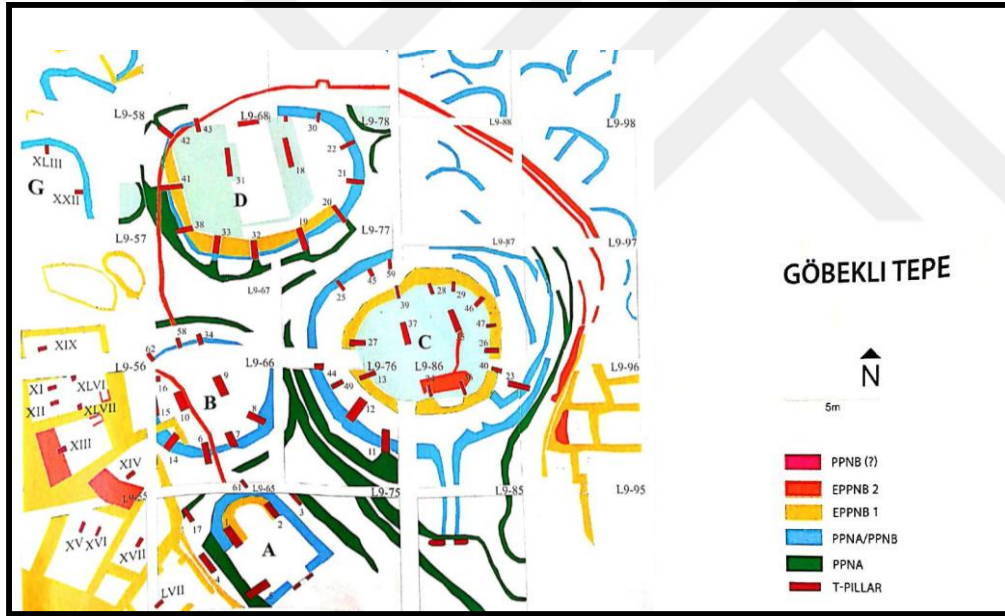
Göbeklitepe anlamlandırılırken çevresinde yapılan kazı çalışmaları ve Yukarı Mezopotamya alanındaki diğer çalışmalarla olan ilişkileri de önem kazanmaktadır. Hatta Dünya üzerindeki diğer yapılarla olan benzerliklerde bu önem içerisine dahil edilmektedir. Göbeklitepe'nin halen devam eden araştırmaları ile genişleyen ve sınırlarının Nevalı Çöri gibi alanlarla birleşebileceği yönünde araştırmacıların görüş bildirdiği değerli bir bölgedir (Schmidt, 2009). Bu nedenle Göbeklitepe ile ilgili çalışmalar çok geniş bir akademik alanı içermektedir. “Göbeklitepe’de Yer Alan Astronomik Sembollerin Sanata Yansıması ve Özgün Kişisel Uygulamalar” çalışması tüm bu alanlar içerisinde, kendi çalışma sınırlılıkları ile yapının çalışma ile eşleşen detaylarına yer vermiş, detaylandırmış ve sistematik olarak sınıflandırılarak içeriğinde astronomik öğeleri barındıran her yapı ve yapı içerisindeki bulgu çalışmada sanatsal unsurlar ön plana çıkarılarak yerini almıştır.

Göbeklitepe’de sistematikleştirilerek sınıflandırılmış yapılarda ki en önemli ve çarpıcı özellik A mahfazası hariç içlerinde “T” başlı sütunların yerleştirilmiş olmasıdır (Resim 5). Merkezde bu sütunlardan iki adet bulunmakta ve diğer sütunlardan bunları ayıran özellik ise daha uzun ve büyük olmalarıdır. Şekil 7’de sistematik dizilim içerisinde de görüleceği üzere 1, 2, 9, 10, 18, 31, 35 ve 37 numaralı sütunlar merkezde bulunan büyük ve uzun sütunlardır. Bu sütunlar Neolitik dönem içerisindeki yapı alanlarının bilinçli olarak doldurulmasıyla günümüze kadar zarara uğramadan gelmiş ve incelenme imkânı oluşmuştur. İncelemelerde, sütunlar mahfazaların girişlerinden başlayarak dairesel yapıların taş örgülü duvarlarına gömülü halde pozisyonlandırılmışlardır. Genellikle sütunların sayıları mahfazalara göre 10 ila 12 arasında değişiklik göstermektedir (Özcan, 2014). Bu sütunların işlevinin ise dini ritüellerin belirleyiciliği için kullanıldığı varsayılmaktadır (Mithen vd., 2011). Ayrıca mahfazaların taş duvarla çevrili olması atıf alan tarihsel dönem içerisinde yaşayanların kutsalı korumasına yönelik çabalarını ifade etme biçimleri olarak dile getirilmektedir (Eliade, 2005).

Resim 5: Göbeklitepe Mahfazaları genel görünüm

Kaynak: <https://i0.wp.com/www.kemkum.com/wp-content/uploads/2020/01/gobeklitepe-kus-bakisi.jpg?w=620&ssl=1> Erişim Tarihi: 05.04.2020

Şekil 7: Göbeklitepe Mahfazalar haritası

Kaynak: https://www.bibliotecapleyades.net/imagenes_arqueo/gobekli_tepe16_12_small.jpg Erişim Tarihi: 05.04.2020

Çalışmada; A Mahfazası'ndan başlayarak tüm mahfazalar detaylandırılmıştır. Özgün eserlere de kaynaklık etmiş Göbeklitepe Mahfazaları, mimari detayları, önemli sütunları ve diğer detayları EK-1 içerisinde başlıklar halinde verilmiştir.

Bu çalışma Göbeklitepe mimarisi ve sembollerinin astronomik atıf almış unsurlarına yer vererek sınırlandırdığı ve envanter bağlamında üzerinde gökyüzü ile ilişkisi konusunda söylem ya da çalışma üretmemiş atıflara yer verilmemiştir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylarla, Göbeklitepe sembollerinin takımyıldızları ile olan ilişkisi çalışmanın ana fikrini oluşturmuştur. Sirius, Orion, Cygnus (Kuğu) takımyıldızları ve bu takımyıldızlarının Göbeklitepe'deki diğer çalışmalara olan etkileriyle ilgili atıflara örneklerle yer verilmiştir.

Bu, anıtsal mimarinin doğuşunun, en başından beri gökyüzünün döngüsel hareketlerinin gözlemlenmesi ile ilişkili olduğu anlamına gelmektedir. Büyüleyici olmasına rağmen, araştırmacılar bunun hala spekülasyon alanında olduğunu iyi bildiğinden, böyle bir hipotezi dikkatle ele almaktadırlar. Ancak, yakın gelecekte yapılan çalışmalarla astronomi temelli bu fikri test etmenin somut umutları ortaya çıkmıştır (Magli, 2015). Araştırmacılar geriye dönük astronomik konumları araştırmaya, bu araştırmaların sonuçlarını arkeolojik bulgularla Göbeklitepe temelinde detaylandırma başlamıştır. Bu noktada araştırmaların daha sağlıklı yürütülebilmesi için, yeni bulgular ve yöntemler kullanılarak mevcut mahfazaların göreceli kronolojisinin daha da kesinleştirilmesi gerektiğine dair görüş benimsenmiştir. Bu görüşle araştırmacıların üzerinde çokça durduğu Mahfaza D içerisinde yer alan; Sütun 43'ün de daha doğru bir zaman diliminde konumlandırılacağı ve diğer yapıların tarihlendirmesinde daha detaylı bir ayarlamaların söz konusu olacağına dair tezler dile getirilmiştir (Dietrich ve Jens, 2014). Tarihin sıfır noktasında bilinmeyenlerle ilgili kapıların açılmasına yönelik çalışmalar bu yönde sürdürülmektedir. Çalışma için yapılan kişisel gezi ve araştırmalara ait görsel kayıtlarda bu çalışmaların anlatılarını içeren unsurlar taşımaktadır. Özellikle görsel kayıtlardan yapı ve sembolere yönelik anlatıların bulunduğu interaktif müzeden yapılan görüntü kayıtları bunun örneğini oluşturmaktadır (Video 2).

1.2. Göbeklitepe'deki Sembollerde Astronomik İzler ve Sanat

Göbeklitepe'de Tablo 1'de verilen semboller üzerinde farklı çalışmalar ve görüşler olsa da, Göbeklitepe'den elde edilen semboller ve bulgular üzerindeki astronomik açıklamaların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur (Satmış, 2019).

Göbeklitepe'deki eserlerde bulunan sembolleri; astronomi ve sanat temelinde yapılan çalışmalar açısından değerlendirmek için öncelikle bu iki kavramın tanımları ve ilişkileri konusunda araştırmanın sürdürülmesi uygundur.

Astronomi; kökenleri, evrimleri, fiziksel ve kimyasal özellikleri ile gök cisimlerini açıklamaya çalışmak üzere gözleyen bilim dalıdır. Evrende bulunan her çeşit maddenin dağılımını, hareketini, kimyasal bileşimini, evrimini, fiziksel özelliklerini ve birbirleriyle etkileşimlerini bir bütün olarak inceler. (Unsöld ve Bashcek, 2001)

Astronomi bilinen en eski bilimlerden biri olarak kabul edilmektedir. Arkeolojik bulgular Göbeklitepe gibi Neolitik çağlarda bile insanların gök biliminin konuları hakkında bilgileri olduğunu ortaya koymaktadır (Netroff, 2017). Neolitik dönemdeki insanların ekinoksların periyodik karakterini, mevsimlerle ilişkisini ve bazı takımyıldızlarını bildikleri söylenmektedir. Göbeklitepe'deki yapıların da genel olarak on ikiye bölünmesi; güneşin gözlenerek ayların sembolize edilmesi tezine dayandırılmakta ve temel astronomi bilgilerinin bu yolla kullanıldığı iddia edilmektedir (Collins, 2016: 93). Sanat ise; en genel anlamıyla yaratıcılığın ve hayal gücünün ifadesi olarak tanımlanmaktadır. Tarih boyunca neyin sanat olarak adlandırılacağına dair fikirler sürekli değişmiştir. Fikir değişiklikleri ve ekoller sanatın yollarının farklı boyutlarda anlamlandırılmasını ve esere dönüşmesini birikimli olarak sağlamıştır. Bu geniş anlam, zaman içinde farklı bilimsel kurallarla değerlendirilerek yeni tanımlar yaratmıştır. (Davies, 1991). Sanat terimi literatürde; çok basit ve net tanımlar aldığı gibi araştırmalarda sanatın tanımı, hatta kavramın tanımlanabilir olup olmadığı ayrı bir tartışma ve araştırma konusu olmuştur. (Kivy, 1997; Brand, 2000; Walton, 2007).

Tarihte Göbeklitepe ve benzeri atıf almış lokasyonlardan elde edilen eserler bizlere, şimdiki zamandan 40.000 yıl öncesine giden yaşam tarzlarını anlatmıştır. Heykeller, mağara ve kaya resimleri ile çeşitli yöntemler aracılığı oluşturulmuş bu eserlerin yansıttıkları ve anlamları araştırmacıların halen aktif çalışma konusudur. Fakat çalışmalara konu olan eserlerin anlamları, var edildikleri süreçler, içlerindeki yaşamsal öğeler konusunda halen bilgi eksikliği olduğu bilinmekte ve araştırmacılar bu eksikleri takip ederek yeni sonuçlar ortaya koymak için çalışmalarını sürdürmektedirler.

Örneğin; kabul edilen en eski sanat ögesinin; “Üzerleri delinmiş bir salyangoz kabuğu dizisi” olduğu ve günümüzden 100.000 yıl öncesi için tarih verilse de 300.000 yıllık olduğu varsayımları ağır basmaktadır. (Resim 41) Yine aynı tahminler bu ögenin muhtemelen boya saklamak için yapılmış kaplarda bulunduğunu ortaya koymuştur (Catherine, 2014).

Resim 6: Üzerleri delinmiş bir salyangoz kabuğu dizisi ve Boya Kasesi

Kaynak: <https://preview.redd.it/rbuaaml6vev51.jpg?auto=webp&s=18107f8856044590ae807945af8321f0e23d0441> & <http://www.globochannel.com/wordpress/wp-content/uploads/2011/10/Sud-Africa-Scoperto-il-pi%C3%B9-jpg> Erişim Tarihi: 06.05.2020)

Arkeolojik çalışmaların ortaya çıkardığı insan izi taşıyan ilk eserlerin Afrika sınırlarında olduğu kabul edilse de (Luckert, 2013); yukarıda bahsedilen tarih aralığı öncesinde Göbeklitepe’de elde edilen bulgular ve devam eden çalışmalar bilinen tarihin ve öğelerinin değişeceğini göstermektedir (Schmidt, 2010). Göbeklitepe’deki bulguların daha önceden ortaya çıkarılmış sembollerden farklı olarak; ait oldukları dönemin kabul edilen özelliklerinden büyük tarihsel sıçramalarla ve devrim niteliğindeki bulgular taşıdığı ortaya konmaktadır (Luckert, 2013). Bu sıçramanın sanatın basamaklarından geçmeden ve esere dönüşmeden tanımlanması olasılıksız

görülmektedir. EK-2 içerisinde astronomi, arkeoastronomi ve sanat ilişkisinin literatürünün tanımlandığı detay bölümlere yer verilmiştir.

Tüm bu örnekler ve benzer akademik çalışmalardan kaynak alınarak; çalışmada Göbeklitepe’de astronomik atıf almış olan semboller için, önce genel tanımlarına daha sonra ise bu tanımlardan hareketle astronomik atıfların semboller üzerindeki sanatsal uygulamalara kaynaklık etmesi için detaylarla aşağıdaki bölüm başlıkları ile değinilmiştir.

1.2.1. Kartal/Akbaba

Göbeklitepe’de Mahfaza D içinde bulunan Sütun 43 üzerinden genel bir tasvir yapmak gerekirse; sütunun alt tarafından incelenmeye başlandığında, altta yalnızca bir kuşun baş-boynu gibi görünen şeklin olduğu gözlenebilmektedir. Bu figürün yanı başında bir çok atıf ve benzetme almış Kurt-Köpek ya da Başsız İnsan figürü olarak adlandırılan simge görülebilmektedir (Schmidt, 2003). Bu figürlerin üstünde, bir akrebin açık bir tasviri bulunmaktadır. Akrebin üstünde başka bir kuş figürü görünmektedir. Bu kuş sembolünün uzatılmış kanatlara sahip olduğu; aşağı doğru kıvrık gaga ile sembolize edildiği ve sol kanadının neredeyse dikey olarak kaldırılmış biçimde tasvir edildiği belirtilmektedir (Schmidt, 2003). Ayrıca figürün sağ kanadı ise yatay olarak görünürken, Akbaba/Kartal’ın uçarken aldığı pozisyonun net bir izlenimi sembolde tasvir edilmektedir (Resim 42). Bu sembolün araştırmacılar tarafından kabul gören tanımı Akbaba/Kartal literatürde yerini almıştır (Schmidt, 2003).

Akbaba/Kartal sembolünün sağında başka bir kuş figürü görünmektedir. Araştırmacılar bu kuşun Turna/Flamingo’yu andırdığını söylemektedir. Figürün geniş bir açı oluşturmak için sütunun ortasında bir noktada bükülür şekilde resmedildiği görünmektedir. (Schmidt, 2003).

Resim 7: Sütun 43 Akbaba/Kartal sembolü

Kaynak: https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2017/04/07_p43.jpg Erişim Tarihi: 15.05.2020

Akbaba/Kartal sembolü; yine sütunda bulunan diğer yılan, Kurt/Köpek (Başsız İnsan) figürü, H-I sembolleri ile aynı yüzeyde ve tasvirin sol üst noktasına yakın pozisyonlandırıldığı görülmektedir. Akbaba/Kartal sembolünün kanadı üzerinde bulunan Dairesel (Top) sembol özellikle dikkat çekmektedir (Schmidt, 2003). Bazı araştırmacılar tarafından bu Dairesel (Top) sembol; insan başı veya insan ruhu olarak tanımlanmaktadır. Bu sembol özgün olarak ifade edildiğinde; tinsel unsurların özgün anlatımının çağlar boyu karşımıza nasıl çıktığının örneğini oluşturmaktadır. Sütun 43 üzerinde alt köşede sembolize edilmiş ve Başsız İnsan figürü olarak tanımlanan simgenin de açıklaması olarak araştırmalarda ön plana çıkmaktadır (Schmidt, 2003). Göbeklitepe ve çevresinde yapılan araştırmalarda ve çevre lokasyonlarda bulunan mezar taşlarındaki sembollerde de sıkça rastlanan Dairesel (Top) (Resim 43 ve 44) sembolün (Uyanık, 1974: 12); bu sütunda ruhun yükselişini temsil ettiği iddia edilmiştir (Collins, 2014: 141).

Resim 8: Halka görünümlü semboller

Kaynak: <https://www.defineanlami.com/wp-content/uploads/2019/04/halka-tuzak.jpg> Erişim Tarihi: 15.05.2020

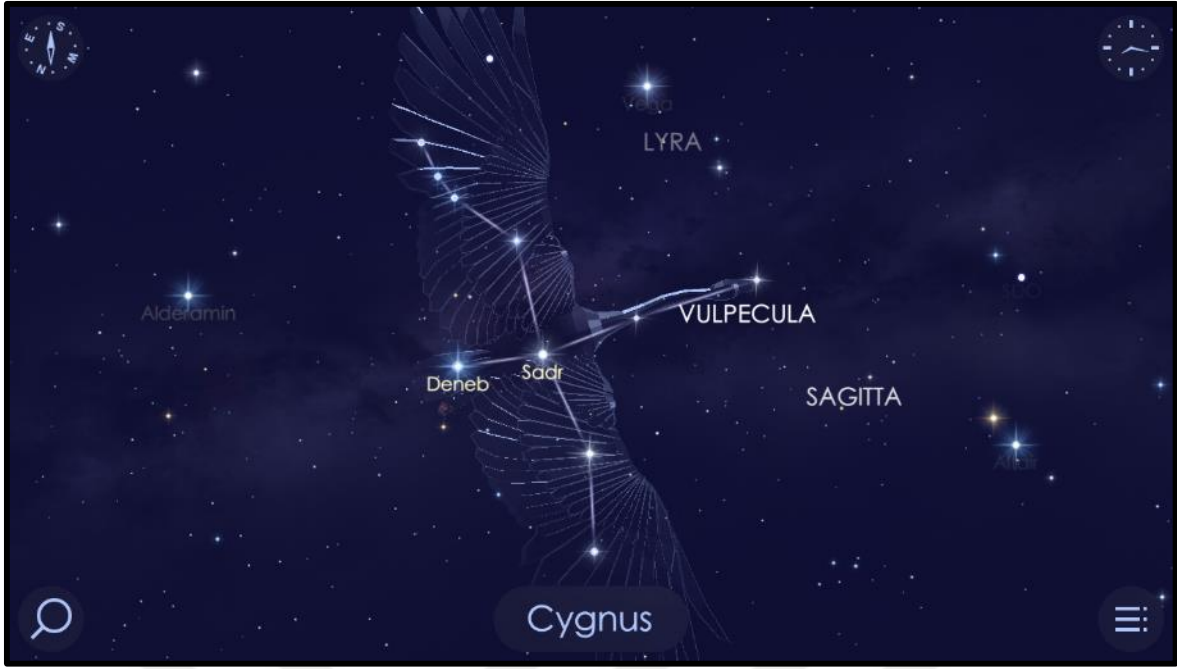

Resim 9: Halka sembolü sunak

Kaynak: https://4.bp.blogspot.com/-KbWW216UR6s/UsbyFa7Jj3I/AAAAAAAAAKw/PkKVT8GxEyw/s200/20130929_180348.jpg Erişim Tarihi: 15.05.2020

Göbeklitepe Sütun 43 üzerinde bulunan Akbaba/Kartal sembolü konusunda yapılan araştırmalar sonrasında sembolün astronomik anlatımı üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Özellikle ilgili sütunun gökyüzünün Kuzey yarım küresini temsil ettiği konusundaki görüş bu alandaki en hakim ve atıf alan görüşlerden biri olmuştur (Collins ve Hale, 2014). Kuzey ve kuzeye ithaf edilen her unsurun astronomik sınırlarla ifade edilerek anlamlandırılması, bir dönemin göksel sınırlılığını yansıtanın yanı sıra insanın yalnızca gözle görebildiği alanın tasvircisi olduğu eserler aracılığı ile göstermektedir.

Araştırmacılar; Sütun 43 üzerinde tasvir edilen Akbaba/Kartal sembolünün kuzey kutup gökselinde Cygnus (Kuğu) Takımyıldızı'yla eşleştiği konusunda görüş bildirmiştir. Cygnus (Kuğu) Takımyıldızı modern 88 takımyıldızından biri olarak kabul edilmiştir. Birçok parlak yıldız içeren Cygnus (Kuğu) Takımyıldızı'nın sistemi içerisinde bulunan en önemli ve en parlak yıldız olarak Deneb tanımlanmıştır. Bu yıldız yaz üçgeninin üç yıldızından biri olarak teorideki yerini almıştır. Cygnus (Kuğu) Takımyıldızı'nın, görünüm bakımından Samanyolu üzerinde güneye doğru uçan bir kuşu andırdığı söylenmektedir (Collins, 2014) (Şekil 14).

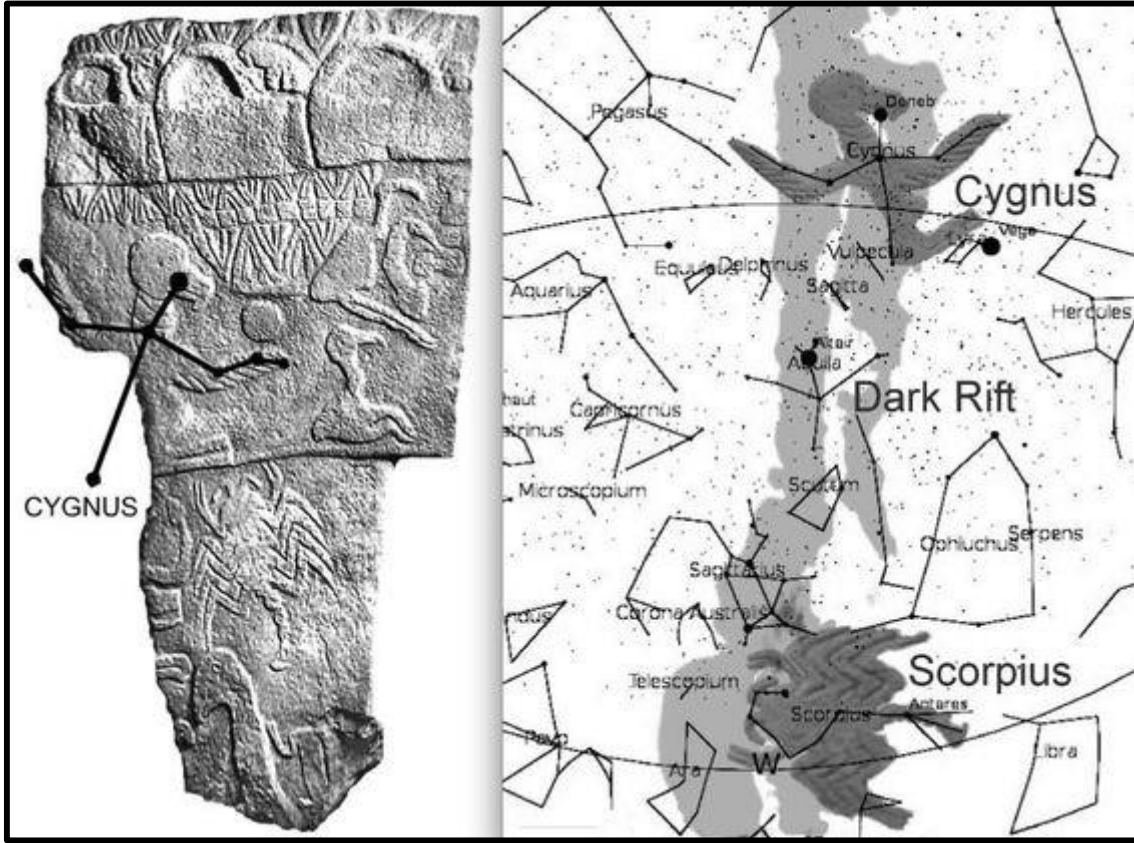
Şekil 8: Kuğu Takım Yıldızı İllüstrasyon

Kaynak: https://melbrake.files.wordpress.com/2020/01/fdfe6-1a66k3cepznzc_qunjuvrhq.png?w=584 Erişim Tarihi: 15.05.2020

Araştırmacılar için bu tanımdan ortaya çıkan sembol hakkındaki astronomik yorumun öncelikle Sütun 43 üzerindeki topun kuzey kutup dairesi olduğu yönündedir. Figürün baş ve gövdesi arasında yerel ufuk çizgisi oluşturulduğunda, Akrep figürü ile arasında çok hafif çarpık bir bölünme çizgisi ile sembolün Cygnus (Kuğu) Takımyıldızı'nı işgal ederek gökyüzünün ilgili bölgesine karşılık geldiği söylenmiştir.

Cygnus (Kuğu) Takımyıldızları'nın, Akbaba/Kartal sembolünün görünümü, açısı ve genel oranlarıyla çok iyi eşleştiği gösterilmiştir (Şekil 15) (<http://www.andrewcollins.com/pics/Fig.%2006%20&%2007.%20Pillar%2043%20and%20Dark%20Rift%20low.jpg>) (15.05.2020). Bu görüşle araştırmacılar, Akbaba/Kartal'ı mitolojide de göksel bir kuş rolündeki Cygnus'un (Kuğu) kanatlarına benzetmiş ve semboldeki kanatların bu özellikle uyum sağladığını dile getirilmiştir. Buna ek olarak, Akbaba/Kartal'ın gözünün, Cygnus'un (Kuğu) en parlak yıldızı Deneb'in (Alpha Cygni) astronomik pozisyonuna çok yakın olduğu tezi ortaya konmuş ve görüşü destekleyen bir argüman olarak literatürdeki yerini almıştır (Collins, 2019). Bu argümanlar kendilerinden sonra gelecek sembollerinde yorumlanmasında önem taşımaktadır. Göbeklitepe'de bulunan bu bulguların bilimsel literatürde örneklerine elbet rastlanmaktadır ve dönem insanların yıldızlarla ruhların

gökyüzüne yükselişi konusunda eserler üzerinde bıraktıkları izler araştırmacılar tarafından dile getirilmektedir. Göbeklitepe’de de insan varlığının eserlere etkisi ve gözlem sınırının yalnızca gözleri ile görebildiği yer kadar olmadığı, insanın bu yetisini bilgisi harmanladığı ve nihayetinde dokunulabilir eserlere dönüştürdüğü gözlemlenmiştir. Araştırmacılara Sütun 43 üzerindeki Akbaba/Kartal sembolü gerek pozisyonu gerekse sütun üzerindeki diğer sembollerle olan ilişkileri bakımından, bu işaretlerin en belirgin ve kanıtlanabilir bilimsel denkliği sağlamıştır (Collins, 2016).

Şekil 9: Kuğu Takım Yıldızı Akbaba sembolü eşleşmesi

Kaynak: <http://www.andrewcollins.com/pics/Fig.%2006%20&%2007.%20Pillar%2043%20and%20Dark%20Rift%20low.jpg> Erişim Tarihi: 15.05.2020

1.2.2. Akrep

Akrep Sembolü Mahfaza 43 üzerinde yerel ufuk çizgisi olarak adlandırılan alanın hemen alt kısmında yer almaktadır (Collins ve Hale, 2014). Sütunun tabanında Kaz/Ördek olarak tanımlanmakta olan şeklin tam üzerinde pozisyonlandırılmış Akrep sembolü; gerek sütun üzerinde alansal olarak da kapladığı yer, gerekse pozisyonlandırılış biçimi bakımından dikkat çekmektedir. Özellikle Şekil 16’da temsil edildiği ve kendisine atfedilen takımyıldızlarla ilişkisi çok net gözlemlenebilmektedir (Resim 45).

Resim 10: Akrep Sembolü

Kaynak:<https://i.pinimg.com/474x/29/22/f2/2922f2cd2d814a258aff22ca307074c7.jpg>
Erişim Tarihi: 15.05.2020

Şekil 10: Akrep Sembolü ve takımyıldızı eşleşmesi

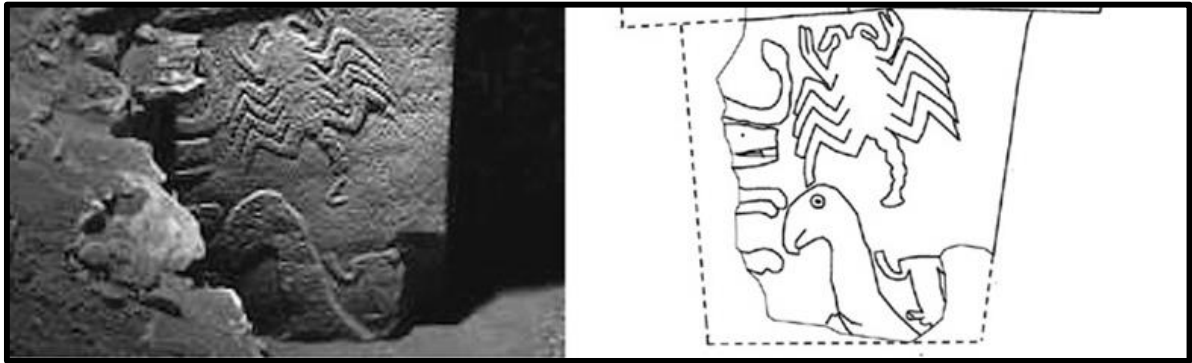
Kaynak:<https://i.4pcdn.org/pol/1592404853222.jpg>
Erişim Tarihi: 06.05.2020

Akrep sembolünün bilinen anlamdaki burç ve astrolojik yorumlarından hareketle merak uyandıran bir tez çalışmasına dönüştürüldüğü söylenmektedir. Bu dönüşümün temel ögesi olarak seçilen Sütun 43 bu tezlerinde dayanak noktasıdır. Bu dayanak için, süre gelen araştırmalarda tarihi alanların astronomik açıdan bir öneme sahip olma olasılığı konusunda önemli çalışmalardan olan Lascaux Mağara resimleri hakkında ortaya atılmış teoriler örnek gösterilebilir (Rappengluck, 1999). Elbette Sütun 43 üzerindeki Akrep sembolünün göç yolları, avlanma ya da mitolojik bir öge olarak da resmedilmiş olma durumu halen mevcuttur. Fakat yapılan temel istatistik analizler astronomik yorumların daha kuvvetli kanıtlar sunduğunu göstermektedir (Sweatman ve Tsikritsis, 2017).

Takımyıldızları açısından bakıldığında Akrep'in şekillendirilmesi başka takımyıldızlarıyla da ilişkisini ortaya koymuş ya da var olan çalışmaların korelasyonu haline gelmiştir. Akrep sembolünün astronomik bir öge olmadığına kanıtları da yine bu tezden hareketle dile getirilmiş fakat yapılan istatistiki çalışmaların sonuçlarını değiştirecek bir bulgu ortaya çıkmamıştır (Sweatman ve Tsikritsis, 2017).

1.2.3. Kaz/Ördek

Kaz/Ördek sembolü Sütun 43 üzerinde sütunun genel görüntüsü içerisinde tabana yakın bir noktada pozisyonlandırılmıştır. Resmedildiği noktada kendisine en yakın ve belirgin sembolün Akrep olduğu gözlemlenmektedir. Bu gözlem Şekil 17 'de açıkça incelenebilecektir.

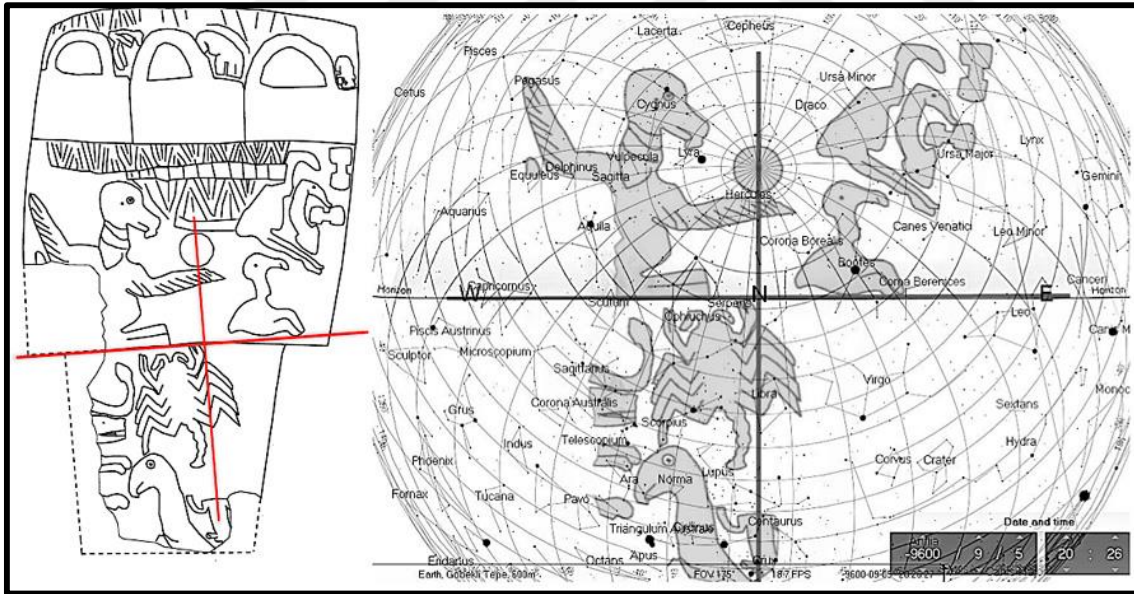
Şekil 11: Kaz/Ördek illüstrasyonu

Kaynak: <https://www.wearethehippies.com/wp-content/uploads/2019/06/gobeklitepe-sembolleri-5.jpg> Erişim Tarihi: 20.05.2020

Kendisine yakın diğer bir görsel öge konusunda da farklı görüşler bulunmaktadır. Kimi araştırmacılar Kaz/Ördek sembolünün yanında başsız ve erekte olmuş bir erkekte bahsederken bazı araştırmacılar ise bunun başsız bir Köpek/Kurt olduğu noktasında görüş bildirmişlerdir (Sweatman ve Tsikritsis, 2017). Bu ifadelerin ve isimlendirmelerin Kaz/Ördek sembolünün anlamlandırılmasına yönelik olarak yorumlama gücünü ve tezlerin ifade şekillerini değiştirdiği bilinmektedir.

ile olan ilişkisinden bahsetmişlerdir. Bu sebeple de bu figürün ön ayakları belirgin kuyruklu ve başsız bir Kurt/Köpek olduğu görüşünü ortaya atmışlardır fakat bu görüşün kanıtlanması için daha fazla veriye ihtiyaç olduğuna çalışmalarında yer vermişlerdir (Sweatman ve Tsikritsis, 2017).

Başsız insan figürü görüşü ise bir başka astroarkeoloji araştırmasında net bir bilgi ile karşımıza çıkmıştır. Bu çalışmada sembolün sütun üzerinde çizilen ufuk çizgisi ve meridyenin 4^0 bir sapma ile tasvir edildiği dille getirilmiştir. Ufuk çizgisi ve Kutup dairesi tasviri ile ufuk çizgisinin net olarak çakışması dikkat çekici olarak açıklanmıştır (Collins ve Hale, 2017). İllüstrasyonda ilgili tasvir ve sapma şekillendirilmiştir. Araştırmacılar bu tasvirin kutup noktasına denk gelen ve baş olarak ta düşünülebilecek bir öge olduğu görüşünü ortaya koymuştur. Araştırmacılar; Başsız İnsan sembolü ve kutup dairesi arasında bir bağ kurmuştur. İlgili tasvirin bir ruh olarak ufuk çizgisi sonunda göğe yükselişini anlatmış olduğunu öne sürmüşlerdir (Collins ve Hale, 2017).

Şekil 13: Kurt/Köpek – Başsız İnsan sembolü astronomik eşleşmesi

Kaynak: <https://i.4pcdn.org/pol/1592404853222.jpg> Erişim Tarihi: 06.05.2020

İlgili sembol hakkında yapılan araştırmalar ve iddialar halen devam etse de astronomik atıflar ve takımyıldızları ile ilişkisi araştırmacılar tarafından farklı iddialarla ortaya konmaya devam etmiştir.

1.2.5. Hizalama Taşı (Nişan Taşı)

Bölüm 2.3.1’den başlayarak yapılan astronomik atıflarla ilgili olarak yapılan yorumlar incelendiğinde tüm yorumları destekleyebilecek bir iddia araştırmacılar tarafından ortaya atılmıştır. Araştırmacılar; Mahfaza D’nin kuzey-kuzeybatı çevre duvarında, merkez sütunlarının (Sütun 31 ve 18) arkasında ve aynı hizada, yaklaşık 1.5 m yükseklikte duran küçük taş bir sütun bulmuştur (Resim 46). Taş dikdörtgen şeklindedir ve çeşitli mahfazalardaki radyal olarak yönlendirilmiş sütunların pozisyonlarından farklı olarak çevre duvara yerleştirilmiştir. Sütunun geniş yüzü yapının merkezine dönük olarak pozisyonlandırılmıştır. Sütunun illüstrasyonu bunu gözler önüne sermektedir (Resim 47).

Resim 11: Nisan Taşı görünüm

Kaynak: <http://www.sciences-faits-histoires.com/medias/images/encl.d.holed.stone.lowgobeklitepe.jpg> Erişim Tarihi: 21.05.2020

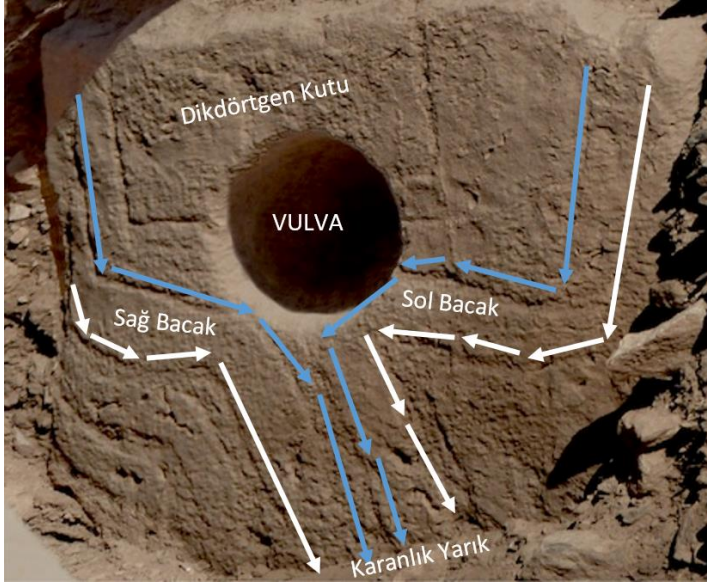

Resim 12: Nişan Taşı pozisyonu illüstrasyon

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/74/7a/5a/747a5ae2e600b00c7d6a8343e0996c1c.jpg> Erişim Tarihi: 21.05.2020

Bu yönüyle mahfaza içerisindeki çevre duvara horizontal olarak pozisyonlandırılmış tek eserdir ve mahfaza sistematığında numaralandırılmamıştır. Bu taşla ilgili önemli nokta, yaklaşık 18-20 cm çapında, yerden yaklaşık 1.2 m yükseklikte bulunan ve onu mükemmel bir nişan noktası haline getirdiği düşünülen büyük bir Delik olmasıdır (Collins, 2016).

Taşı kaplayan ve çiftler halinde Delik’in yanlarından devam ederek altında bir araya gelen ve ardından taşın sağ köşesine doğru eğimli bir açıyla çıkan bir dizi eğri çizgi olduğu görülmektedir. Araştırmacılar bu çizgileri için insan gövdesinin, bacakları bir araya gelerek taşın sağ kenarına doğru bükülmüş naif bir temsili olarak tanımlamışlar (Şekil 20) ve Delik’in vulva veya insan doğum kanalı olduğunu ifade etmişlerdir (Collins, 2016).

Şekil 14: Nişantaşı Vulva illüstrasyonu

Hızalama Taşı (Nişan Taşı); yalnızca Mahfaza D içerisinde değil, Mahfaza C içerisinde de bulunmaktadır fakat elde edilen bu bulgunun zarar gördüğü ve günümüze kırık bir biçimde ulaştığı araştırmacılar tarafından söylenmektedir (Resim 48). Aynı araştırmacılar bu kırık bulgunun Mahfaza C içerisine daha sonradan yerleştirildiği görüşünü de savunmaktadır. Ayrıca aynı araştırmacılar tarafından bu simgenin yönünün daha sonradan değiştirildiğini söylemektedir (Schmidt, 2012).

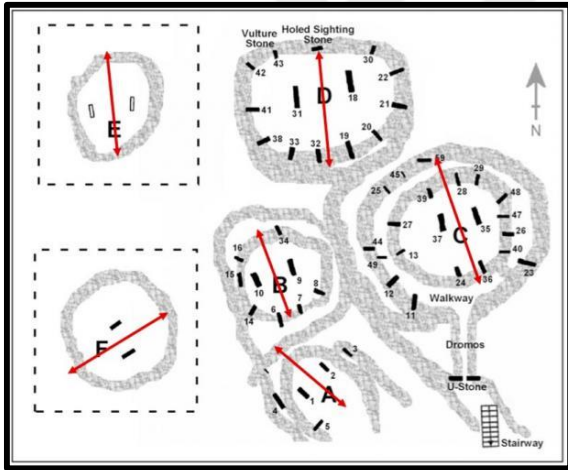

Resim 13: Nişan Taşı ve Göbeklitepe’de Mahfaza C içinde bulunan ve kırık olan diğer benzeri

Kaynak: <http://www.ancient-origins.net/sites/default/files/styles/large/public/holed-stone-in-Enclosure-D.jpg?itok=se38ZK6g> Erişim Tarihi: 21.05.2020

Bu konuda araştırmacıların bu delikler için ruh delikleri anlamına gelen “Seelenloch” kelimesini kullanmışlardır, bu deliklerin alanda bulunan taş yüzüklerle beraber diğer mahfazaların şuan kaybolan kapalı alanların duvarlarında pozisyonlandırıldıklarını ifade etmişlerdir (Schmidt, 2012).

Astronomik açıdan ise bu eserin simgesel bir değer taşıdığı belirtilmiştir. Araştırmacılarda; Cygnus (Kuğu) Takımyıldızın’da bulunan Denep ile Hizalama Taşı (Nişan Taşı) simgesi arasında astronomik bağlamda bir ilişki olduğu konusundaki iddialarını ortaya koymuştur (Satmış, 2019: 200). Bu iddiaya göre simge pozisyonu itibari ile çok ufak bir sapma olsa da kuzey-güney yönelimli bir yerleşime sahiptir (Şekil 21). Bu iddianın kesin bulgularla kanıtlandığı söylenmiştir (Lorenzis ve Orofino, 2015).

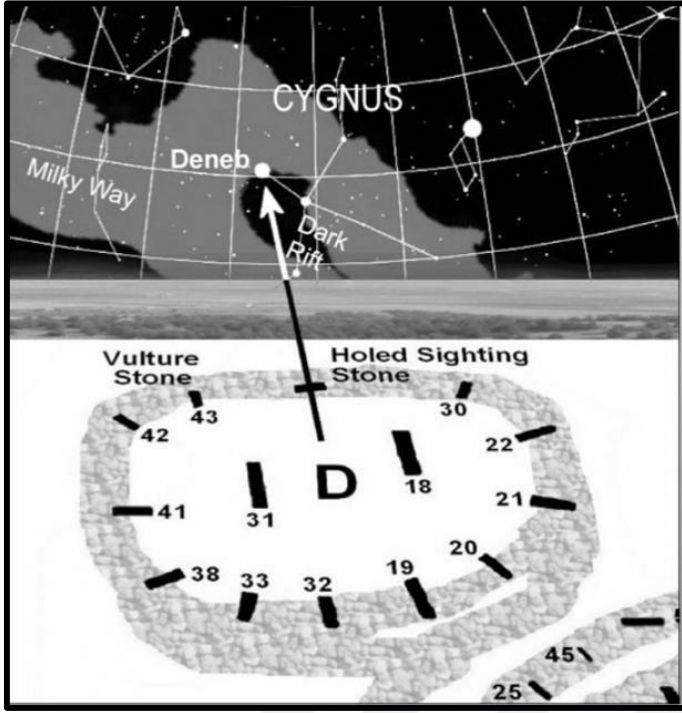

Şekil 15: Mahfazalarda Kuzey-Güney yönelimi

Kaynak: <http://www.andrewcollins.com/pics/fig.%201%20-%20Gobekli%20enclosures.jpg> Erişim Tarihi: 06.05.2020

Denep ve Hizalama Taşı (Nişan Taşı) sayesinde bu mahfazaların pozisyonlarının oluşturulduğu ana eksenin ve merkezde bulunan sütunların pozisyonlarının ayarlandığı görüşü ön plandadır (Collins, 2014). Hizalama Taşı (Nişan Taşı) Denep'in konumuyla örtüşmektedir (Şekil 22). Ayrıca yukarıda bahsedilen doğum ve ölümü simgeleyen Delik etrafındaki çizgiler; insan ruhunun dinsel yöneliminin astronomik yansımalarını da ortaya çıkaracak görüşlerini destekleyici nitelikte olmuştur. İnsan hayatının kaynağı ve ölüm arasındaki ilişki Denep ve

Samanyolu üzerinden ifade edilmiştir (Collins, 2014).

Şekil 16: Denep Yıldızı ve Nişan Taşı eşleşmesi

Kaynak: <http://www.andrewcollins.com/pics/Fig.%2008%20Enclosure%20D%20with%20alignment%20to%20Deneb%20low.jpg> Erişim Tarihi: 21.05.2020

Bu simgenin pozisyonu, ifade ettiği düşünülen İnsan doğumu ve ruhunun yönelimi, merkezde bulunan sütunların arasında olması ve diğer mahfazalardaki pozisyonlandırılması olası noktaları ile astronomi ile olan yönelim ilişkisini gözler önüne sermiştir. Mahfazalardaki konumu ve işlevselliği gereği çalışmada yerini almıştır.

1.2.6. Kemik Plaka

Kemik Plaka; Göbeklitepe'deki rutin kazılar sonrasında elde edilmiştir. İngiliz bir ziyaretçinin Şanlıurfa Müzesi gezisine kadar üzerindeki çizgiler dikkat çekmese de bu ziyaretçinin yaptığı yorum sonrasında araştırmalar bu Kemik Plaka üzerine yoğunlaşmıştır (Collins, 2014). Kemik Plaka 6 cm uzunluğunda, 2.5 cm genişliğinde ve 3-4 mm kalınlığında olan bir görünüme sahiptir. Üst yüzeyinde yan yana konumlandırılmış iki T şeklinde görsel taşıdığı ortaya çıkarılmıştır. (Resim 49).

Resim 14: Kemik Plaka görünüm

Kaynak: <http://www.andrewcollins.com/pics/tiny-bone-plaque-Gobekli-Tepe.jpg> Erişim Tarihi: 23.05.2020

Kemik Plaka üzerinde “T” biçimli sütunların oyulmuş görüntüleri çok küçük biçimde tasvir edilmiştir ve bulunduğu dönemden keşfin ortaya atıldığı döneme kadar Kemik Plaka buluntusu yazılı ya da basılı hiçbir atfa konu olmamıştır. Eserin son derece önemli görülen oyma sanatının kesin doğasına sahip olduğu ve Göbeklitepe’nin inşasının arkasındaki Neolitik Çağ öncesi kültüre dair önemli bir atılımın anahtarı olduğu dile getirilmiştir (Collins, 2016).

Kemik Plaka’nın hangi mahfazayı işaret ettiği konusunda hala net bir bilgi olmamakla birlikte, bulunduğu yere ait olup olmadığı konusunda da farklı iddialar ortaya koyulmuştur. Mahfazaların toprak dolgu ile kapatılması ve materyallerin bu süreçte yer değiştirdiği görüşü Kemik Plaka’nın ait olduğu yer konusundaki açıklama olmuştur. Kemik Plaka’nın yapılış amacının konusunda da yerel inancı yansıtan bir tılsım olabileceği görüşü hakimdir (Collins, 2016).

Araştırmacılar bu küçük simgeyi 3 boyut teknolojisi ile incelemiş ve çizimler konusunda bilgilere ulaşmıştır (Şekil 23). Elde edilen bulgular “T” sütunlarının Kemik Plaka’da resmedilmesinin yalnızca bir başlangıç olduğu yönünde olmuştur. Kemik Plaka üzerinde çizgiler takip edildiğinde; sütunların yanı sıra, mahfazanın iç istinat duvar tasviri ve Seelenloch (Ruh Deliği) adı verilen simgelere rastlandığı ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra simge üzerinde çizilen çizgilerin mahfazaya giden yürüyüş yolları olduğu dile getirilmiştir (Collins, 2016).

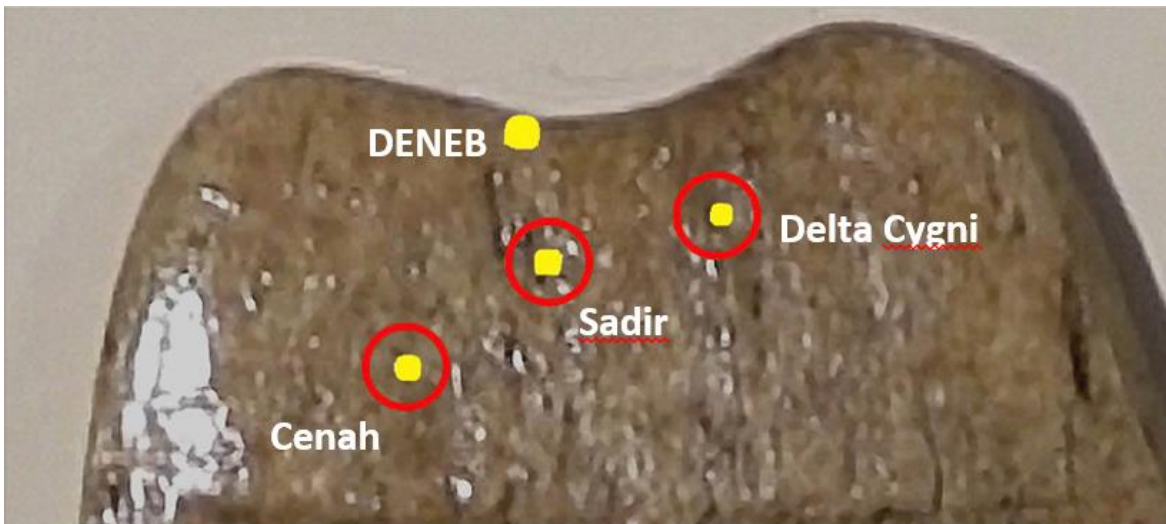

Şekil 17: Kemik Plaka ve Göbeklitepe unsurlarının eşleşmesi

Kaynak: <http://www.andrewcollins.com/pics/Plaque%20double%20overlay.jpg> Erişim Tarihi: 23.05.2020

Kemik Plaka astronomik açıdan incelendiğinde; araştırmacılar bu eserin üstünde yıldızlara bağlantılı oyuntulara sahip olduğu görüşünü ortaya koymuştur. Bunu yaparken Kemik Plaka'nın 20 farklı görüntüsü üzerinde çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Collins, 2016).

Araştırmacıların elde ettiği sonuçlarda; Kemik Plaka'nın üzerinde yer alan çizgilerin doğrultusunda üst kısımda bulunan oyuntuların; Cygnus (Kuğu) Takımyıldızı'nın üç kanat yıldızı ve Deneb ile mükemmel bir biçimde uyduğunu göstermiştir (Şekil 24).

Şekil 18: Kemik Plaka ve Kuğu Takım Yıldızı yıldızlarının eşleşmesi

Kaynak: <http://www.andrewcollins.com/pics/Orion%20Cygnus%20plaque%20copy.jpg> Erişim Tarihi: 23.05.2020

Resim 15: Sütun 18 Kemer Tokası perspektif görünüm
Kaynak: https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/06/09_zentralpfeiler7.jpg?w=516&h=771&zoom=2 Erişim Tarihi: 27.05.2020

Resim 16: Kemer Tokası
Kaynak: https://andrewdhall.files.wordpress.com/2015/09/gobeklitepe_galeri_004.jpg7.jpg?w=516&h=771&zoom=2 Erişim Tarihi: 27.05.2020

Kemer Tokası ve bütünleşik biçimde bulunan Tilki Postu (Örtü) Mahfaza 18 üzerinde incelendiğinde; Kemer Tokası simgesinin kuyruklu yıldızlara ait başlıca unsurların temsil edildiği sonucuna ulaşılmıştır (Collins, 2014: 167). Kemer Tokası merkezinde bulunan yarım dairenin kuyruklu yıldızın çekirdeğini, U şeklindeki kısım ise çekirdeğin etrafında kıvrılan bir hare şeklinde uzaklaşan kuyruklu yıldızlara ait yay şokunu temsil ettiği dile getirilmiştir. Dik konumlandırılmış uçların; kuyruklu yıldızlarda sık rastlanan ve araştırmacıların üç kuyruğu temsil ettiğini söyledikleri doğa olayı olduğu ifade edilmiştir (Collins, 2014: 167). Halley Kuyruklu yıldızından elde edilmiş görüntü ve Kemer Tokası simgesine ait görüntülerin karşılaştırılmış benzerlikler ortaya konmuştur (Resim 52).

Resim 17: Halley Kuyruklu Yıldızı ve Kemer Tokası eşleşmesi
(Kişisel İllüstrasyon)

Araştırmacılar; Kemer Tokası figürünün kuyruklu yıldız temsil ettiği fikrini Eski Çin kaynaklarında ipek üzerine yazılmış bir metinde görülen üç kuyruklu kuyruklu yıldız figürüne olan benzerliği ile desteklemişlerdir. (Resim 53) (Sagan ve Drüyan,1985). MÖ. 300-200 tarihli Mawangdui Kuyruklu Yıldızı Atlası (İpek Kitabı) ve Göbeklitepe Kemer Tokası arasındaki benzerlik ortaya konmuştur (Collins, 2014: 169).

Resim 18: Mawangdui Kuyruklu Yıldızı Atlası

Kaynak: https://astro.physics.muni.cz/download/documents/slides/u3v_2017_03.pdf, s.5 Erişim Tarihi: 27.05.2020)

Göbeklitepe Mahfaza D içindeki Kemer Tokası ve kuyruklu yıldız ilişkisi “Kuyruklu yıldız Teorisi”nin yanı sıra astronomik benzerlikler noktasındaki akademik çalışmalarda da atıf almıştır (Collins, 2014: 173).

1.2.8. H ya da (H) Sembolü

Göbeklitepe Mahfaza D içinde yer alan ve merkezde bulunan ikiz sütunlardan doğuda kalan Sütun 18 üzerinde; Latin alfabesinden esinlenerek üzerinde “H” Sembolü olduğu ifade edilen kabartma bulunmuştur (Schmidt, 2006). “H” Sembolü bazı yerlerde “(H)” olarak kabartmalar üzerine işlenmiştir. Araştırmacılar bu sembolün yalnızca “H” olarak değil, parantez ya da “C” benzeri kabartmalarla birlikte olduğunu dile getirmiştir (Collins, 2014: 79). “H” sembolü Sütun 18 üzerinde ikisi dik, üçü yan pozisyonlandırılmış biçimde tasvir edilmiştir (Resim 54).

Resim 19: “H” Sembolü görünüm

Kaynak: <https://photos.imageevent.com/firesat/bones/websize/center-pillars-at-Gobeklitepe.jpg> Erişim Tarihi: 30.05.2020

“H” Sembolü; kendisine Sütun 18 üzerinde komşu olan “I” Sembolü ile aynı düzlem üzerinde sembolize edilmiştir. Şu ana bu kadar semboller hakkında birçok iddia dile getirilmiş fakat hiçbir atıf akademik olarak ispatlanamamıştır (Etli, 2015: 5). “H” sembolü için; birleştirilmiş

“T” formları görüşü (Schmidt, 2006), “Tanrı” kelimesinin o dönemki tasviri (Seyfzadeh, 2019), Şaman inancında Güneş ve Ay (BG Sidharth, 2012), Takımyıldızı Orion bağlantısı ile tanımlamaları yapılmıştır (Magli, 2016).

Orion Takımyıldızı (Şekil 26) ile ilgili iddia sahibi araştırmacılar; sembolik ya da istatistikî herhangi bir veri paylaşmamışlar, yalnızca sezgisel olarak iddiada bulunmuşlardır (Sweatman ve Tsikritsis, 2017: 238).

Şekil 20: Orion Takım Yıldızı görünüm

Kaynak: <https://pbs.twimg.com/media/DyrCdEoXcAA50WD.jpg> Erişim Tarihi: 30.05.2020

Astronomik değer bir atıf ise; Güneş ve Ay simgelerinin tasvir edildiğine yönelik olmuştur. Göbeklitepe’de Sütun 18 üzerinde yapılan yorumdan yola çıkarak bu çıkarım yapılmıştır. Özellikle Sütun 18’in merkezdeki iki ana sütundan birisi olması ve simgenin doğu tarafındaki sütun üzerinde pozisyonlandırılmış olması bu iddiayı ortaya çıkarmıştır (Collins, 2014). Ayrıca tarihsel süreçte Şaman ritüellerinde kullanılan simgelerle eşleşen kabartmalar bu görüşü savunan çalışmalara destek olmuştur. Sütun 18’in boyun hizasına yakın kesiminde gözlemlenen “H” Sembolünün hemen altında bulunan Göz-Hilal sembolleri ile birlikte (Resim 55); Ay-Güneş ortaklığının oluşturulduğu anıtsal mimarinin astronomik özellikler taşıdığı dile getirilmiştir (Collins, 2014: 87).

Resim 20: Sütun 18 Göz-Hilal sembolleri ve “H” Sembolü

Kaynak:<http://1.bp.blogspot.com/-etotrGIWkTE/VHNcro5Kj3I/AAAAAAAAAJN0/NFmCwFcL-Lk/s1600/Immagine.jpg> Erişim Tarihi:30.05.2020

1.2.9. Yılan

Günümüzde Türkiye'de Göbeklitepe, hayvan görüntüleri ile “T” sütunlar içeren önemli ve iyi belgelenmiş Neolitik Dönem bölgesidir (Schmidt 2005, 2010, 2011 ve Clare 2018). Bu süreçte en sık tasvir edilen hayvan ise Yılan olarak karşımıza çıkmaktadır (Resim 56) (<https://cosmosdesconocido.wordpress.com/2019/11/28/gobekli-tepe/>) (02.06.2020). Özellikle Mahfaza A içinde bulunan “T” Sütunlar üzerinde yoğun bir biçimde bulunmaktadır. Araştırmacılar sütunlar üzerinde bulunan Yılan tasvirinin bölgede sık olarak görünen Koca Engerek olduğunu öne sürmüştür (Henley ve Henley, 2019). Şuana kadar ortaya çıkarılmış mahfazalar ve sütunlar incelendiğinde sütunlar üzerinde bulunan Yılan sembollerinin %28.4’ünü oluşturduğu söylenmektedir. Bu sembollerler Mahfaza A, Mahfaza B ve Mahfaza D üzerinde olmak üzere dağılım göstermektedir (Satmış, 2019: 184).

Resim 21: Yılan Sembolü görünüm

Kaynak: https://www.researchgate.net/profile/Daniel_Helmer/publication/263331501/figure/fig2/AS:669561594605572@1536647332786/Goebekli-Tepe-T-shaped-stone-pillar-with-representations-of-snakes-probably-viper.ppm Erişim Tarihi: 02.06.2020

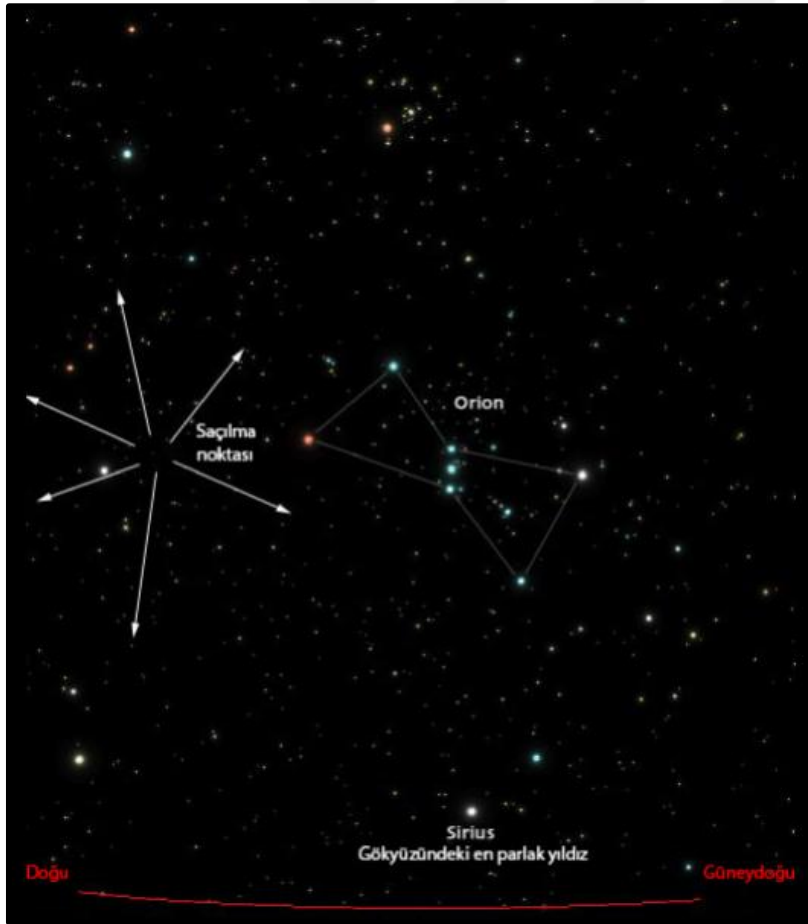
Yılan imgesinin anlamı yönünde araştırmacıların birçok tezi vardır. Erkek Cinsel Organı görüşü, Ölümle ilgili bir semboloji olduğu yönündeki görüş, Şamanizm’den kaynak alan “Yolculuğu” sembolize eden görüş (Henley ve Henley, 2019) ve astronomik olarak temellendirilen Meteor Yağmuru görüşleri Yılan sembolünün anlatımında kullanılmıştır (Sweatman ve Tsikritsis, 2017).

Göbeklitepe’de yer alan Yılan sembollerinden her biri, gerçek yılan tasvirlerine ve gerçek yılan davranışına karşı değerlendirilir. Hayvan davranışlarını inceleyen Etolojik verilerle, görüş olarak ileri sürülmüş Ölüm görüşü sembolik olarak yılanla en iyi şekilde örtüştüğü söylenen anlatım olarak görünse de, birçok araştırmacı bu sembolün Şamanistik faaliyetlerle daha fazla ilişkili olduğunu söylemektedir (Henley ve Henley, 2019). Bu tezden yola çıkıldığında Göbeklitepe’nin en belirgin özelliği olan ve ritüel merkezi olduğuna dair güçlü bir iddialara

(Notro ve diğerkleri 2015) ve genel olarak anıtsal mimarinin bilinen en eski örneklerini oluşturduğu görüşünden hareketle “Tapınak” görüşlerine dayanak sağlamaktadır (Norenzayan 2013).

Astronomik olarak sütunlar üzerindeki alçak kabartma hayvan sembollerinin yıldızları temsil ettiği önerisi kesinlik gösterecek şekilde doğru olduğu söylenmektedir. Göbeklitepe'nin ise; kuyruklu yıldızları ve onların meteor yağmurlarını izlemek için tasarlandığı önerilmekte ve araştırmaların bu yönde desteklendiği söylenmektedir (Sweatman ve Tsikritsis, 2017).

Yılan sembolü göz önüne alındığında ise, meteor yağmuru / kuyruklu yıldız hipotezleri için sembolün anlamının destekleyici bir unsur olduğu söylenmiştir. Araştırmacılar, geriye dönük astronomik denklemlerde MÖ. 9.500'lü yıllarında meteor yağmurlarından bahsetmektedir (Şekil 27). Araştırmacılar özellikle bölgenin güney yükseltisinden yılın kış aylarında rahatlıkla meteor yağmurlarının gözlemlenmiş olabileceği görüşündedir (Sweatman ve Tsikritsis, 2017).

Şekil 21: Meteor Yağmurları ve olası çıkış noktaları

Kaynak: <https://astroturk.net/wp-content/uploads/2017/10/Picture1.png> Erişim Tarihi: 02.06.2020

Bölgenin konumundan ve alçak kabartmalardaki yoğun Yılan sembollerinden olası bir meteor yağmurunun tasvir edebileceği görüş olarak öne sürülmüştür. Fakat araştırmacılar bu konuda yaptıkları araştırmada Ana tezleri olan Kıyamet Teorisinden Yılan sembollerini hariç tutmuşlar ve sembollerini destekleyici unsurlar olarak tanımlamışlardır (Sweatman ve Tsikritsis, 2017).

1.2.10. Turna

Göbeklitepe’de kuş sembolleri birçok farklı mahfazada ve sütunda görülmektedir. Göbeklitepe’de bulunan semboller üzerinden genel bir ortalama alındığında şimdiye kadar yapılan çalışmalarda kuşların sembollerinin %24,8 oranında yer tuttuğu gözlemlenmiştir (Satmış, 2014). Bu kuş sembollerinden %6.2’sinin Turna sembollerine ait olduğu söylenmiştir (Schmidt, 2018). Turna sembolü şuana kadar Mahfaza A ve Mahfaza D içerisinde toplam 6 adet olarak net ve ortak bir tanımla sembolize edilmiştir. Bunun dışında son çalışmalarda Mahfaza H içerisinde 55 Hayvan sembolünün bulunduğu Sütun 56 üzerinde de olduğu iddia edilmiş olsa da sembolize edilen tüm hayvan karakteri konusunda yılan ve kuş tanımlarından öte bir tanımlama yapılmamıştır. Bu nedenle Turna sembolü Mahfaza A içerisinde 1 adet, Mahfaza D içerisinde ise 5 adet olmak üzere toplam 6 adet sembolize edilmiştir (Schmidt, 2018). Sütun 2 ve Sütun 38 üzerindeki üçlü hayvan sembollerinde en altta sembolize edilen Turna; Mahfaza A ve Mahfaza D içerisinde gözlemlenmiştir (Resim 57).

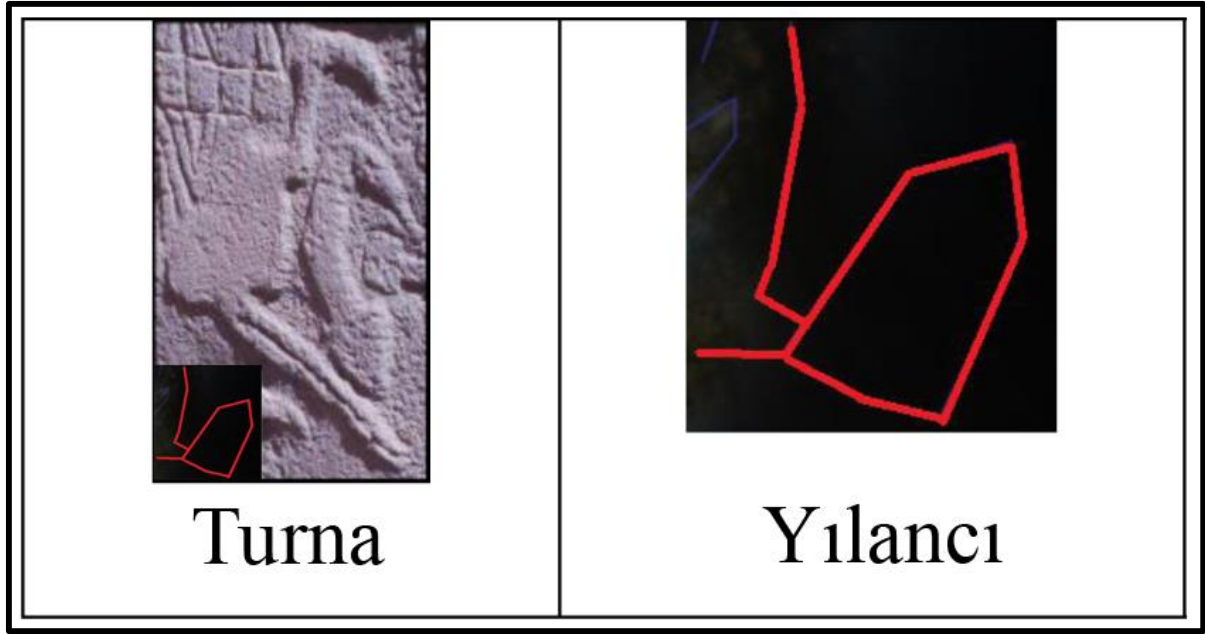
Resim 22: Farklı sütunlarda Üçlü Hayvan sembolleri

Kaynak: <https://citynews-today.stgy.ovh/~media/horizontal-hi/57278932317520/un-particolare-dei-bassorilievi-di-gobekli-tepe-2.jpg> Erişim Tarihi: 26.04.2020

Mahfaza D içerisinde bulunan Turna sembollerinde turna dansına atfen resmedilen fakat sembolde bulunan ayakların ise turnadan çok insan ayağının tasvirine yakın bir sembolleştirme söz konusu olmuştur (Satmış, 2014: 305).

Araştırmacılar turna kuşunun yalnızca Göbeklitepe’de değil; Antik Mısır, Japon, Avusturalya ve Anadolu’nun diğer bölgelerinde de kullanılan bir piktogram olduğu ortaya koymuştur (Satmış, 2014: 305). Turna sembolünün Mısır’da Hermes, Japon Kültüründe geleneksel dans tiyatrosu, Avusturalya’da Aborjin simgeleri ve Anadolu’da ise Cem gösterilerinde etkin bir sembolik unsur olduğu söylenmiştir (Uyar, 2017). Açıklamalar ve bulundukları lokasyonlar değerlendirildiklerinde turna tasvirinin genel bağlamda Şamanizm görüşüne yakın tezlere destek olduğu söylenmiştir (Schmidt, 2018).

Yine de araştırmacılar için Turna sembolü astronomik tasvirleri açısından da araştırmalardaki yerini almıştır. Turna sembolünün astronomik açıdan; Modern takımyıldızlarından Yılcı Takımyıldızı (Ophiuchus) ile eşleştirildiği söylenmiştir (Sweatman ve Tsikritsis, 2017). Özellikle Sütun 2 üzerinden yapılan araştırmalarda, araştırmacılar Genç Dryas döneminin izlerine ararken, bu sembollerin Yılcı Takımyıldızı ile eşleştiği dile getirmişlerdir. Ayrıca Sütun 38’de de Balık Takımyıldızı (Pisces) ile olan ilişkisinden bahsedilmiştir. Araştırmada sembollerin şekilsel benzerliğinin yanı sıra denk düştükleri düzlemden hareketle pozisyonlandırıldıkları (Şekil 28) ve diğer sembollerle olan ilişkilerinden bahsedilmiş ve makalede yer verilmiştir (Sweatman ve Tsikritsis, 2017).

Şekil 22: Turna sembolü ve Yılcı Takım Yıldızı benzerliği illüstrasyonu

Kaynak: https://www.research.ed.ac.uk/portal/files/33194700/MAA_TEMPLATE_Decoding_Gobekli_Tepe_final.pdf Erişim Tarihi: 20.05.2020

Genel çerçeve itibari ile sembol astronomik açıdan makale içerisinde Mahfaza A ve Mahfaza D üzerindeki; Sütun 2 ve Sütun 38 aracılığı değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme Turna sembolünün diğer semboller ve takımyıldızları hakkında bilgi edinmemize bu makale aracılığıyla dayanak olmuştur.

1.2.11. 7 Kuş/Dodo Kuşu

Göbeklitepe'nin terk edildiği ve terk edilirken bir höyük haline getirildiği araştırmalarda da sıklıkla söylenmektedir (Albayrak, 2014). Terk ediliş olgusu ve semboller incelendiğinde de bu durumu gözler önüne seren örnekler bulmak mümkündür. Göbeklitepe'de bazı sütunlar üzerinde sembolize edilmiş kuşlar için günümüzde var olan hiçbir türe ait olmadıkları söylenmektedir (Schmidt, 2000). Bu söylem; başka araştırmaların sonuçları ile eşleştirildiğinde, Göbeklitepe'yi inşa edenlerin coğrafi ve sosyal dünyasını daha iyi anlama fırsatını bizlere sunmaktadır.

Mahfaza D'nin merkezindeki 2 sütundan biri olan Sütun 18; kendisini taşıyan kaidesinin üzerinde kanatsız/uçamayan kuş figürleri sembolize edilmiştir (Schmidt ve Terberger, 2011).

Bu kuşların 7 adet Dodo kuşu olduğuna yönelik atıflar bulunmaktadır (Collins, 2014). Kaide de bulunduğu iddia edilen 7 Kuş/Dodo figürleri (Resim 58) hakkında; bu kuşların yalnızca Madagaskar'da yaşamadıkları, Avrupalı avcılar tarafından soyu tükenene kadar Avrupa'da veya yakın coğrafyalarda da yaşamış olabileceği söylenmiştir ("BirdLife International", 2004). Göbeklitepe'yi inşa edenlerinde de yolculukları esnasında böyle kuşları görmüş olabileceğine yönelik söylemler dile getirilmiştir. Bu bilgiye dayanarak; her ne kadar konuya ilişkin yanıtlar ve bahsi geçen olaylara ilişkin tarihler tam olarak saptanamasa da, sembolize edilen Dodo Kuşu'nun soyunun tükenmesi gibi Göbeklitepe'de MÖ. 7300 civarında sebebi bilinmeyen bir şekilde bir anda terk edilmiş, üzerinin toprakla örtülmüş ve bu durum ortak bir benzerlik olarak araştırmacılar tarafından günümüzde dile getirilmiştir (Albayrak, 2019).

Resim 23: Sütun 18 üzerindeki 7 kuş ve Dodo Kuşu benzerliği

Kaynak: <http://www.andrewcollins.com/pics/> Erişim Tarihi: 07.06.2020

Sütun 18 kaidesinde tasvir edilen bu sembol; 7 adet, kuzey-güney yönlü olarak ve eşit aralıklarla pozisyonlandırılmıştır. Bazı kuşların deformasyona uğradığı görülmektedir (Resim 59).

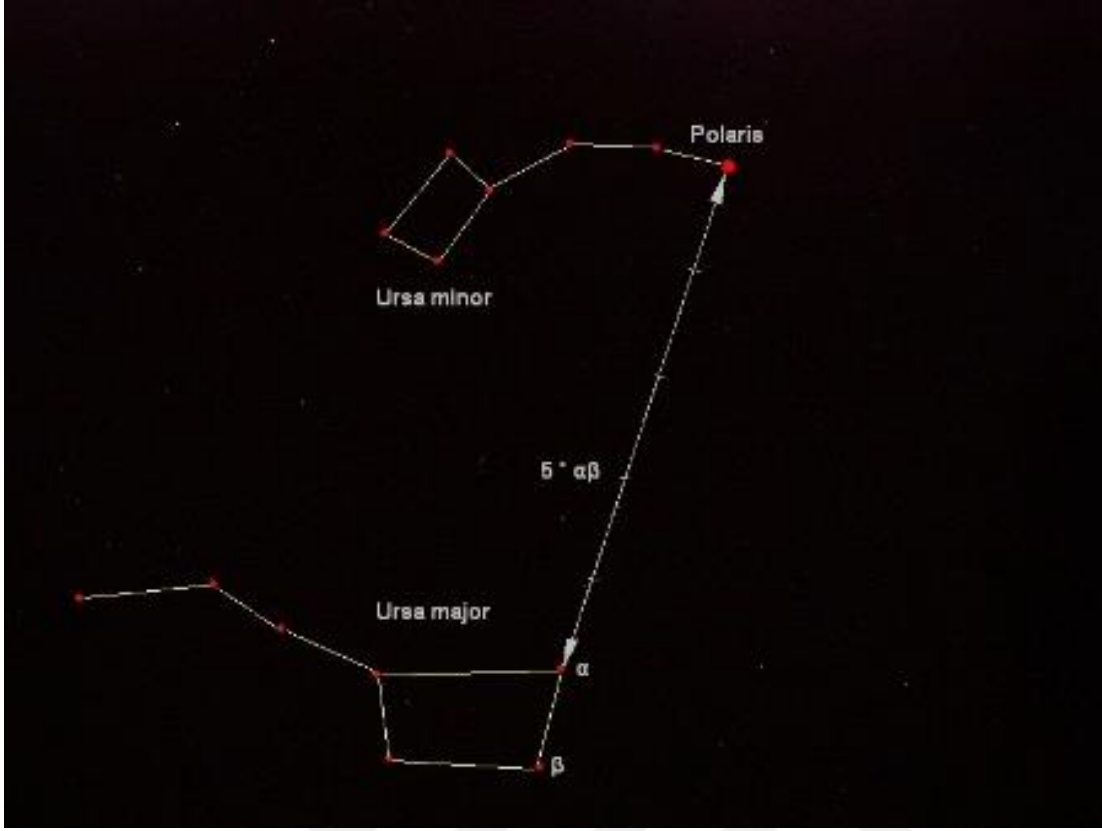

Resim 24: Sütun 18 kaidesi tam görünüm

Kaynak: <https://i.pinimg.com/originals/ee/dd/af/eeddafa7aa536c6d13b056b13275faf9.jpg> Erişim Tarihi: 26.04.2020

Astronomik olarak bu sembollerin 7 sayısı ile eşleştirildiğinde; “Göksel Uyum” un işareti olarak değerlendirildiği söylenmektedir. Birçok inanışta astronomik temelli olarak; “7” sayısı bu çerçevede değerlendirmektedir. Örneğin 7 sayısının Pueblo Yerlileri için insanın Kozmik Uyumunu sembolize ettiği, Dogonlarda karşıtların-düalizmin çözümünün sembolü olduğunun söylediği ve dolayısıyla bu sembolün bu toplumlarda birliğin ve mükemmelliğin sembolü olarak tanımlandığı söylenmektedir. Yine aynı kaynaklar Türk Şamanizmi’nde yeryüzünün yedi katmandan oluşturulmuş olduğunu aktarmaktadır. Her ne kadar tüm bu tanımlar ve örnekler şaman toplumları ve ritüelleri ele alınarak yapılmış olsa da; savlar kaynağını bu toplumlarda yaşayan insanların astronomik deneyimlerden almaktadır (Etli, 2016).

Astronomik düşünce temel alındığında araştırmacılara göre 7 Kuş/ Dodo Kuşları’nın, kuzeyin Büyük Ayı Takımyıldızı’na ait olan yedi yıldız sembolize ettiği dile getirilmiştir (Şekil 29).

Şekil 23: Dodo Kuşu sembolü ve Büyük Ayı Takım Yıldızı bağlantısı

Kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/ce/Ursa_Major_-_Ursa_Minor_-_Polaris.jpg/300px-Ursa_Major_-_Ursa_Minor_-_Polaris.jpg Erişim Tarihi: 07.06.2020

Ayrıca; gökyüzünde çıplak gözle görülebilen yedi görünür uzay cismini de tanımladığı yine araştırmacılar tarafından dile getirilmiştir. Bu uzay cisimleri; Güneş, Ay, Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter ve Satürn olarak ifade edilmiş ve "7 Kuş/ Dodo Kuşları"nın bu gizemli kavramlardan birini veya birkaçını sembolize ettiği iddia edilmiştir (Etli, 2016).

1.2.12. Elmas

II. tabakaya ait yoğun yapılanmaların arasında kalan Mahfaza H içerisinde bulunan Sütun 57; toprağa yakın olması sebebi ile tahribata uğrasa da günümüze kadar sağlam bir biçimde ulaşmıştır (Resim 60) (https://www.exoriente.org/repository/NEO-LITHICS/NEO-LITHICS_2014_1.pdf) (09.06.2020).

Resim 25: Mahfaza H; Sütun 57 kuş bakışı görünüm

Kaynak: https://www.exoriente.org/repository/NEO-LITHICS/NEO-LITHICS_2014_1.pdf Erişim Tarihi: 09.06.2020

Sütunun yer yüzeyine yakın oluşu sebebi ile kazıdan önceki toprak seviyesindeki yüzeyinde yer yer saban izlerine rastlamak mümkündür. Sütun üzerinde üç figürün sembolize edildiği dile getirilmektedir. Bu semboller; yılan, yumurta ve sütunun tabanında yer alan “Elmas” figürleridir (Resim 60 ve 61) Figürler ve yapının geneli için daha fazla atıf ve araştırma yapılması gerektiği çalışmalar sonrasında dile getirilmiştir (Dietrich ve Köksal Schmidt, 2012).

Resim 26: Sütun 57 görünüm

Kaynak: <https://andrewcollins.com/pics/Gobekli%20P57.jpg> Erişim Tarihi: 09.06.2020

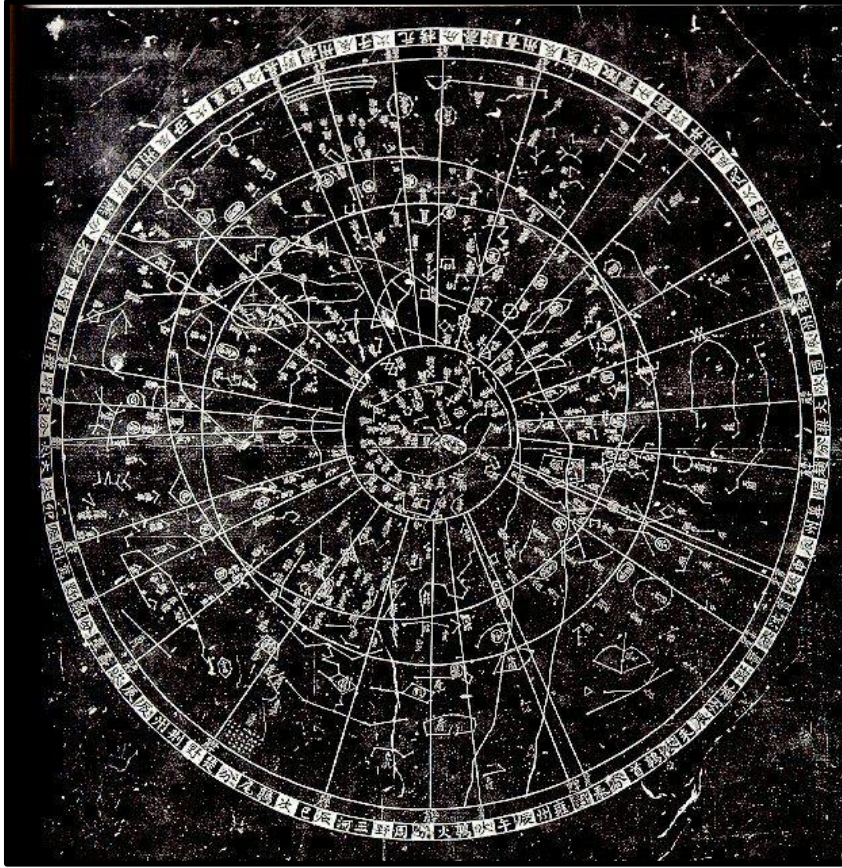

Resim 27: Elmas Sembolü görünüm

Kaynak: <https://andrewcollins.com/pics/Gobekli%20P57.jpg> Erişim Tarihi: 09.06.2020

Sütunda bulunan yılanların ve ortada yumurta olarak ifade edilen sembolün şaman tıp sembollerinden olduğuna yönelik iddialar dile getirilmektedir. Hatta iki yılanın, evrenin enerjisini veya güneşin ışığını temsil ettiğine yönelik atıflar mevcuttur. Yine aynı kaynaklarda sütun üzerinde bulunan bu figürlerle bir şamanın yeniden doğuşunun tasvir edilmiş olabileceği söylenmiştir (Etli, 2016).

Astronomik olarak ise dikkat çekici unsurun Elmas sembolü olduğu belirtilmiştir. Toprağın yakın bölümünde keşfedilen sembol kuzey yönüne doğru bakmaktadır. Sembolün dış çizgilerinin Kuzey, Güney, Doğu ve Batı olarak fiziksel dünyada evreninin dört köşesini temsil ettiği ortaya konmuştur (Etli, 2016). Yıldızların takip edilerek takvimlerin oluşturulmasında bu kavram önemli bir yer tutmaktadır. Karmaşık fakat düzene oturmuş bir evren yapısı ancak yön tanımları ile mümkün olmuştur (Resim 63).

Resim 28: Yıldız Takvimi örneği

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/fe/13/51/fe1351cbf10b37d07e81e1bd643f5a59.jpg> Erişim Tarihi: 09.06.2020

Bu evren anlatımı diğer içeriklerle karşılaştırıldığında bir tıp insanın yeryüzüne olan hakimiyetini ve ruhsal vizyonunu temsil etmiştir. Bu sembol yön ifadesi referans alınarak oluşturulmuştur. Sembolün anlatısında; kuzeyde bir ışığa (yıldız) yükseliş olduğu kanısı ağır basmaktadır. Elmas sembolünün merkezinde ise daha öncede karşımıza çıkan insan ruhunun veya bedeninin olduğu ortaya koyulmaktadır. Arkeoastronomik açıdan kıtalar arası benzer sembolün Amerika kıtasında yerliler tarafından kullanılan sembol (Şekil 30) ile benzediği de araştırmalarda yerini almıştır (Etlı, 2016).

Şekil 24: Göbeklitepe Elmas Sembolü ve Amerika kıtasında bulunan yerli sembolü karşılaştırması

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/f8/30/70/f830704191f38b691433d6840bdfbc23.jpg> Erişim Tarihi: 09.06.2020

Tüm bu araştırmalar sembolün benzer ya da farklı kaynaklardan hareketle gökyüzündeki gözlemlerin eserlere uygulanışı hakkında bizlere bilgi sağlamaktadır.

1.2.13. Ağ Sembolü

Ağ sembolü; başta Mahfaza A içerisinde olmak üzere, Mahfaza C ve Mahfaza D içerisindeki birçok sütunda yabani olmayan hayvanlarla (Koç, Boğa, Kuşlar, Domuz vd.) birlikte sütunlar üzerinde tasvir edilmiştir. Mahfaza A içerisindeki Sütun 1'in güneybatı tarafında Ağ sembolünden oluşan desen ise özellikle dikkat çekicidir (Oliver, 2017). Bazı kaynaklarda bu

sembol Yılan sembolü ile eşleştirilmiştir (Resim 64)

(<https://tepetelegrams.wordpress.com/2016/06/02/gobekli-tepe-the-first-20-years-of-research/>) (11.06.2020). Bu sütunun ön tarafında, başın altından tabanına dikey olarak uzanan ve sütun genişliğinin yaklaşık üçte birini kaplayan merkezi bir oluk yer alır. Bu oluk; her iki taraftaki yükseltilmiş bantlar ve beş yılanla süslenmiştir. Benzer şekilde diğer sütunlardan da bilinen, stola benzeri bir giysinin tasviri olduğu da görüşlerde bulunmaktadır (Oliver ve Dietrich, 2016).

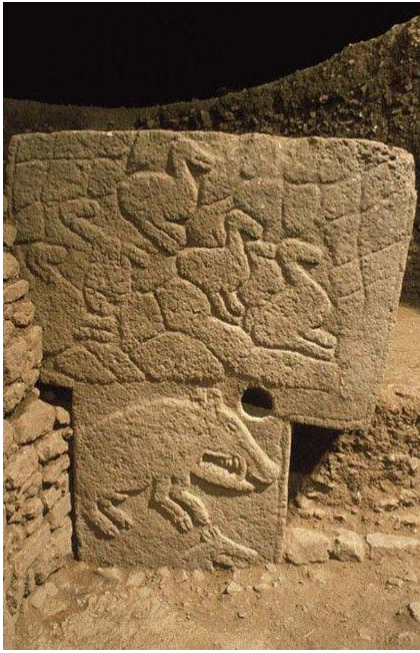

Resim 29: Mahfaza A Sütun 1 Ağ sembolü görünüm

Kaynak: https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/03/gc3b6bekli-tepe_fig-4.jpg?w=519&h=792&zoom=2
Erişim Tarihi: 11.09.2020

Genel olarak bakıldığında her ne kadar avcılık kültürü ile eş tutulsa da Ağ Sembolü için Mahfaza A üzerindeki pozisyonundan hareketle; Ağ sahnesinin Kozmik eşleşmelere konu olduğu

iddiası ortaya atılmıştır. Özellikle Mahfaza A içindeki Sütun 1’de bulunan Koç sembolüne olan yakınlığı, bu eşleşmenin ironik bir tasvir olduğu görüşünün ortaya konulmasını sağlamıştır (Özçelik, 2018: 413). Ağ kavramı için bir diğer atıf ise Mahfaza C içerisindeki Sütun 12 (Resim 65) (<https://tepetelegrams.wordpress.com/2016/07/15/boars-in-gobekli-tepes-enclosure-c-just-a-story-of-hunters-and-prey/>) (11.06.2020) üzerinde bulunan ve Carina Takımyıldızları’nı temsil ettiği dile getirilen iddia olmuştur (Özçelik, 2018: 423). Bu yapılırken Ağ Sembolünün yanında bulunan kuşlarla diğer takımyıldızlarının alanları bakımından ilişkinin var olduğu iddiada yerini almıştır. Eşleşme için illüstre edilmiş görseller konu hakkındaki anlatımın daha rahat ifade edilmesini sağlamıştır (Şekil 31).

Resim 30: Sütun 12 görünümü

Kaynak:<https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/06/gt199900005.jpg?w=306&h=471&zoom=2>
Erişim Tarihi: 11.06.2020

Şekil 25: Carina Takım Yıldızı görünümü

Kaynak:<https://www.astronomytrek.com/wp-content/uploads/2016/12/Dorado-Constellation-600x381.jpg>
Erişim Tarihi: 11.06.2020

Ağ sembolü astronomik açıdan atıf alan güçlü sembollerden biri olarak çalışmada yerini bulmuştur.

1.2.14. Üç Sepet

Mahfaza D içerisinde bulunan Sütun 43, üzerinde birçok öğeyi temsili olarak barındırmaktadır. Çalışmada şuana kadar sütunun üzerinde bulunan farklı sembollerden bahsedilmiş fakat “T” başlık üzerine kazınmış büyük boyutlu sepete benzeyen üç sembole değinilmemiştir; sütundaki

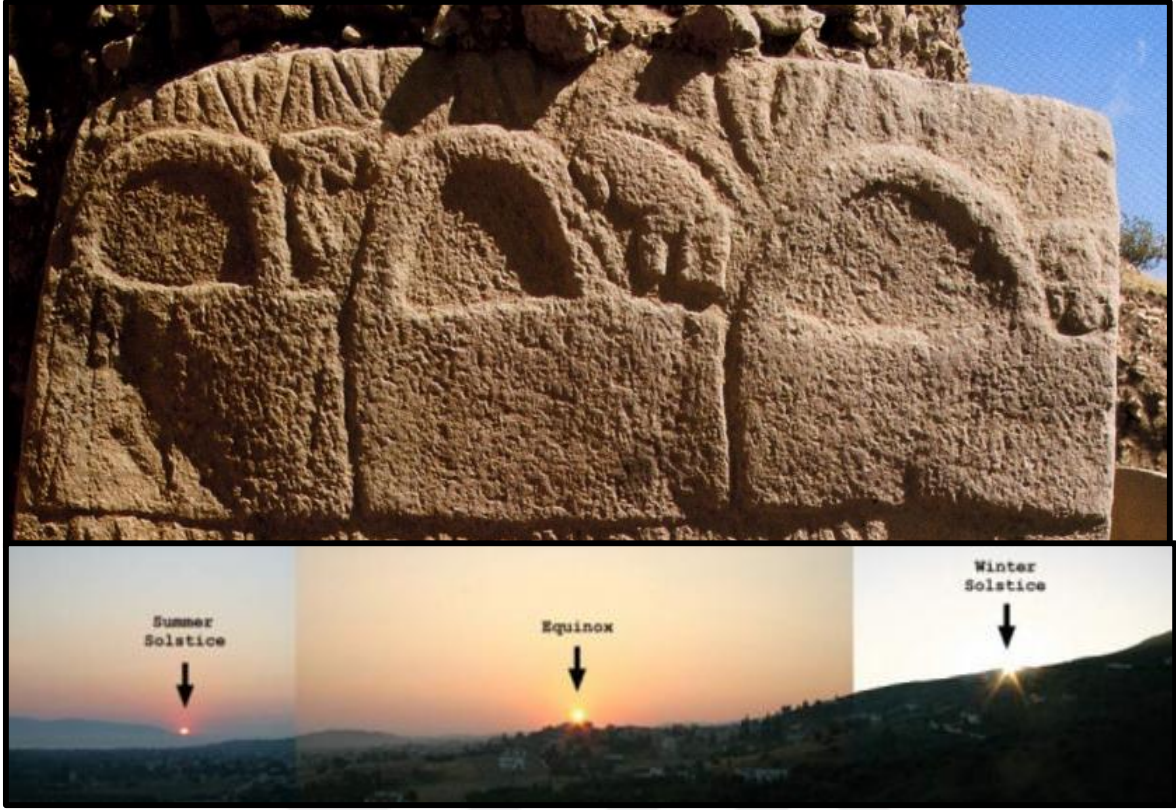
bu semboller "Üç sepet" ismi ile adlandırılmıştır (Göler ve Kurt, 2017: 17). Bu sembol, üç sıradan sepet olarak gözlemlense de; araştırmacılar için Spiritüel kozmolojide sepet için yılın mevsimlerinin, ilk meyvenin, doğurganlığın ve kutsallığın sunularının da simgesi olduğunu belirtmiştir. Aynı sembol Pentateuch (Tevrat) 'da üç sepet "üç gün" olarak da tanımlanmıştır (Şekil 32).

Şekil 26: Üç Sepet sembolü ve Dünya'daki diğer benzerleri ile karşılaştırılması

Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/92/f0/69/92f0695bc9bbd846fd11477f04f25b68.jpg> Erişim Tarihi: 12.06.2020

Arkeoastronomik açıdan bakıldığında ise; araştırmalarda bu sembol dizini için yılın astronomik olarak belirlenmiş üç günüyle eşleştirildiğini görüyoruz. Bu araştırmalara göre Üç sepet; doğu-batı yönünde "iki gündönümü ve ekinoks noktasında" ufuktaki kapılarla ilişkilendirilmektedir (Etli, 2016). Üç Sepet sembolünün üzerinde bulunduğu Sütun 43'ün doğu yönüne bakması, yine üzerinde Güneş sembolünün bulunması ve Üç Sepet sembolünün 21 Haziran, 21 Mart / 23 Eylül ve 21 Aralık günleri ile eşleştirilmesi (Resim 66); hem arkeoastronomik hem dini ritüel hem de inanışlara dayalı ortak bir unsur olarak gözlemlenmiştir.

Resim 31: Üç Sepet sembolü ve ekinoks karşılaştırması

Kaynak: <https://www.ancient-origins.net/opinion-guest-authors/cosmic-power-shaman-and-symbols-g-bekli-tepe-part-ii-005194> Erişim Tarihi: 12.06.2020

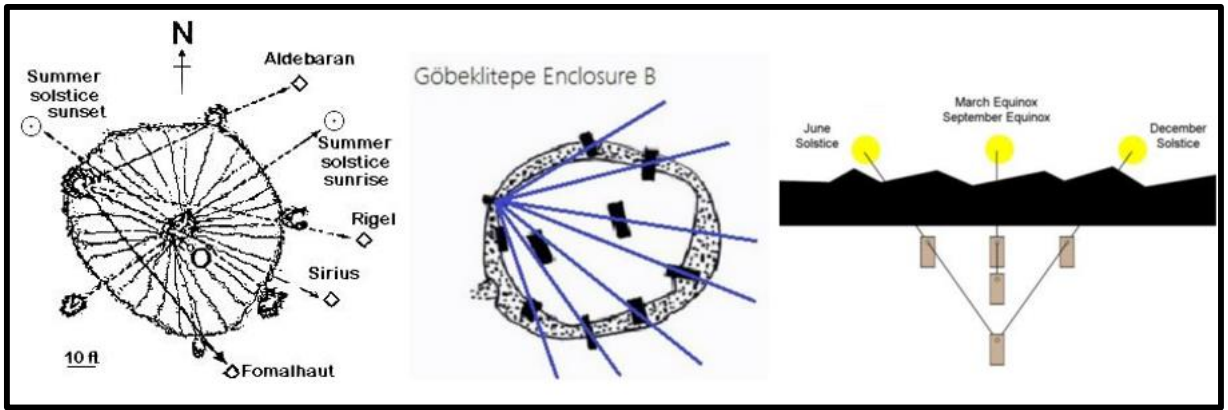
Üç Sepet sembolüyle, Göbeklitepe’de yaşayan insanların bilinç düzeyinin, göksel ifadelerle paralellik gösterdiği, bunun araştırmalar için önemli öngörülerinden biri olduğu ortaya koyulmakta ve sembolün sanatsal bir anlatımla astronomik açıdan yansıtılmasına kaynaklık ettiği görülmektedir.

1.2.15. Diğer Yapı ve Semboller

Hangi görüş olursa olsun Göbeklitepe; uygarlaşma sürecinde ilk avcı ve toplayıcı kültürlerin doğa unsurlarını her yönü ile temsil eden bir merkez olmuştur. Semboller, avcı toplayıcı kültürün yaşantılarında hafızalaştırdıkları örüntüleri sembolize etmeleri sonucu ortaya çıkmıştır (Himmetoğlu, 2018: 2). Aslında bu atıftan yola çıkarak; semboller için geçmiş çağların veri kütüphaneleri oldukları söylenebilmektedir.

Çalışmada yer alan semboller; ana tema olarak araştırmacılar tarafından astronomik atıflar olsa da bazı araştırmacılar bu yaklaşımın tamamen zıttı görüş bildirmişlerdir. Ama yine de

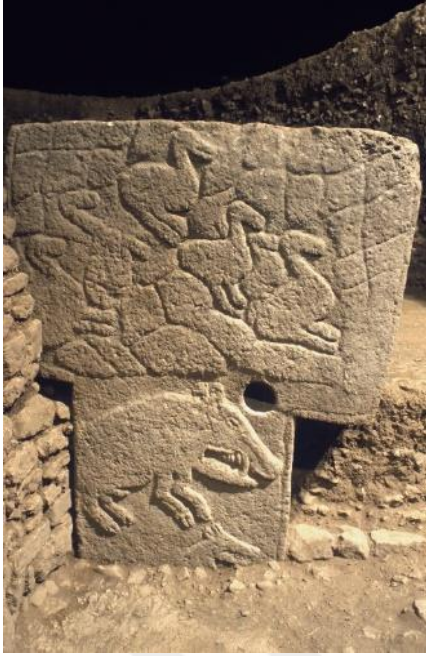
Göbeklitepe’de bulunan mahfazaların gerek mimarisi gerekse inşa düzeni astronomik görüşe oldukça yatkın olmuştur. Bilim adamları ve araştırmacılar Göbeklitepe'nin göksel bir gözlemevi olarak kullanıldığını savunmuştur (Plegge, 2012). Bunun yanı sıra Göbeklitepe Mahfaza B için önemli yıldızların veya takımyıldızlarının doğumlarının gözlemlenebildiği, bir tür "şifa çarkı" olduğunu ileri sürülmektedir. Şifa Çarkı genellikle Amerika kıtasında yaşayan yerli halk için büyük öneme sahip olan; manevi, kültürel ve bilimsel bir yer olarak tanımlanmaktadır (Etli, 2016). Bu yapıda kayalar sıralı veya kıvrımlıdır ve kaya yığınları astronomik olayları kaydetmek ve tahmin etmek için özellikle hizalanmıştır. Bu özellikleri sayesinde geçmiş dönemler zamansal olarak kaydedilebilmektedir. Bu özellik baz alındığında; Göbeklitepe yapıları, Şifa Çarkları ile benzerlik göstermektedir (Şekil 33).

Şekil 27: Göbeklitepe Mahfazaları ve Şifa Çemberi benzerliği illüstrasyon

Kaynak: <https://i.pinimg.com/originals/2c/fb/06/2cfb069820fc8a260dad75286ad8ec0c.jpg> Erişim Tarihi: 13.06.2020

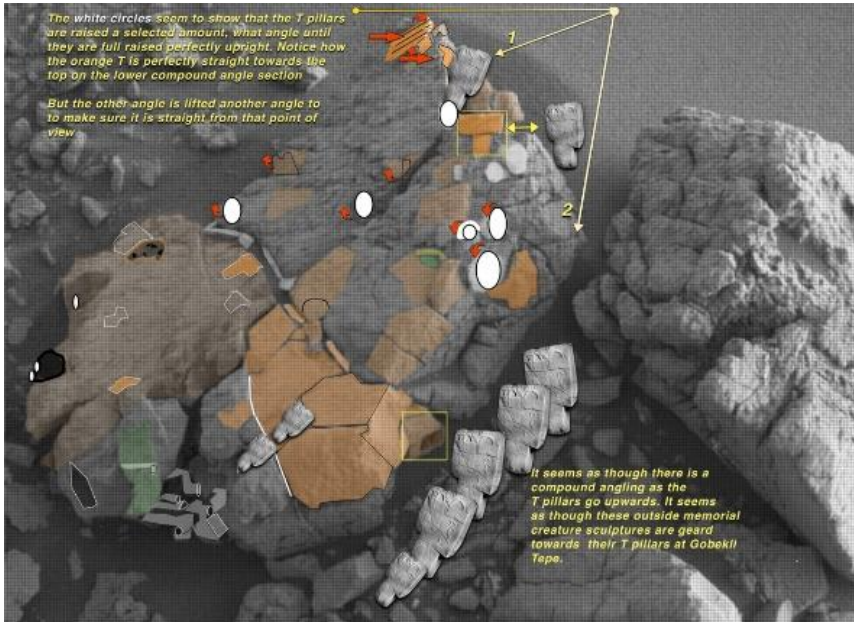
Göksel tanımlamalar ve eşleştirmeler sonucu ortaya çıkan takvimler ve takvimlerin oluşturulmasındaki süreçler gibi bu araştırmada da astronomik atıf yapılan sembollerle göksel anlatıların eşleştirilerek kullanıldığı görülmektedir. Örneğin; Türklerin kullandıkları 12 Hayvanlı Takvim içerisinde 12. yılı sembolize eden yaban domuzu (Erk, 1978: 4) ile Göbeklitepe’de bulunan Sütun 12 (Resim 67) arasında bağlantıdan bahsedilmesi bu eşleşmeye örnek olmuştur (Albayrak, 2019: 163).

Resim 32: Sütun 12 Domuz sembolü görünüm

Kaynak: <https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/06/gt199900005.jpg?w=306&h=471&zoom=2> Erişim Tarihi: 13.06.2020

Bazı araştırmalarda ise; Mars gezenindeki iz (gölge) düşümleri ile mahfazalar içerisinde bulunan sembollerin iz düşüm resimleri (Şekil 34) arasında da bağlantı kuran çeşitli iddialar vardır (https://www.gobeklimars.com/mars_gobekli_tepe.html) (13.06.2020). Bu iddiaların tezlerini ve anti tezlerini araştırma ortamlarında sıklıkla görmek mümkündür.

Şekil 28: Mars teorisi pozisyonlandırması ve illüstrasyonu

Kaynak: https://www.gobeklimars.com/mars_gobekli_tepe.html Erişim Tarihi: 13.06.2020

Sembollerden lumbozlar, ikonlar, sütunların pozisyonları, tilki sembolleri, kartallar (diğer kuşlar), aslan ve yırtıcılar, boğa - yük taşıyıcı hayvan tasvirleri ve diğer ikonlar halen araştırmacıların konuya yönelik tezlerinin kaynağı olmakla birlikte; yer yer astronomik soruların ve yanıtların muhatabı olmuş diğer sembollerdir. Örneğin; Tilki sembolü bu soruların başında atıf almış ve geçmişte yaşanan bir kıyametle ilişkilendirilmiş sembollerden biridir (Sweatman ve Tsikritsis, 2017). Çalışmanın oluşturulma sürecinde tıpkı diğer görüşler gibi astronomik görüş üzerine yapılan atıf ve çalışmalar devam etmektedir. Çalışma; bu güne kadar yapılan araştırmaların kalitesini veya iddiaların kanıtlanabilirliğini anlama kaygısı taşımamakta, sadece sembollerin ve astronomik temelli atıfların kişisel sanat uygulamaların üzerindeki etkilerine yer vermektedir. Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde kişisel sanat uygulamaları hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

2. GÖBEKLİTEPE'DE ASTRONOMİK İZLER TAŞIYAN SEMBOLLERİN KİŞİSEL SANATSAL UYGULAMALARA YANSIMALARI

Göbeklitepe'nin dünya tarihindeki yeri ve önemi bakımından içinde bilinmeyenleri barındırması, halen araştırmalara konu olan birçok yönüyle sanat, ticaret, kültür ve diğer alanlarında ilgi odağı olmasını sağlamıştır. Göbeklitepe'ye "Tarihin sıfır noktası" denmesi, Göbeklitepe'nin keşfine dair yalnızca ülkemiz tarafından değil UNICEF gibi uluslararası organizasyonlar tarafından da tanınması, bunun yanı sıra Dünya Kültür Mirası olarak kabul edilmesi ve akademisyenlerin birçok alanda araştırmalarını ve araştırmalarının çeşitliliğini arttırması, Göbeklitepe'nin önemini pekiştirmiştir.

Göbeklitepe üzerine yapılan çalışmalara ve üretimlere genel olarak bakıldığında; Göbeklitepe, keşfinin gerçekleştiği zamandan günümüze kadar oluşturduğu evrensel bilinirliği sayesinde yaşamın birçok alanında çeşitli ürünlerin ortaya çıkmasına kaynaklık etmiştir. Bu sebeple; çalışma, kendisinden önce meydana getirilmiş uygulamalar, sektörler ve üretimler üzerine örneklerle yer vermiştir. Ticari uygulamalarda, Göbeklitepe ekonominin çeşitli sektörlerinde ürün tasarımlarına ilham kaynağı olmuştur. Genel olarak; replika, sembolleştirme ve minyatürize edilerek yapılan ticari faaliyetlerde ortaya çıkan eserleri de gözlemlemek mümkündür (Resim 68).

Resim 33: Göbeklitepe ticari ürünler kuyum, tekstil ve hediyelik eşya sektörü örnekleri

Kaynak: <http://www.yasarkuyumculuk.com.tr/Assets/Images/AtasayYuzuk-Altin-32.jpg>

<https://www.destekar.org/wp-content/uploads/2020/12/beraber-oturalim-yastik-kilifi-157-300x300.jpg>

https://mcdn01.gittigidiyor.net/57101/571016758_1.jpg Erişim Tarihi:15.06.2020

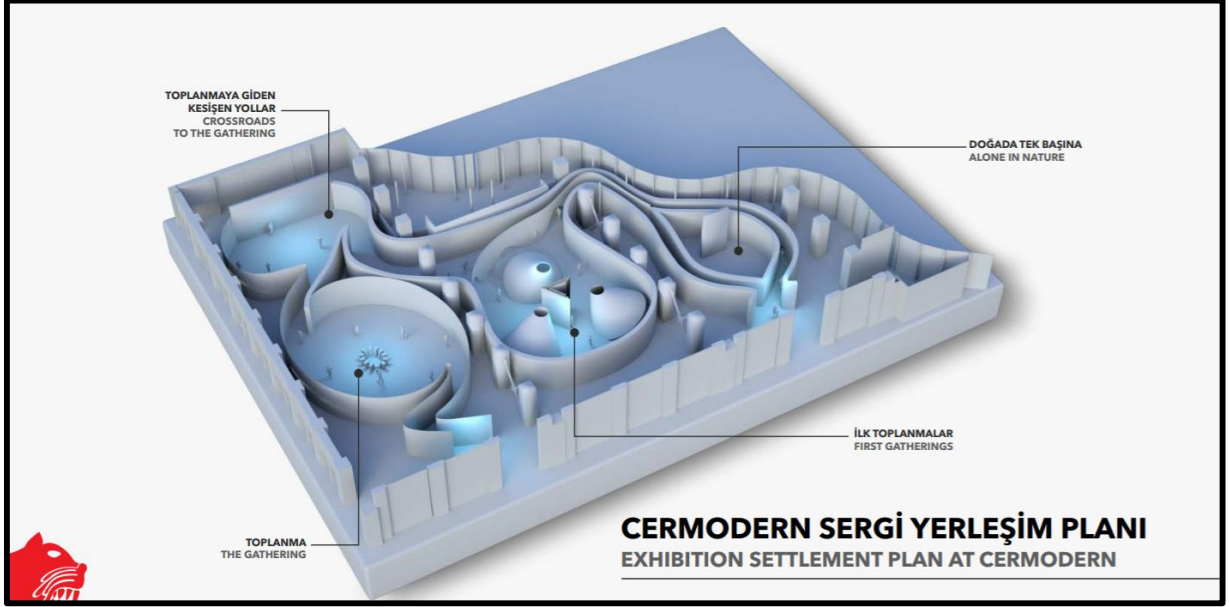
Akademik çalışmalarda da Göbeklitepe'nin sanat üzerine konu alındığı ve uygulamalarla eserleştirildiği görülmektedir. Akademik çalışmalardan verilecek örnekler için çalışma içerisinde ana konusu Göbeklitepe olmayan fakat tekstil uygulamalarında modellemelere ilişkin Göbeklitepe mimarisini konu alan eserlerin bulunduğu örnek uygulamalara yer verilmiştir (Resim 69). Bu çalışmaların örneklendirilmesinin amacı; akademik çeşitlendirme ve özgün çalışmaların Göbeklitepe üzerinde odaklanmasının önemini pekiştirmektir.

Resim 34: Demet Selek, Tekstil ürünlerinde punç, chenille, shibori tekniklerinin kullanıldığı akademik uygulama örnekleri, 2020,

Kaynak: Demet Selek, 2020, Şekil 1: Punc Technique 50X50 cm %100 Cotton Fabrik Göbekli Tepe / The Oldest Temple of the World, Şekil 2: Chenille Technique 50x50 cm, %100 Cotton Fabric, göbekli Tepe /The Oldest Temple of tehe World, Şekil 4: Shibori Technique 50x50 cm , %100 Cotton Fabric Göbekli Tepe / The Oldest Temple of the World)

Göbeklitepe konu alınarak organize edilmiş tanıtım uygulamaları, belgeseller ve interaktif müze oluşumları ile günümüz teknolojisi kullanılarak hazırlanmış sanal uygulamalarını sanatsal çalışmalarda görmek mümkündür. Örneğin; Göbeklitepe konulu “The Gathering” çalışması interaktif uygulamalarıyla sanal gerçeklik ile gerçek dünya arasında bireylerin ruhsal iletişim köprüsünü kurduğunu iddia eden ve eserlerinin manifestolarında bunu yansıtan uygulamalardan biridir (Resim 70 ve 71). Bu sergiye yapılan ziyarette görsel kayıtlar alınarak çalışmaya eklenmiştir (Video 3).

Resim 35: The Gathering Sergi planı görseli

Kaynak: <https://www.reo-tek.com/gobeklitepe-the-gathering-sergisi> Erişim Tarihi: 15.06.2020

Resim 36: The Gathering Sergi görüntüsü

Kaynak: <https://www.reo-tek.com/gobeklitepe-the-gathering-sergisi> Erişim Tarihi: 15.06.2020

Bu uygulamanın yanı sıra sanat türlerinden fotoğraf ve heykel alanında gerçekleştirilen çalışmalara örnek olarak; “Oyuklar ve Höyükler: Göbeklitepe’ye Bir Bakış” ismi ile sergilenen eserlerde kendini göstermiştir (Resim 72).

Resim 37: Sinem Dişli, Oyuklar ve Höyükler: Göbeklitepe’ye Bir Bakış, 2019

Kaynak: <https://www.sanalsergi.com/oyuklar-ve-hoyukler-gobekli-tepeye-bir-bakis/> Erişim Tarihi: 15.06.2020

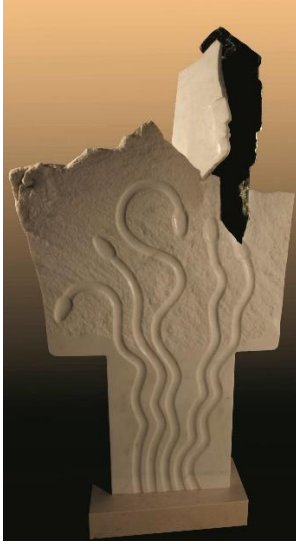
Yine aynı alanda Göbeklitepe anlatımları için farklı çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Toprak, üretim ve gelişim konularını temel alan ve Göbeklitepe için bir araya gelen sanatçıların “Bereketli Hilal” ortak sergisi; izleyicisi ile buluşması bakımından da literatürdeki örnekler arasında yerini almıştır (Resim 73).

Resim 38: Fırat Neziroğlu, Özge Günaydın ve Eren Şahan Bağcı’nın “Bereketli Hilal Sergisi” eser örnekleri, 2020

Kaynak: <https://www.milliyet.com.tr/gundem/bereketli-hilalde-yasama-bir-yolculuk-6065110> Erişim Tarihi: 15.06.2020

Heykel alanında da birçok eser ve sanatçı tarafından örneklere rastlamak mümkündür. Çalışma içerisinde bu örneklere “Göbeklitepe Rüzgarı Heykel Sergisi” ve “Göbeklitepe'den İzler” sergileri ile yer verilmiştir (Resim 74,75 ve 76).

Resim 39: Erdinç Bakla, Göbeklitepe, Yılanlı mağara dikilitaşı, mermer, 190x105x30 cm, 2012

Kaynak:<https://nl.pinterest.com/pin/441915782170601511> Erişim Tarihi:5.06.2020

Resim 40: Erdinç Bakla, Göbeklitepe, bronz, Kuo dikilitaşı, 47x19x7 cm, 2012

Kaynak:<https://co.pinterest.com/pin/427982770829574656> Erişim Tarihi:15.06.2020

Resim 41: Meral Öztürk, GMÖ001, 15X90, 2019

Kaynak:<https://www.mgaleri.com/eser/3183/meral-ozturk> Erişim Tarihi:15.06.2020

Resim alanında yapılan örnek çalışmalara ise; ulusal ve uluslararası alandan örnekler verilebilir.

Bunlar arasında; “Göbeklitepe: Türkiye’nin Kültür Tacında Yepyeni Bir Mücevher” sergisi öne çıkmaktadır (Resim 77 ve 78).

Resim 42: Ned Pamphilon, Pot Belly Landscape, 70x50cm, 2017

Kaynak:<https://www.istanbul1881.com/urun/orijinal-tablo-gobeklitepe-serisi-pot-belly-landscape-ned-pamphilon-70x50cm> Erişim Tarihi:15.06.2020

Resim 43: Orijinal Tablo - - Ned Pamphilon, Uncoverd Discovered, 42x62 cm, 2017

Kaynak:<https://www.istanbul1881.com/urun/orijinal-tablo-gobeklitepe-serisi-uncoverd-discovered-ned-pamphilon-42x62-cm> Erişim Tarihi:15.06.2020

Ayrıca Göbeklitepe'nin kaşifi Klaus Schmidt'in müzeleştirilen anı evinde de Göbeklitepe temalı resimler sergilenmektedir (Resim79). Alan çalışması sırasında elde edilen bu görsellere ait kayıtlara çalışmada yer verilmiştir (Video 4).

Resim 44: Çiğdem Köksal Schmidt tarafından eserleştirilmiş Klaus Schmidt Anı Evi'nde bulunan resim örnekleri

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

Göbeklitepe ile ilgili olarak bütün bu eserlerin anlatısının da bilinmesi, bakış açılarının geliştirilmesi konusunda değerlendirme yapılması ve uygulama ortamları konusunda bilgi sahibi olunması, çalışmanın özgünlüğünün ortaya çıkarılması bakımından önemlidir.

2.1. Göbeklitepe'de Yer Alan Astronomik Sembollerin Sanata Yansıması Ve Özgün Kişisel Uygulamaların Anlatısına Giriş

Göbeklitepe'de Yer Alan Astronomik Sembollerin Sanata Yansıması Ve Özgün Kişisel Uygulamalar çalışması kendi kurgusu ile eserlerini meydana getirmiştir. Bu kurgu temelinde; iç dünyanın yansımaları bulunmaktadır. Duygu ya da simgesel özelliklerin vurgulandığı uygulamalarda; insanın içindeki değişim eserlerde öznel gerçeği yansıtarak sunulmuştur. Bu yönüyle geleneksel kuramların biraz dışındadır.

Buradan hareketle; kişisel uygulamalar çalışmanın metodolojisinden ve anlatısından hareketle bölümlere ayrılmış ve kişisel uygulamalar çerçevesinde detaylandırılmıştır. Bu amaçla çalışmada; doğa eserler için tuvalleştirilmiştir. Bunun yanı sıra; eserlerin anlatısında minimize edilmiş sergileme ve uygulama teknikleri kullanılmış ve eserlerdeki malzeme seçimleri ortak materyallerden oluşturulmuştur.

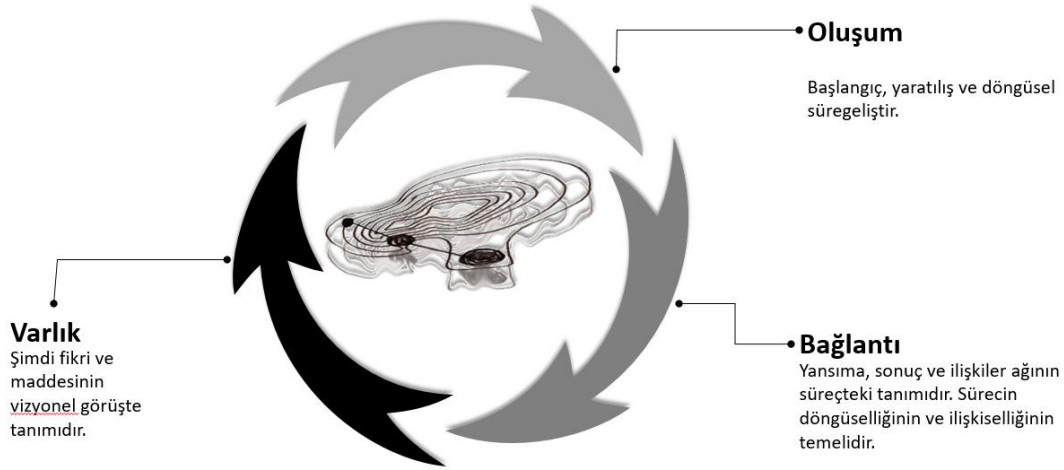
Çalışmanın özgün anlatımlı eserlerinde doğanın tuvalleştirililerek kullanılmasının sebebi; Göbeklitepe'nin insanlık tarihiyle asırlardır paralel bir yol izlemesi ve doğa ile iç içe olmasıdır. Bu açıklamadan hareketle; kişisel özgün uygulamaların doğa gibi sınırsız bir alanda minimal ve kapalı formda ifade edilişinin nedenleri arasında öncelikle; Göbeklitepe mimarisinin kendi sınırlarına sahip duvarlardan oluşması, bu duvarların bir giriş kapısının olmaması gelmektedir. Bunun yanı sıra mahfazalardaki merkezi sütunların diğer yapı unsurlarını minimize etmesi, Göbeklitepe coğrafyası ve akademik alan üzerinde yapılan keşiflerin literatürde kapladığı alana bakıldığında bu sınırsız gizemin yalnızca ufak bir kısmına ait bilgiye ulaşılabilmesi, ifade şeklinin minimize ve kapalı formda kullanılmasının diğer nedenleri olarak sıralanabilir.

Göbeklitepe'de sütunlar üzerinde bulunan semboller; mimari yapının içindeki yoğunluktan akademik çalışmaların literatüründe astronomik olarak nasıl yerini almış ve araştırmalarda kullanılmışsa; kişisel özgün çalışmalarda da bu özen doğal ortamın yoğunluğu kullanılarak sembollerin anlatısını ön plana çıkartmış ve özdeş bir yol izlenerek düzenlenmiştir. Eserlerin anlatısında bulunan ortak materyal seçimi; anlatıyı, zamanın ve mekanın sınırlarının ötesine taşımaya yöneliktir. Yapıldığı dönemde mahfazalarda kullanılan taşların benzer cins kayalardan seçilmesi gibi kişisel özgün uygulamalarda da benzer materyaller ve unsurlarla eserler yaratılmıştır. Örneğin; düzenlemelerde kullanılan ayna, misina gibi materyallerle boyut ve kavramlar arası geçiş hissinin yaratılması amaçlanmış, bu yolla eserdeki anlatının mekan-zaman, yer-gök ve geçmiş-gelecek kavramları arasında bağ kurması sağlanmıştır. Eserlerdeki bu anlatının yanı sıra; Göbeklitepe'nin toplumsal yaşamın doğuşunun kaynağı olduğu varsayımından yola çıkılmış ve içinde yaşadığımız evrenle arasındaki bağlantılara; yaşamın kaynağı olarak bilinen ateş, su, toprak, hava gibi dört temel element üzerinden vurgu yapılmıştır. Tüm bu açıklamalar sonrasında; çalışmadaki uygulamalar aşağıdaki bölümlerde ana manifestoları ve detayları ile sunulmuştur.

2.2. Oluşum

Göbeklitepe’de Yer Alan Astronomik Sembollerin Sanata Yansıması Ve Özgün Kişisel Uygulamalar çalışması ve çalışmadaki eserlerin genel karakteristiği Bölüm 2.1.’de anlatılanların yanı sıra özünü kişisel bir vizyondan almaktadır. Bu vizyonun oluşum sürecini 2014’den bu yana süre gelen kişisel çalışmaların ve önceki uygulamaların anlatılarına dayanan kurgusal bir eser serisi oluşturma isteği ile tanımlamak mümkündür. Göbeklitepe’de bu seri tanımı için vizyonun 3’lü kurgusunun detaylandırılması ve öğelerinin anlamlandırılması gereklidir. Kişisel vizyon; anlatım kurgusunda “Oluşum”, “Varlık” ve “Bağlantı” kavramları ile tanımlanmıştır (Şekil 35).

Kişisel Sanat Vizyonunun Göbeklitepe’ye Yansıması

Şekil 29: Kişisel sanat vizyonu diagramı (2014-2021)

Oluşum kavramı, Göbeklitepe sembollerine astronomik bir bakış açısı getirerek; evrende ortaya çıkış, yaratılış, başlangıç gibi tanımlarının eşdeğeri olarak eserleştirilmiştir. “Göbeklitepe’de Yer Alan Astronomik Sembollerin Sanata Yansıması Ve Özgün Kişisel Uygulamalar” çalışmasında *Oluşum* kavramından *Bağlantı*’lara uzanan, *Varlık* temelli eserleştirme süreci meydana getirilmiştir. Oluşum vizyonu çerçevesinde; astronomi kavramı, Göbeklitepe için yapılan atıflar ve akademik çalışmalar, Göbeklitepe mimarisi ve mahfazaların dizilimleri ile kişisel vizyonun etkilerini yansıtan uygulamalara dönüşmüştür. Eserlerde ahşap çerçeve, misina, tuval, plaka, akrilik boya, ayna, tutkal, tel, jüt ipi, ile doğal unsurlar (toprak, taş vb.) kullanılmıştır.

Bu bağlamda düzenlemelerin ilki; *Oluşum* kavramına atıfta bulunan “Oluşum Bağlantısı-Yeşeriş” olarak isimlendirilmiştir. Kullanılan form ile Göbeklitepe’nin dairesel yapısına atıfta bulunulurken başlangıcı ve filizlenişi ifade eden doğal unsurlarla eserin anlatısı pekiştirilmiştir (Uygulama1 ve 2).

Uygulama 1: Günsel Keserci, Oluşum – Yeşeriş Versiyon 1, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Uygulama 2: Günsel Keserci, Oluşum – Yeşeriş Versiyon 2, doğada Düzenleme, karışık teknik, 2020

Düzenlemenin çerçeveli ve çerçevesiz sunumları arasında evrenin sonsuzluğu ile dünyanın sınırlılığı Göbeklitepe metaforundan faydalanılarak eserleştirilmiştir. Ayrıca araştırmacılar tarafından keşfedilen ilk mahfaza yapısının köşeli formda oluşana da düzenleme üzerinden atıfta bulunulmuş ve Göbeklitepe’nin doğuşuna dair anlatı güçlendirilmiştir. Kullanılan malzemeler doğa ile Göbeklitepe’nin uyumluluğuna ve iç içeliğine dair vurguyu güçlendirmiştir.

Düzenlemenin ikinci versiyonu olan Oluşum-Yansıma isimli eserde ise aynı anlatı öğeleri kullanılarak bu öğelerin oluşturduğu gölge gibi unsurların Göbeklitepe mimarisi ile eşleşmesi sağlanmış ve çalışmada zaman - mekan kavramlarını birleştiren bir anlatı ile geçmişin günümüze yansımalarına atıfta bulunulmuştur (Uygulama 3).

Uygulama 3: Günsel Keserci, Oluşum-Yansıma, doğada Düzenleme, karışık teknik, 2020

Resim 45: Oluşum-Yansıma detay görüntü

Düzenlemede özellikle zaman sınırlarını aşan bir algının oluşması amaçlanmış ve Göbeklitepe üzerinden *Bağlantı* kavramı temelinde bir anlatı oluşturulmuştur. Dünya'nın renklerini oluşturan renklere sahip taş unsur ve zamanın çerçevesine misinayla asılmış unsurlarla anlatı güçlendirilmiştir. Düzenlemede bulunan gölge unsuru ve taşların mahfaza benzeri dizilimi ile eserde Göbeklitepe algısı netleştirilmiştir.

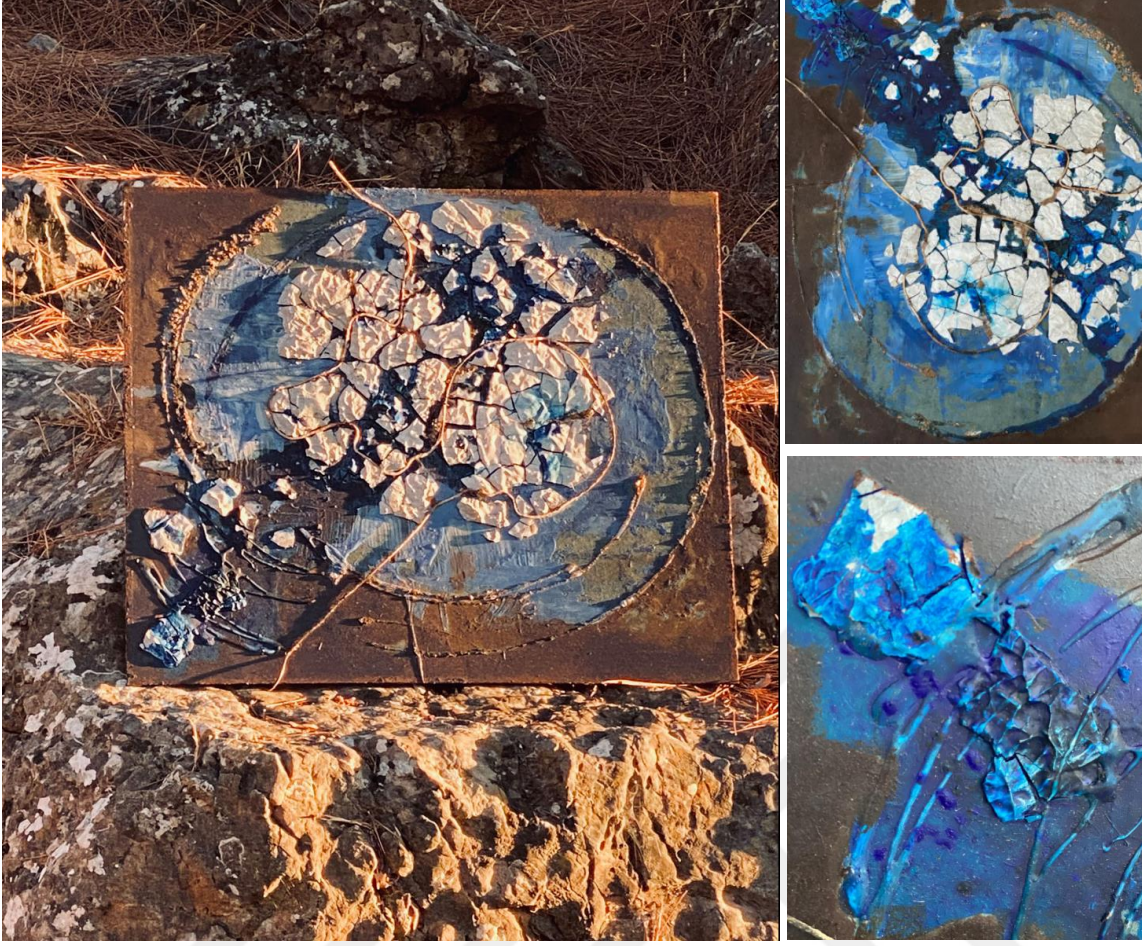
Çalışmadaki düzenlemelerin isimlerinde astronomik metaforu güçlendirmek adına yer yer matematiksel ifadeler kullanılmıştır. Bu matematiksel ifadeler eserlerin ana isimleri ile birleştirilmiş ve astronomik anlatılarını güçlendirmiştir. Bunun yanı sıra; yaşamın kaynağı olan dört temel elementin bazıları, “Göbeklitepe-Oluşum” düzenlemelerinde astronomik semboller ve öğelerle birlikte kullanılmıştır. Düzenlemelerde malzemeler; tuval, plaka, akrilik, ayna, tel, jüt ipi ile doğal unsurlardan oluşmuştur. Bu unsurlar “karışık teknik” olarak ifade edilmiş ve çalışmaların genelinde tema olarak bir arada kullanılmıştır (Resim 80).

Resim 46: Oluşum 0, Oluşum-Göbeklitepe'nin Matematiki/385524, 371324, Oluşum-Uzaklık 2.616, Oluşum-Denep'in Sayıları 204126 | +451649 eserleri kolaj görüntü

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

“Oluşum 0” bu düzenlemelerden bir tanesidir ve yansıttığı düşünsel fikir olarak tarihin 0 noktasına, Göbeklitepe'nin inşa süreçlerine ve ortaya çıkışına vurgu yapmaktadır. Kurgunu merkezden sınırlara olan yönelimi ve birikimli ilerleme kavramının eser üzerinde ifade ediliş net bir biçimde görölmektedir. (Uygulama 4). Eserde sadece yapının değil ileride varlığı tamamlandıktan sonra kendisine atfedilecek tüm bağlantılarında başlangıcı sayılacak unsurların ortaya çıkışı metaforik bir dille anlatılmaktadır. Kullanılan teller bu bağlantılara yapılan atıflar olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca gökyüzüne açılan kapının merdivenleri olarak ifade edilen Mahfaza C merdivenleri de eserde gözle görölebilen atıflardan biridir. Astronomik olarak yapının yörüngesel bir daire içerisinde mahfaza yapısının unsurları ile tanımlanması düzenlemeye metaforik bir güç kazandırmıştır.

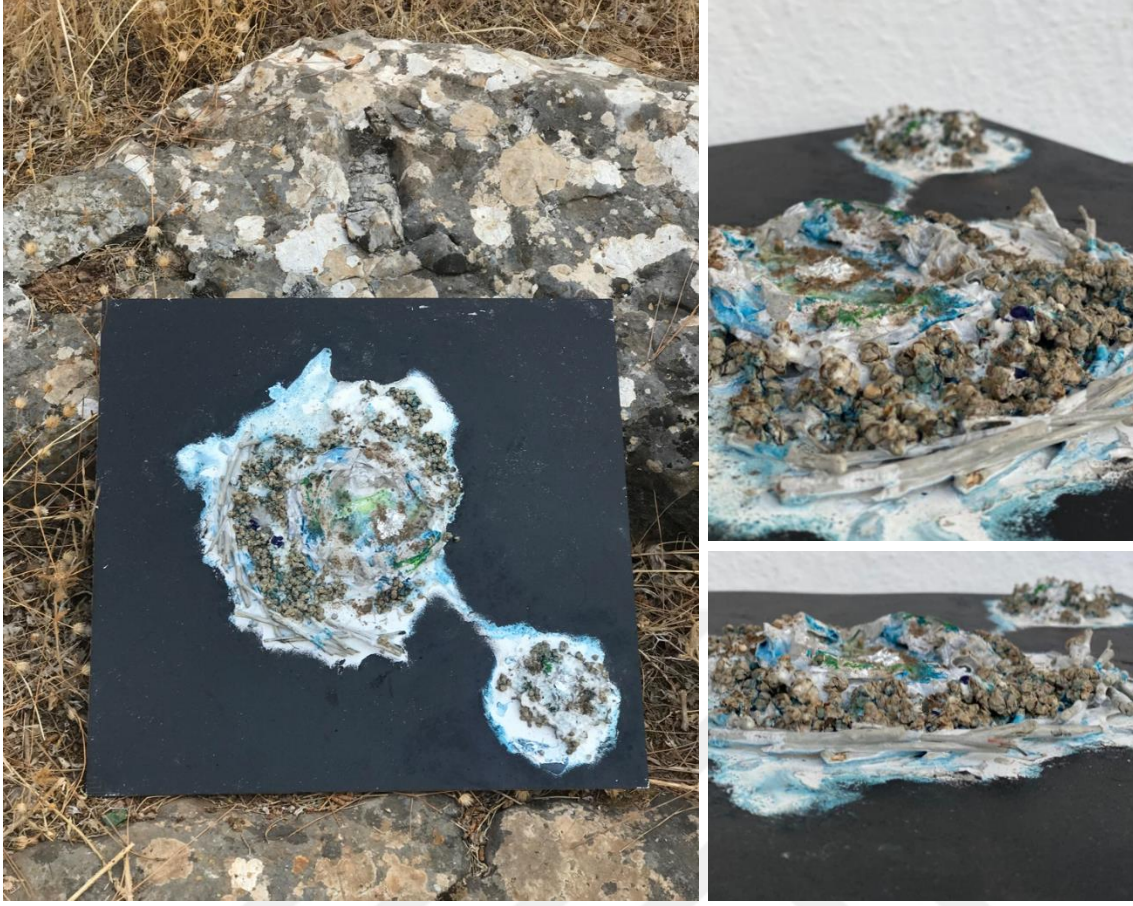

Uygulama 4: Günsel Keserci, Oluşum 0, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Resim 47: Oluşum 0 detay ve perspektif görünüm

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

Kişisel vizyonda izlenen kurgusal anlayış; astronomik atıflarla harmanlanarak Varlık kavramı ile metalaştırılmıştır. Göbeklitepe'nin metaforik unsurlarının esere dönüştüğü uygulama “Oluşum – Göbeklitepe'nin Matemetiği / 385524, 371324 ” olarak isimlendirilmiştir. Çalışma ismini Göbeklitepe'nin dünya üzerindeki matematiksel konumundan almaktadır. Göbeklitepe'nin varolduktan sonra yansımaları ve ilk bağlantısını gökyüzü ile yaptığına dair atıfta bulunan eser; Göbeklitepe mahfazalarının şeklini gökyüzünde gösteren bir ideayı temsil eder biçimde tasarlanmıştır (Düzenleme 2).

Uygulama 5: Günsel Keserci, Oluşum Göbeklitepe'nin Matematiği / 385524, 371324, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Resim 48: Oluşum Göbeklitepe'nin Matematiği / 385524, 371324 uygulaması detay ve perspektif görünüm

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

“Oluşum –Evren” isimli eser anlatının dördüncü düzenlemesini oluşturmaktadır. Bu düzenlemede anlatı iki versiyon halinde hazırlanmıştır ve Göbeklitepe sınırlarını aşarak, Dünya'nın oluşumuna, evren içerisindeki yerine atıfta bulunmaktadır (Uygulama 6 ve 7). Bu atıf içerisinde kullanılan ve sonsuz olarak değerlendirilen evrenin çerçeve içerisine alınması ise esere ironik bir ifade kazandırmaya yöneliktir. Evrenin sonsuzluğu iddiaları Göbeklitepe'nin astronomik atıf almış unsurları üzerinden eserleştirilmiştir. Eserde farklı düzenlemeler kullanılmıştır. Bu yolla anlatının odaklandığı merkez; evrenden Göbeklitepe'ye, Göbeklitepe'den evrene farklı noktaların ortaya çıkmasını sağlamış ve ifadede tümünden gelim, tüme varım vurgusunu güçlendirmiştir.

Uygulama 6: Günsel Keserci, Oluşum- Evren Versiyon 1, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Uygulama 7: Günsel Keserci, Oluşum- Evren Versiyon 2, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

“Oluşum- Uzaklık / 2.616” eserinde; Göbeklitepe yapısının bağlantısal özelliklerine vurgu yapılmaktadır. Eserde karmaşık bir düzenin yanı sıra Göbeklitepe ve gökyüzündeki eşleştirmelerine, yine gökyüzünde ulaşılmaya çalışılan unsurlara ve anlatılara yönelik vurgular bulunmaktadır. Eserde astronomik açıdan Göbeklitepe’nin Cygnus (Kuğu) Takımyıldızı’na olan uzaklığı ile isimlendirilmiştir. Göbeklitepe’nin oluşumuna yönelik olarak oluşturulan eser genel tema içerisinde geçmiş vurgusu yapılarak arka planı ile bütünleştirilmiş, varoluşun sonsuzluğu, her bağlantının farklı bir bağlantı ile süre gelmesi ve bu süre gelişin zamandan bağımsız olduğu eserde vurgulanmıştır (Uygulama 8).

Uygulama 8: Günsel Keserci, Oluşum – Uzaklık /2.616, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Resim 49: Oluşum – Uzaklık /2.616 detay ve perspektif görüntü

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

“Oluşum - Denep’in Sayıları/204126 | +451649” Göbeklitepe ve Astronomi bağlantısının en net biçimde olduğu ve bu yeni oluşumla varlığa dönüştüğü anlatı olmuştur. Eser Denep Yıldızının matematiksel konumu ile isimlendirilerek ironik bir anlatımla esere güç kazandırmıştır. Eserin ana temasında kullanılan ayna unsurunun yarattığı farklılığın sadece görsellikle sınırlanmadığı görülmektedir. Ayrıca ayna yansıması; hava elementinin esere kattığı çağrışımlarla yeni anlam bütünlüklerinin de yolunu açmaktadır. Bu anlam bütünlüğü sebebi ile eser farklı 2 tema gibi görünse de özünde tek bir isimle “Oluşum - Denep’in Sayıları/204126 | +451649” adlandırılmış olması aynı zamanda uzay temelli matematiksel konumuna yapılan atfın sonucudur (Uygulama 9 ve 10).

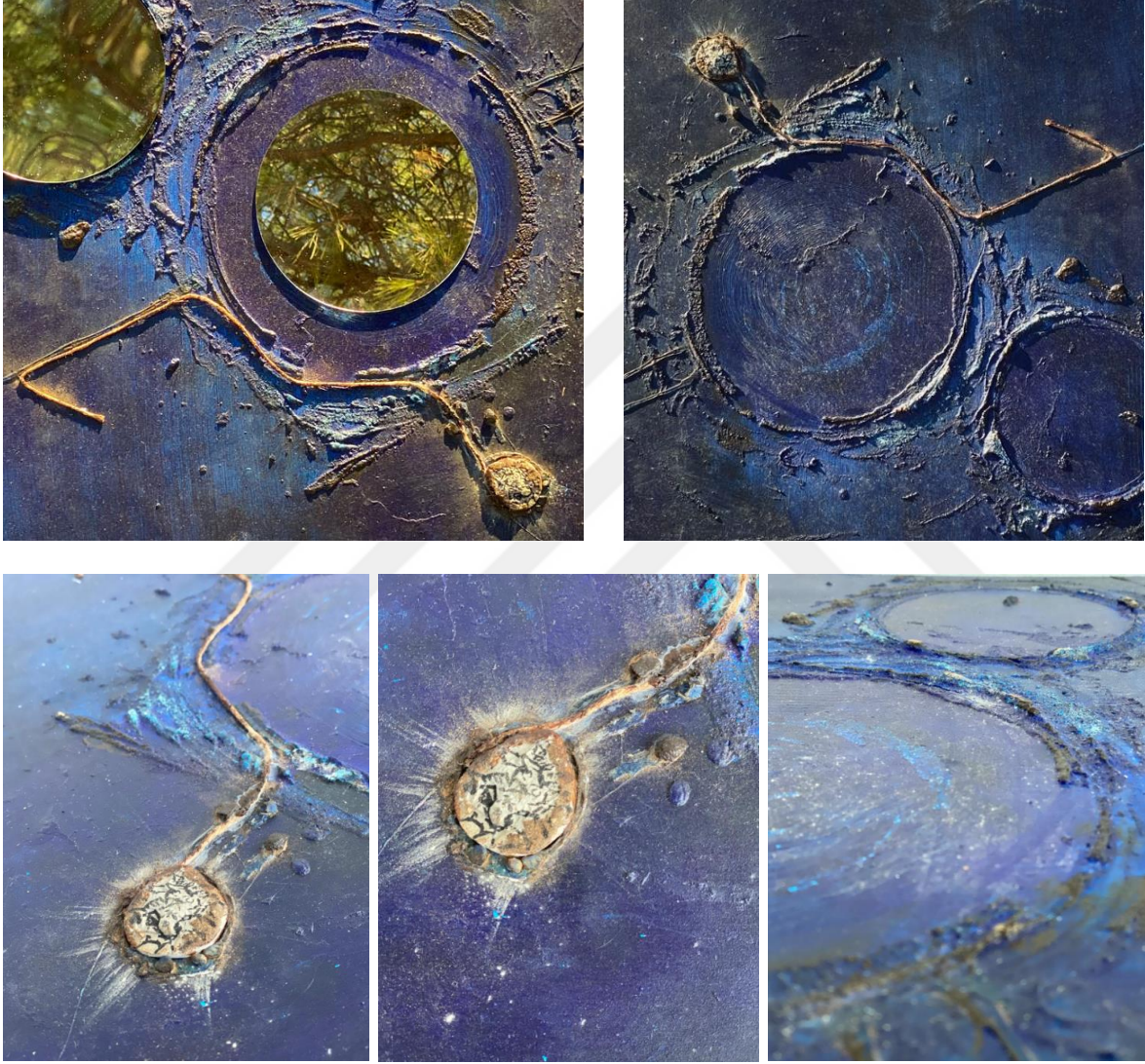

Uygulama 9: Günsel Keserci, Oluşum-Denep'in Sayıları 204126 | +451649, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Uygulama 10: Günsel Keserci, Oluşum-Denep'in Sayıları 204126 | +451649, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Uygulamalar üzerindeki detaylar anlatının astronomik yönlerine yaptığı atıf ve yaşamın elementlerini yansıtmada konusunda vermek istedikleri bakımından önemlidir (Resim 84).

Resim 50: Oluşum- Denep'in Sayıları / 204126 | +451649 yakın plan ve perspektif görüntüleri

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

Çalışmada bir diğer düzenleme, Oluşum – 43 olarak isimlendirilmiştir. Mahfaza D içerisinde bulunan ve çalışmanın bir çok astronomik sembolü ile akademik araştırmalarına ev sahipliği yapan Sütun 43'den adını almıştır (Uygulama 11).

Uygulama 11: Günsel Keserci, Oluşum-43, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Resim 51: Oluşum-43 metafor ögesi yakın plan ve perspektif görüntü

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

Çalışmada eserin anlatısı; Sütun 43’te bulunan Akbaba Sembolü üzerine atfedilmiş ve Cygnus (Kuğu) Takım Yıldızının sütun ile ilişkisini anlatan unsurlar bu çalışmada net bir biçimde yansıtılmıştır. Tartışmaların süregelen olması ve iddiaların kesin sonuçlar temelinde değerlendirilmemesi ise eserde boşlukta kalan bir anlatı ile ifade edilmiş ve hipotezler üzerindeki esnek anlatıya dikkat çekilerek Sütun 43 vurgusu ön plana çekilerek çalışmadaki yerini almıştır.

Düzenlemeye konu eserlerde; *Oluşum* kavramından başlanıldığı, *Varlık* kavramı ile metalaştırıldığı ve *Bağlantılar* ile Göbeklitepe’de astronomi temasının pekiştiği görülmektedir. “Göbeklitepe’de Yer Alan Astronomik Sembollerin Sanata Yansıması Ve Özgün Kişisel Uygulamalar” çalışması; “Oluşum” düzenlemesinden başlayarak, yeni sembolleri bağlantılarla detaylandırmış, başlıklandırılmış ve çalışmanın bundan sonraki kişisel sanat uygulamalarında da astronomik bakış açısı ile yer vermiştir.

2.3. Akrep Bağlantısı

Akrep eski dönemlerden bu yana mistik çağlara ait sembollerden birisi olmuştur. Kavramsal olarak ilk çağ tarihinde birçok anlam yüklenen, zaman zaman korkulan fakat tüm bunlara rağmen dikkat çekici unsurları ile insanoğlunu cezbetmeyi başaran bir varlık olmuştur. Dünya üzerinde bilinen 1753 akrep türünün insan üzerinde farklı etkileri kültürel olarak değişiklik gösterse de; her coğrafyada hatta her toplumda sembolize edildiği gerek bulunan kalıntılarda gerekse de yazılı kaynaklarda gözlemlenmektedir (Özkan & Karaer 2007).

Göbeklitepe’de akrebin anlatımı; çalışmanın 2.3.2 bölümü’nde değinilen akademik tanım ve atıflarından bağımsız olarak kişisel çalışmanın tasarımlarına astronomik temelde etkili olmuştur. Çalışma akrebin doğası temel alınarak farklı pozisyon ve formatlarda, çalışmanın ana formu değiştirilmeden elementleri temsil eder şekilde tasarlanmıştır. Karışık tekniklerle yapılan çalışma, akrep doğasına ait fiziki ve içgüdüsel sınırlar içinde özellikleri; hakimiyet, güç, kuvvet gibi kavramları; toprak, su, hava, ateş üzerinde betimleyerek eserlere yansıtmıştır. Eserler; jüt ipi, doğal malzemeler, tutkal, fırın kağıdı kullanılarak ifade bulmuştur (Resim 87,88,89 ve 90).

Resim 52: Toprak

Resim 53: Su

Resim 54: Hava

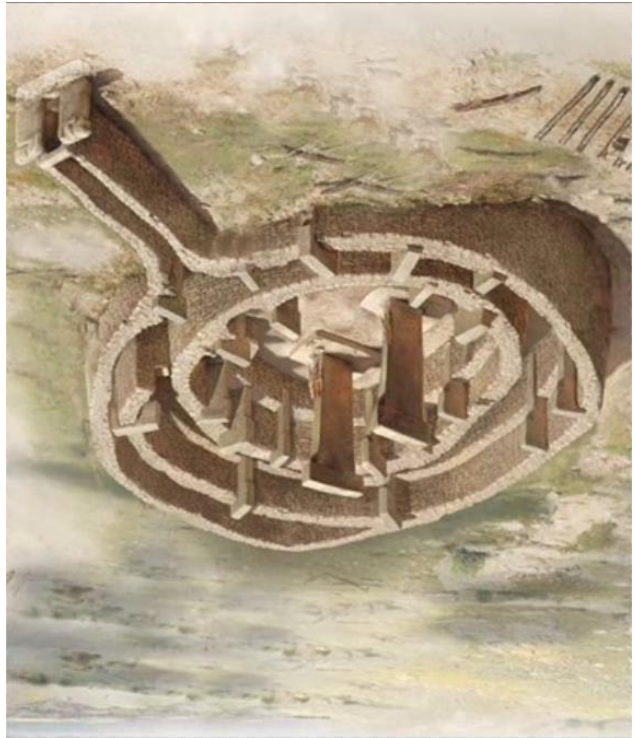
Resim 55: Ateş

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

Eserlerin ana temasının ve formunun belirlenmesinde; Göbeklitepe’nin astronomik tezlerinin savunduğu atıflar ve akrep sembolünün Sütun 43 üzerindeki belirgin yapısı etkili olmuştur. Sütun 43 için dile getirilen Denep Yıldızı tezine dayanaklık eden Akrep Takımyıldızı’na ait astronomik pozisyon çalışmanın ana temasına destek vermiştir. Sembolün Denep Yıldızı’na

atıfta bulunması, Göbeklitepe’de takvim oluşumları, yıldız gözlemleri, sembole ait takımyıldızını oluşturan gezegenlerin rotaları ve pozisyonları gibi astronomik öğeler de ana tema çerçevesinde eserlere yansıtılmıştır. Ana form tasarlanırken karışık tekniklerle katmanlar ve sınırlar oluşturularak çalışmaya dokusal etkiler verilmiştir. Eseri oluşturan her bir unsur akrebin hayat bulduğu ortamları ve bunları sembolize eden materyallerle elementleri ifade etmekte kullanılmıştır. Bu ifade aynı zamanda uzayın katmanlarına ve Göbeklitepe’nin mahfazalı yapısına dair çağrışımları kolaylaştırmak için tasarlanmıştır. Göbeklitepe’de Sütun 43 üzerinde bulunan ve sütun üzerinde merkeze en yakın sembol olan akrep; çalışmada sütuna hakimiyeti ve karakteristik baskınlığı nedeniyle seçilmiştir.

Ana form ilk olarak Toprak elementinde “Akrep Bağlantısı” üzerinde betimlenmiştir (Uygulama 12). Eserde kullanılan tasarım; mahfazalarının genel yapısına vurgu yapan bir benzerlikte ana formla örtüştürülmüştür (Şekil 36). Ayrıca farklı bir bakış açısıyla eseri çevreleyen taşlarla; akrep içgüdüsünün ateşle savaşının, akrebin teslimiyetsizliğinin, Göbeklitepe Mahfazaları’nın sınırlarıyla özdeş metafor oluşturması sağlanmıştır. Bunun yanı sıra Göbeklitepe’nin “Şifa Çemberi” gibi astronomik düzenine benzer yörüngesel bir düzenle sıralanan taşlar eserde yerini almıştır.

Uygulama 12: Günsel Keserci, Toprak metaforu, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Şekil 30: Göbeklitepe Mahfazası

Kaynak: <https://apps.fox.com.tr/gobeklitepe/assets/image/slider-img-01.jpg> Erişim Tarihi: 19.06.2020

Toprak elementi için eser üzerinde farklı uygulamalar da yapılmıştır. Ana form farklı ürünler ve anlatılar içerse de eserin taşıdığı anlam kökeninde toprak elementini ve Göbeklitepe'nin astronomik unsurlarını içermektedir (Uygulama 13).

Uygulama 13: Günsel Keserci, Toprak Elementi Metaforu, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Ana formun ikinci elementi olan su ile “Akrep Bağlantısı” çalışması ifadeleştirilmiştir. Eserin yansıttığı Göbeklitepe anlatımı burada; galaksi kavramına ve evrendeki değişken yapının içerisinde belirginleşen insan zihninin ürettiği benzerliklere atıf yapması üzerine kurgulanmıştır (Uygulama 14).

Uygulama 14: Günsel Keserci, Su Elementi Metaforu, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Ana formun üçüncü uygulaması hava üzerine şekillendirilmiştir. Akrebin göksel anlatıda belki de kavramsal tanım olarak astronomiye en yakın olduğu uygulamadır. Mahfazalara atıf yapan tasarım aynanın verdiği yansıtma ile akrep sembolünü göksel bir pozisyona taşımış ve çevresinde oluşan harelerle yörüngesel bir oluşumun anlatısını yansıtmıştır (Uygulama 15).

Uygulama 15: Günsel Keserci, Hava Elementi Metaforu, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Son uygulamada ise ana formun ateş ile şekillendirildiği ve kişisel sanat uygulamasına dönüştürüldüğü görülmektedir (Uygulama 16). Aynı zamanda bu uygulama ile Göbeklitepe'nin doğuşuna metaforik bir atıfta bulunmaktadır.

Uygulama 16: Günsel Keserci, Ateş Elementi Metaforu, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Çalışmada bulunan kişisel eserlerin anlatsal olarak, Göbeklitepe ile akrebin ilişkisel bütünlüğünü tamamladığı düşünülmektedir. Eserler; Göbeklitepe'nin kendisine atfedilen “tarihin sıfır noktası” tanımıyla günümüz arasında tüm koşullara uyum sağladığı, içindeki oluşumları, varoluşunun ip uçlarını, gücünü, doğayla bütünleşmesini, yeryüzü ve gökyüzünü

birleştiren kültürel öğelerini günümüz insanlığına aktarmış olduğu görüşü ile oluşturmuştur. Akrep ögesi de eserlerde; Göbeklitepe'nin benzer unsurlarını taşıması ve Sütun 43 üzerinde astronomik bir sembol olması ışığında kişisel yorumlarla harmanlanarak Akrep Bağlantısı ismiyle çalışmada yerini almıştır. Çalışmada özgün dille üretilmiş Akrep Bağlantısı isimli sanatsal uygulamalarının bundan sonra yapılacak diğer çalışmalara da teorik, kavramsal ve biçimsel olarak örnek olması amaçlanmıştır.

2.4. Akbaba/Kartal Bağlantısı

Göbeklitepe'de bulunan yapılar arasında en fazla atıf alan Sütun 43 üzerindeki Akbaba / Kartal sembolü; kişisel sanat uygulamaları üzerinde astronomik bir oluşumla çalışmadaki yerini “Akbaba/Kartal Bağlantısı” ismiyle almıştır. Eser gökselliği, dönem inancını ve sanatsal oluşumun izlerini astronomik bulgularla harmanlamıştır. Eser ana temanın genel öğelerinin belirgin izlerini karışık teknik kullanarak yansıtmaktadır ve Ana temanın genel öğelerine ait belirgin izleri taşıyan eser için jüt ipi, kontrplak, akrilik boya, tel ve metal çivi başı kullanılmıştır (Uygulama 17).

Uygulama 17: Günsel Keserci, Akbaba/Kartal Bağlantısı, karışık teknik, 2020

Eserde kullanılan yuvarlak hatlar iki vurguyu ön plana çıkarmaktadır. Bunlardan ilki Akbaba/Kartal sembolünün yer aldığı Göbeklitepe mimarisinin yuvarlık yapı ve takvimlerin oluşturulmasına yönelik atıflara göndermede bulunan dairesel çizgilerin esere yansıtılmasıdır. İkincisi ise Akbaba/Kartal sembolünün galaksinin yörüngesel oluşumları ile uyumunun kişisel yorumla pekiştirilmesidir.

Eserde ifade edilen ve görsel yorumla pekiştirilebilecek Göbeklitepe’ye ait birçok astronomik öğeyi bir arada görmek mümkündür. Bunlardan en belirgin olanı Akababa/Kartal sembolü üzerine yerleştirilen Cygnus (Kuğu) Takımyıldızı ve onu oluşturan diğer yıldızların astronomik haritasının esere yerleştirilmiş olmasıdır. Özellikle Denep Yıldızı’nın belirgin biçimde eserde yer alması ve renkli olarak ifade bulması yıldızın astronomik özelliğine yapılan en önemli vurgulardan biridir (Çalışma 15).

Resim 56: Akbaba Bağlantısı uygulamasında Denep Yıldızı Metaforu detay görünümü

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

“Akbaba/Kartal Bağlantısı” eserinde kullanılan düz çizgiler ise tarihsel dönemleri ve geçirdiği evreleri anlatmak için eserdeki yerini almış, Göbeklitepe’nin geçirdiği süreçler için var edildiği zamanla kişisel sanat uygulamasının ortaya çıktığı günümüz arasındaki bağ esere yansıtılmıştır.

2.5. Elmas Sembolü Bağlantısı

Elmas Sembolü Bağlantısı adıyla çalışmada yerini almıştır. Göbeklitepe temasının genel karakteristiğine yönelik malzeme seçimi yapılmış ve çalışmanın geneliyle bütünleştirilmiştir. Jüt ipi, deniz kumu, taş, misina, akrilik boya, saydam mile kullanılarak ve çalışmanın geneliyle bütünleştirilmiştir (Uygulama 18).

Uygulama 18: Günsel Keserci, Elmas Sembolü Bağlantısı, doğada düzenleme: karışık teknik, 2020

Eser, çalışmada atıf alan astronomik ifadelerin kişisel yansımalarını sembolize etmektedir. Perspektif kullanılarak oluşturulan açılarla eser üzerinde toprak ve gökyüzü ilişkisi yansıtılmıştır. Göbeklitepe'nin oluşumuna ve yüz yıllar sonrası tekrar ortaya çıkışına atıf yapan unsurlar toprak üzerinde ifadeleştirilmiştir. Elmas sembolü Göbeklitepe'de olduğu gibi yarısı toprak altında diğer yarısı ise gökyüzünü işaret eder şekilde merkeze yakın pozisyonlaştırılmıştır (Resim 91).

Resim 57: Elmas Bağlantısı perspektif 1

Resim 58: Elmas Bağlantısı perspektif 2

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

Astronomik ve coğrafi yönlerle ithafen kullanılan çizgilerle bütünleştirilen hatlar doğrusal ve gerçek bir yönü göstermekten çok esere metaforik bir dinamizm kazandırmak amacıyla rastgele yerleştirilmiştir (Resim 92).

Tıpkı Göbeklitepe’de olduğu gibi Elmas sembolüyle; yılın 12 ayına, gökyüzünde gözle görülebilen 12 unsura ve yaşamın döngüsellği ile yörüngeselliğine atıfta bulunulan anlatılara yer verilmiştir. Özellikle kıtalar ve yaşayışlar arasındaki mutlak bağlantı, gökyüzü anlatısı taşıyan bağ unsurları ile güçlendirilmiştir (Resim 93).

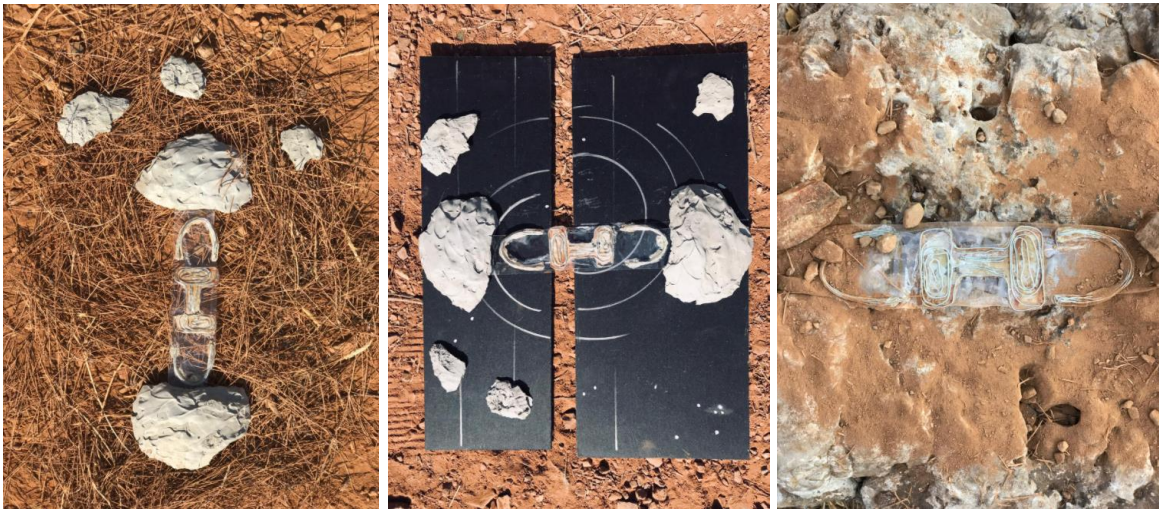

Resim 59: Elmas Bağlantısı perspektif 3

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

2.6. H Sembolü Bağlantısı

Simge Göbeklitepe’de yer alan astronomik atıf almış sembollerin başında gelmektedir. Kişisel yorum sonrasında esere “H Sembolü Bağlantısı” adı verilmiştir. Eserin ana temasına tamamlayıcı oluşumları ve göksel ifadeleri bütünleştiren bir içerik kazandırılmıştır ve anlatıma sağdık kalmak koşuluyla eserlerde alçı, toprak, tutkal, kontrplak, koli bandı, tel, doğal taşlar ve çam yaprakları kullanılmıştır (Resim 94,95 ve 96).

Resim 60: H Sembol Bağlantısı 1

Resim 61: H Sembol Bağlantısı 2

Resim 62: H Sembol Bağlantısı 3

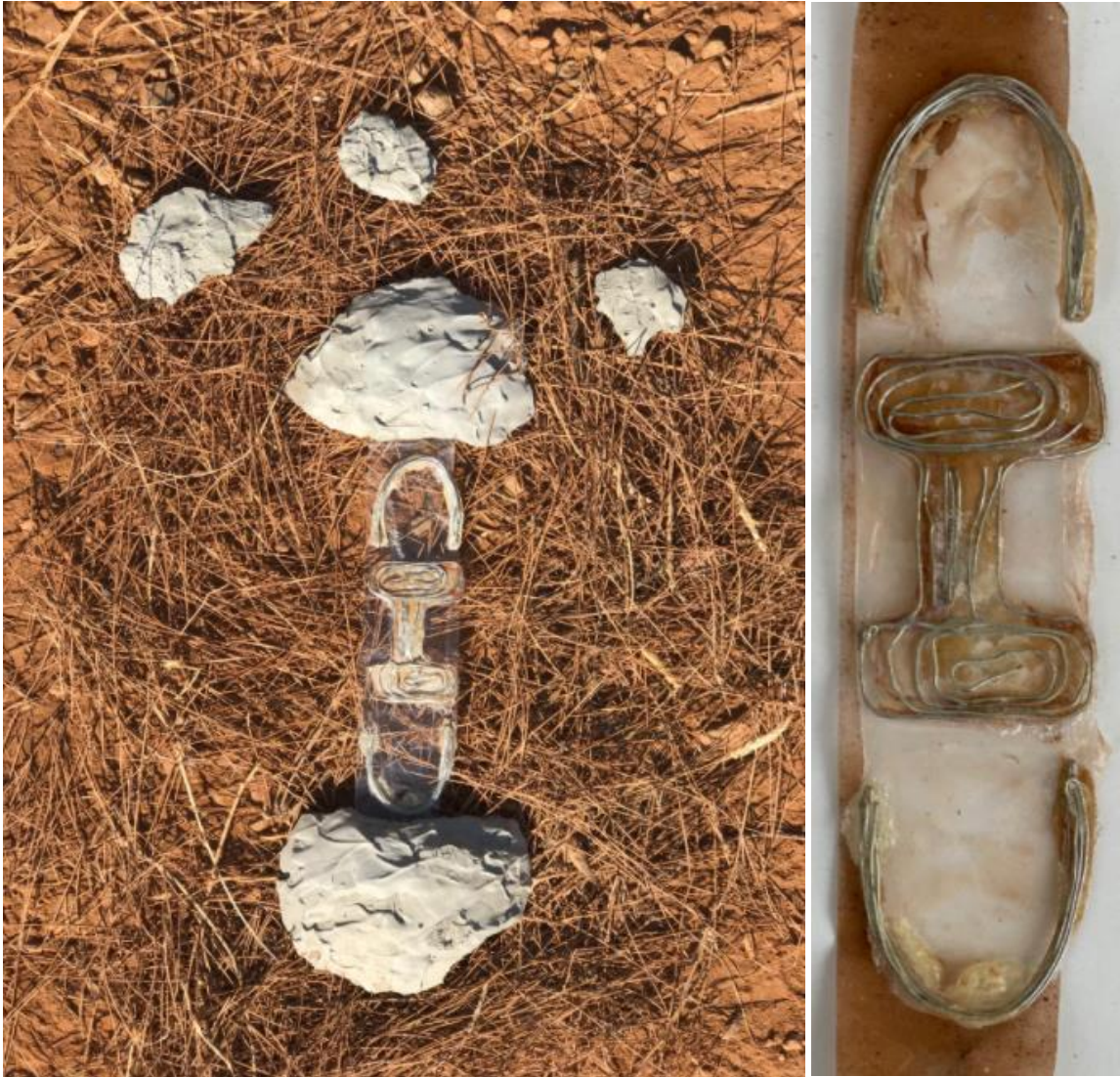
Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

Eser birden fazla versiyonla yorumlanmıştır. Her bir yorum kendi içerisinde astronomik bir atfı ifadeleştirmek için kullanılmış ve özgün bir form verilerek yorumlanmıştır. Galaksinin sonsuzluğunun yörüngesel hatlarla yorumlandığı, geçmiş ve geleceğin birleştiriciliğine atıf yapan “H Sembolü Bağlantısı-1” Göbeklitepe anlatımının astronomik yönünü imgeselleştirerek anlatmıştır (Uygulama 19). Plakaların bir bütün değil ayrı olarak yerleştirilmiş olması; geçmiş ve geleceğin yanı sıra, yeryüzü ve gökyüzü ayrımını anlatmaktadır.

Uygulama 19: Günsel Keserci, H Sembolü Bağlantısı 1, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Eserin çam yaprakları üzerinde form almış “H Sembolü Bağlantısı-2” hali; Göbeklitepe’de bulunan astronomik atıflara üç farklı açıdan anlatı kazandırmıştır (Çalışma 24). Bunlardan ilki; galaksinin de çam yaprakları gibi değişimsel, karmaşık görünün fakat değişim içerisinde varlığını koruyan ve bağlayıcılığı ile gökyüzünden aldıklarını fiziki yapısında özdeşleştiren bir yapıda olmasıdır. Anlatıda ikinci olarak; “3 Kuyruklu Kuyruklu Yıldız” tezine atıfta bulunmaktadır. Özellikle Sütun 18 üzerinde bulunan sembole kişisel bir yorum getirilerek kuyrukların anlatısına güç kazandırılmıştır. Son olarak “H Sembolü Bağlantısı-2”; gökyüzünde Göbeklitepe ilişkilendirilen üç yıldız takımı; Sirius, Orion ve Kuğu Takımyıldızlarına sembolik ifadelerle çağrışım yapan unsurları kullanmıştır.

Uygulama 20: Günsel Keserci, H Sembolü Bağlantısı 2, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Resim 63: H Sembolü detay görünüm

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

Eser “H Sembolü Bağlantısı-3” formunda ise kayalar üzerinde pozisyonlandırılmıştır. Özellikle Orion ve Sirius Takımyıldızlarının ilişkiselliği kişisel bir yorumla eser yansıtılmıştır. Orion tezinde araştırmacıların H Sembolünü sezgisel olarak takımyıldızına benzetmeleri kayaların üzerinde bir pus tabakası oluşturan toprak ile ifade edilerek metaforik bir anlatım yolu seçilmiştir (Uygulama 21).

Uygulama 21: Günsel Keserci, H Sembolü Bağlantısı 3, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

2.7. Yılan Bağlantısı

Doğaya ait yabani yaşamının öğelerinden olup insan kültürü ile harmanlandıktan sonra kendisine göksel ve astronomik tanımlar yüklenen ve Göbeklitepe’de de yerini alan sembol kişisel uygulama ile “Yılan Bağlantısı” ismini alarak eser haline getirilmiştir. Eser ana temanın dinamiklerinden hareketle tuval üzerinde akrilik boya, tel, jüt ipi, tutkal-alçı karışımlı kalıp malzemeler kullanılarak yaratılmıştır (Uygulama 22).

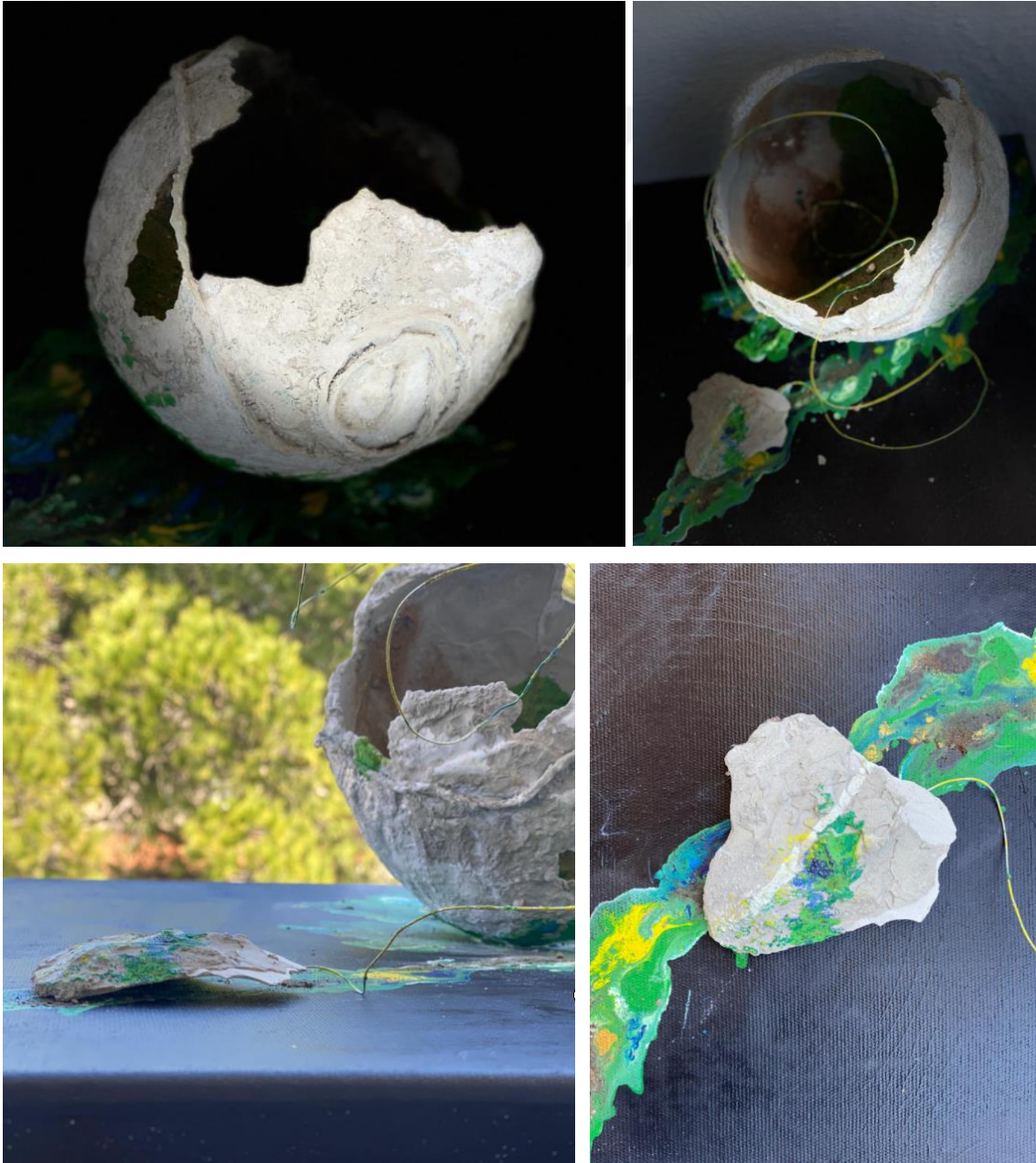

Uygulama 22: Günsel Keserci, Yılan Bağlantısı, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Eser doğum ve ölüm kavramları arasındaki ilişkiye ve şamanik kültüre atıfta bulunmuş, hayatı sınırlı bir alanda anlamlandırmış ve Göbeklitepe öğeleriyle harmanlayarak tasvir etmiştir. Eserde yaşamın sürekliliği ve dönemselliği üzerine sanatsal tekniklerle metaforik atıflar yapan

boyama unsurlarına yer verilmiştir. Yine oluşumu yansıtan kalıp yapı üzerinden dünya ve uzay arasındaki ilişki kullanılan tuvalle bütünleştirilmiştir.

Gökyüzü imgeleri eserde dünya, doğum ve ölüm kavramlarının tasviri çevresinde boyama tekniği ile ifade edilirken aynı zamanda araştırmacıların meteor yağmurları tezine de atıfta bulunulmuştur. Eserde her ne kadar meteor yağmurlarına bir gönderi yapılsa da tıpkı araştırmacılar gibi kıyamet teorisinden yılan sembolü uzak tutulmuş, yaşamın sürekliliğini ve renklerini yansıtan ve gökyüzünün parlaklığına vurgu yapan imgelemeler eserde yerini almıştır (Resim 98).

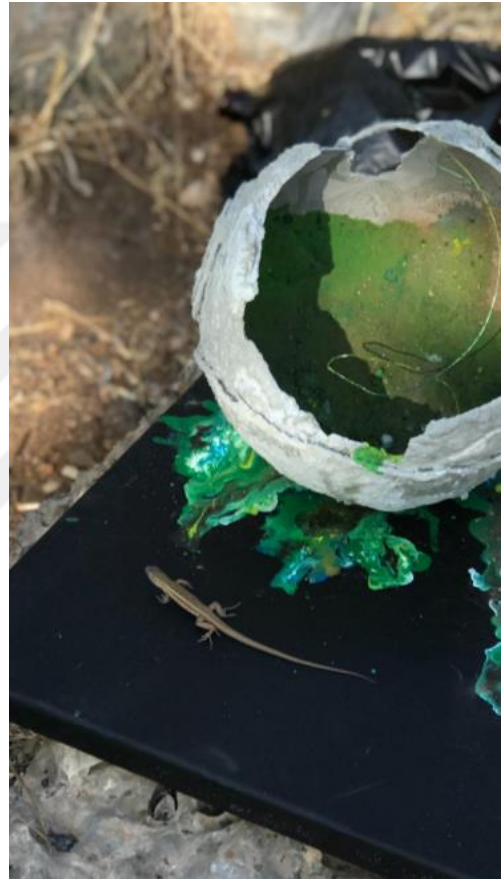
Resim 64: Yılan Bağlantısında Kıyamet Teorisi metaforu ve Yılan ögesi detay görünüm

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

Eserin düzenlenmesi sırasında doğadaki canlı yaşamın esere dokunuşu, eserin canlı bir varlıkla örtüştürülmesi, aynı biyolojik familyanın akrabalarının eserin vurgusuna kattığı anlam rastlantısalda olsa kişisel olarak eserde paha biçilemeyecek bir etki yaratmıştır. Eserde ifade bulan ölüm ve yaşam kavramları; uygulamanın düzenlenmesindeki çekimler esnasında rastlantısal olarak anlam bütünlüğünü pekiştirmiş ve Göbeklitepe’de bulunan sembolün araştırmacılar tarafından da ortaya konan gerçek vurgusunu oluşturmuştur (Resim 99 ve 100).

Resim 65: Günsel Keserci, Yılan Bağlantısı ve Gerçeklik Metaforu-1, 2020

Resim 66: Günsel Keserci, Yılan Bağlantısı ve Gerçeklik Metaforu-2, 2020

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

Araştırmalarda her ne kadar Göbeklitepe’deki Kıyamet Teorisinden (Sweatman ve Tsikritsis, 2017) Yılan sembolü hariç tutulsa da, eserde meteor yağmurlarına şahitlik eden yılan sembolü için ironik bir anlatım oluşturulmuştur. Araştırmacıların gözden kaçırmış olabileceği ve dillendirilmesi gereken teorinin eksikliğine eleştirel bir yaklaşım sergilenmiştir.

2.8. Kemer Tokası Bağlantısı

Sütun 18 üzerinde sembolize edilmiş Göbeklitepe sembolünün karakterize edildiği eser, çalışmada “Kemer Tokası Bağlantısı” ismini almıştır. Göbeklitepe anlatısının genel temasına bağlı kalınarak kontrplak, alçı, jüt ipi, doğal malzemeler, mukavva kalıplar, teller ve akrilik boya kullanılmıştır (Uygulama 23).

Uygulama 23: Günsel Keserci, Kemer Tokası Bağlantısı, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

“Kemer Tokası Bağlantısı” 3 boyutlu imgelerle anlatı yönünden kuvvetlendirilmiştir. Anlatı sembolize ettiği merkezi sütunları, gökyüzüne çevrilmiş ve Kemer Tokası’nın merkezinde bulunan dairesel sembol, tilki postu olarak adlandırılan ve sütun boyunca uzanan imgeyi kişisel olarak yorumlayarak esere yansıtmıştır.

Eserde en dikkat çekici kısım ise çalışmanın 2.3.7 Bölüm’ünde ifade edilen Haley Kuyruklu Yıldız benzetmesine ve tezine yaptığı atıftır. Eserin düzenlenmesi sırasında bu atfa yönelik seri çekimler yapılmış ve çalışmaya eklenmiştir (Uygulama 24). Aynı “Kemer Tokası Bağlantısı” Üç Kuyruklu Kuyruklu Yıldız çizimlerine de göndermede bulunmaktadır.

Uygulama 24: Günsel Keserci, Kemer Tokası Haley Kuyruklu Yıldız bağlantısına atıf, illüstrasyon 2020
Göbeklitepe’de sembolize edilen Kemer Tokası astronomik olarak temsil ettiği imgelerle kişisel sanat vizyonuna bağlı kalarak oluşum, varlık ve bağlantı temelinde yeni bir forma kavuşturulmuştur. Form kişisel olarak tüm öğeleri birbirine yakın ve ayrılmaz bir unsur olarak temalaştırmıştır.

2.9. Kemik Plaka Bağlantısı

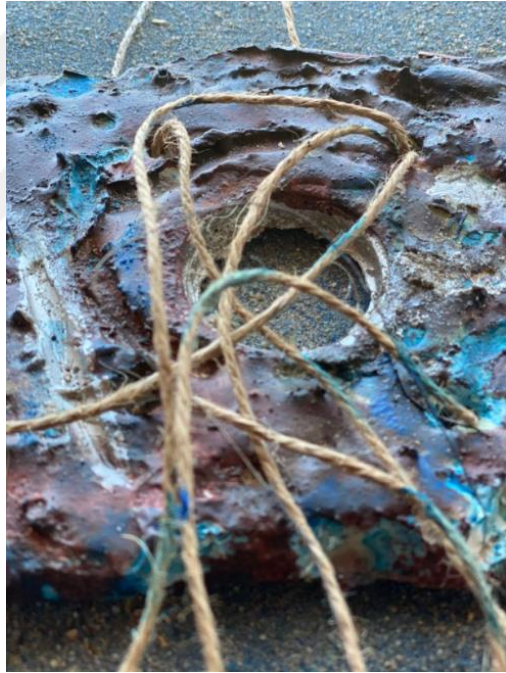
Kemik Plakanın kullanım amacı tesadüf eseri ortaya çıkmıştır ve bu tesadüf üzerinden birçok araştırma yapılmıştır. Bu yönüyle Göbeklitepe tarihini etkileyen sembollerinden birisi olmuştur. Eser kişisel uygulamalar içindeki yerini “Kemik Plaka Bağlantısı” ismiyle almıştır. Eserde kullanılan öğeler kontrplak, alçı, jüt ipi, tel, doğal taşlar ve akrilik boyadır (Uygulama 25).

“Kemik Plaka Bağlantısı” anlatısında birçok atfa ironik biçimde ve çağrışımlarla yaklaşmaktadır. Özellikle tekbir parça olan sembol içeriğinde ikili birçok unsura rehber olmuştur. Mahfazalarda bulunan merkezi sütunlar, yeryüzü ve astronomik öğeler, geçmiş ve günümüz arasındaki bağlantı eserde yansıtılan ikili kurgulara örnektir.

Uygulama 25: Günsel Keserci, Kemik Plaka Bağlantısı, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Eserde kullanılan plakalar birbirlerine zaman bağı ile bağlanarak geçmiş ve günümüz arasındaki bağlantıyı simgelemiştir. Bunun yanı sıra Kemik Plaka üzerinde astronomik unsur olarak kabul edilen mikro oyuntulara sahiptir. Bu oyuntular Göbeklitepe ile ilişkisi olduğu söylenen yıldızlarla ilişkilendirilmiş ve kişisel sanat eserinde de bu imgelere atıfta bulunulmuştur. Eserdeki mikro oyuntular geçmiş ve geleceği temsil eden unsurlarla bağlantı kavramının eserdeki etkisini pekiştirmiş ve büyük daireyle de Denep Yıldızı'na çağrışım yapılmasını sağlamıştır (Resim 101 ve 102).

Resim 67: Günsel Keserci, Kemik Plaka Denep Bağlantısı ve geçmiş-gelecek kurgusu, 2020 ve Kemik Plaka Bağlantısı yakın plan görünüm

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

2.10. Hizalama Taşı (Nişan Taşı) Bağlantısı

Göbeklitepe’de rehber ya da işaretçi görevini üstlendiği söylenen sembollerden biridir. Çalışmada geçen isimlerinden atıfla “Hizalama Taşı (Nişan Taşı) Bağlantısı” ismi ile eserleştirilmiştir. Eser Göbeklitepe’nin diğer unsurlarına atıf yapacak şekilde ifade bulmuştur ve tuval, alçı, jüt ipi, doğal taşlar, bitkiler ve akrilik boya kullanılmıştır (Uygulama 26).

Uygulama 26: Günsel Keserci, Hızalama Taşı (Nişan Taşı), doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

“Hızalama Taşı (Nişan Taşı) Bağlantısı” iki parçalı ve farklı geometrik unsurlardan oluşuyor olarak görünse de bir bütün olarak oluşturulmuştur. Eserin üzerinde Göbeklitepe’nin Hızalama Taşına gönderim yapan iki ana parça yer yüzünde oluşumla gökyüzünü bağlamıştır. Oluşumun başlangıcına atıfta bulunan gösteririm ise jüt ipi metaforu ile Göbeklitepe’nin duvarlarını sembolize eden yuvarlak hattan başlayarak bütünün yukarısında bulunan parça ile bağlantı kavramını pekiştirmiştir.

Eserde kullanılan dikey çizgiler ve kesişime komşu yuvarlak delik ise orijinal sembol konusunda ortaya atılmış iki teze atıfta bulunmaktadır. Çalışmanın 2.3.5. bölümünde ifade edilen kuzey-güney yönelimi bunlardan ilkidir. İkincisi ise Denep Yıldızı’nın gökyüzündeki pozisyonun bulunması için rehber niteliğinde olan sembole farklı bir bakış açısı getirmektir.

Bu eserde anlatılmak istenen asıl vurgu ise ilgili sembolün size Göbeklitepe’de sunduğu ve gösterdiği tek bir anlatıdan çok eserle iletişime geçenlerin kendilerinin ne bulacağı ile ilgilidir. Hizalama Taşı (Nişan Taşı) sembolünden hareketle eserde insanın kendisine olan rehberliğine ve Göbeklitepe’nin astronomik unsurlarına olan keşfine aracı olmak hedeflenmiştir (Resim 103).

Resim 68: Hizalama Taşı (Nişan Taşı) detay ve perspektif görüntüleri

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

Eserin manifestosunu özetlemek gerekirse, esere ait üst ve alt bölümünün farklı renklendirilmesi Göbeklitepe ve galaksi çağrısının oluşturulmasına, tuval üzerindeki alçı yapının üzerindeki ip yöneliminin bir yönü işaret etmesi kuzey güney yönelimine işaret etmektedir. Bunun yanı sıra çizgilerin yuvarlık yapısının Göbeklitepe’yi sembolize eden mahfazalara ve duvarlara atıf yapmasını, düz çizgi ile bölünmüş alanların merkez sütunları çağrıştıracak anlatımı metalaştırmasını ve gerçek anlatımı desteklemesini sağlamaktadır. Burada amaç Göbeklitepe’nin oluşum, bağlantı ve varlık vizyonu bağlamında; eserle iletişim halindeki kişinin anlam vermesi ve astronomik öğeleri kendi öz bilinci ve tecrübeleri ile ulaşmasıdır.

2.11. Kurt/Köpek – Başsız İnsan Bağlantısı

Göbeklitepe’de Sütun 43 üzerinde karakterize edilerek, çalışmada “Kurt/Köpek – Başsız İnsan Bağlantısı” ismini almış kişisel sanat uygulamasıdır. Eserde tuval, alçı kalıp, fırın kağıdı, doğal malzemeler ve ağaç dalları ile akrilik boya kullanılmıştır (Uygulama 27).

Uygulama 27: Günsel Keserci, Kurt/Köpek - Başsız İnsan Bağlantısı, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

“Kurt/Köpek – Başsız İnsan Bağlantısı” tuval üzerinde üç boyutlu hale getirilmiş tamamlanmamış küre imgesi ile eserin anlatımına ironik bir vurgu kazandırmıştır. Eser Başsız İnsan sembolü tezlerine, gezegenlere atıf yapan bir benzetme ile yaklaşılarak tezleri bütünsel bir ifade ile tanımlamıştır. Ayrıca eserde Başsız İnsan sembolü için dile getirilen Lupus Takım Yıldızları’na ve Kutup Dairesi tezlerine tuval üzerindeki çizgi ve hat unsurlarla güç kazandırılmıştır.

Eserde; Göbeklitepe ve astronomik semboller arasındaki bağlantı için oluşum kavramına yönelik anlatılar bulunmaktadır. Bu anlatı; Göbeklitepe ile astronomik semboller arasında bulunan çağlar öncesine ait ilk bağlantının ortaya çıkışına yöneliktir. Ayrıca eser; bu bağlantının kendini tamamlama sürecine de kullandığı unsurlar ve teknik üzerinden metaforik bir bakış açısı getirmiştir. “Kurt/Köpek – Başsız İnsan Bağlantısı” eserine ait bu anlatının kuvvet kazanması için çalışmada farklı perspektif çekimler kullanılmıştır (Resim 104).

Resim 69: Kurt/Köpek –Başsız İnsan Bağlantısına ait diğer perspektif açıları ve çekimler

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

“Kurt/Köpek – Başsız İnsan Bağlantısı” astronomik olarak dile getirilen tezleri kişisel sanat vizyonuna bağlı imgelerle ironik bir forma kavuşturulmuştur. Form kişisel olarak tüm tezleri birleştirerek ayrılmaz bir unsur olarak yansıtmıştır.

2.12. Turna Bağlantısı

Göbeklitepe içerisinde Sütun 2 üzerinde en belirgin üç sembolden birisi olan Turna astronomik sembole yaptığı vurgu ile “Turna Bağlantısı” ismini almıştır. Ayrıca eser Sütun 38 üzerindeki atıflar içinde unsurlar taşımaktadır. Eserde kontrplak, ayna, deniz kumu, alçı, jüt ipi, doğal malzemeler, tuval, teller ve akrilik boya kullanılmıştır (Uygulama 28).

Uygulama 28: Günsel Keserci, Turna Bağlantısı Versiyon 1, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

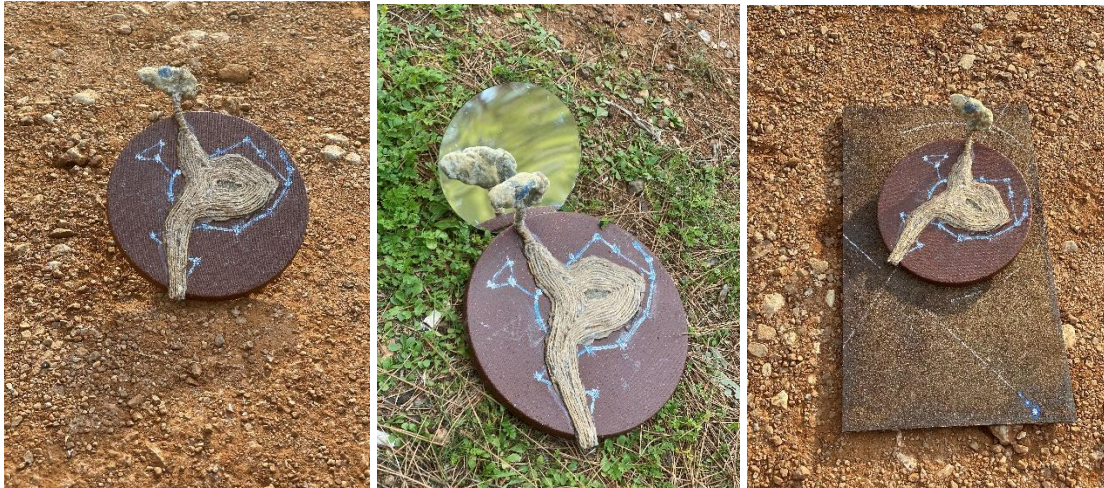
“Turna Bağlantısı” eserinde, sembolün sütun üzerindeki pozisyonu ve Yılancı Takım Yıldızı ilişkisi net biçimde örtüştürülmüştür. Eserde yuvarlak alanda tasvir edilen arka plan; oluşum kavramının doğuşu, iki astronomik unsurun bağlantısı ve varlık kavramı çatısı altında birleşmesini anlatmıştır (Resim105).

Resim 70: Turna Bağlantısı detay görünüm

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

Çalışmanın 2.3.10 bölümü'nde ifade edilen ve Sütun 38 için ortaya atılan Balık Takım Yıldızı benzetmesine de Turna figürünün gövdesinde gönderme yapılmıştır. Balık Takım Yıldızı'nın bu şekilde tasvir edilmesinin nedeni ise araştırmalarda Turna sembolü için yapılan benzetmelerin yörüngesel iz düşümleri ve pozisyonlarının paralellik göstermesidir.

Resim 71: Turna Bağlantısı Versiyon 1

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

Uygulama 29: Günsel Keserci, Turna Bağlantısı Versiyon 2, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Uygulama 30: Günsel Keserci, Turna Bağlantısı Versiyon 3, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

“Turna Bağlantısı” eserinde farklı unsurları ve astronomik unsurları temsil için farklı ifadeler ve düzenlemeler kullanılmıştır. Çalışmanın Oluşum-Bağlantı-Varlık kavramlarına atıfta bulunan versiyonları hazırlanmıştır. Bu kavramlar aynı zamanda diğer çalışmalarda da ana temada bulunan elementlerden bazıları ile anlatımda çeşitlilik yaratacak şekilde sunulmuştur. Özellikle ayna ile yaratılmış olan hava elementi etkisi eserin varlık ile bağlantısının kurulduğu diğer versiyonlardan biridir (Uygulama 29 ve 30). Kişisel uygulama bu versiyonlarla astronomik bağlantı amacını çeşitlendirmiş ve diğer eserlerle olan ilişkiyi pekiştirmiştir.

2.13. Üç Sepet Bağlantısı

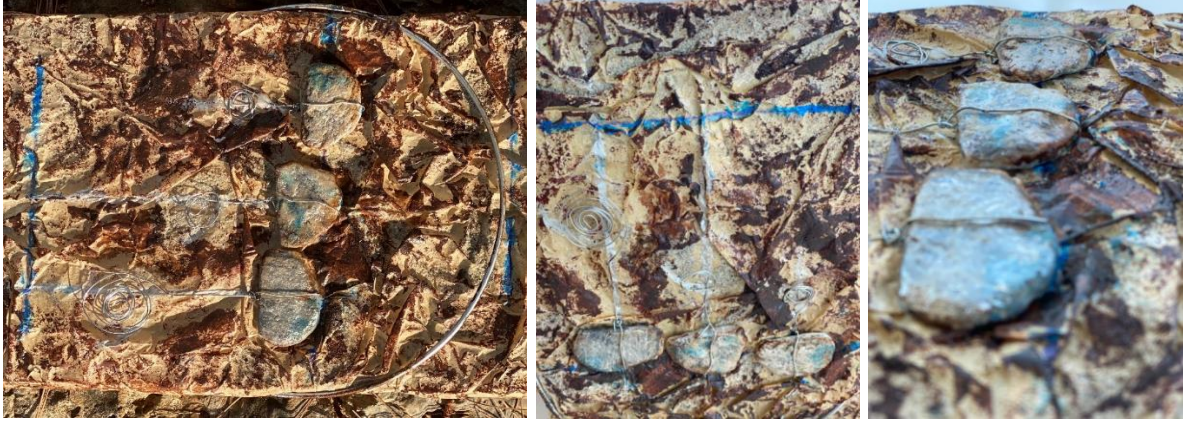
Üç Sepet Sembolü, Göbeklitepe’nin anahtarı olarak kabul edilen Sütun 43 üzerinde ifade bulmuş ve sütunun üst kesimindeki pozisyonu sebebiyle üzerine akademik tezler oluşturulmuş sembollerden biridir. Kişisel sanat uygulamasında ve çalışmada da “Üç Sepet Bağlantısı” adı verilmiştir. Eserde kullanılan öğeler tuval, fırın kağıdı, tutkal, metal halka, tel, doğal taşlar ve akrilik boyadır (Uygulama 31).

Uygulama 31: Günsel Keserci, Üç Sepet Bağlantısı, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

“Üç Sepet Bağlantısı” ile Göbeklitepe sembolü arasında takvim yılının astronomik olarak belirlenmiş üç günü eşleştirilmiştir. Merkezde pozisyonlandırılmış üç doğal taş bu atfa gönderme yapan imgelemeler olmuştur. Sembolün orijinalinden farklı olarak doğal taş dizinini merkezi olarak pozisyonlandırılmasının nedeni yörünge ve uzay ifadesi yaratan imgelerle eşleşmesidir. Bunun yanı sıra mahfazaların yapısına atıfta bulunması ikinci bir neden olmuştur. Merkezde pozisyonlandırma yapılmasının diğer bir nedeni ise eserde kullanılan Üç Sepet Sembolünün dünyanın çeşitli lokasyonlarında da benzer şekilde sembolize edilmesi ve bu sembolize edilmiş konumsal bir kuralının bulunmamasıdır. Eserde bu yaklaşımların ortak noktasına vurgu yapmak adına merkez seçilmiş ve bu yolla ironik bir yaklaşımında oluşumu sağlanmıştır.

“Üç Sepet Bağlantısı” ekinoks, gündoğumu gibi astronomik eşleşmelere ait unsurların yanı sıra eserdeki düz çizgilerle gökyüzü atfının ifade bulmasını sağlamıştır. Ayrıca bu çizgiler düz hatların kesiştirilmesiyle astronomik tezlerin metaforik anlatımlarını kuvvetlendirmiş ve gün doğumu pozisyonlarını üzerinde barındıran eserde ifadeyi güçlendirmek için yapılan döngüsel imgelemeler, astronomik atıfları yansıtan diğer vurgularla beraber Bağlantı kavramına vurgu yapmaktadır (Resim 107).

Resim 72: Üç Sepet Bağlantısı ve astronomik eşleşmeye yapılan Bağlantı vurgusu ve uygulamaya ait detay görüntüler

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

2.14. Ağ Bağlantısı

Kişisel uygulamanın Sütun1 ve Sütun 12 üzerinde ifade bulmuş Ağ sembolü üzerine olan çalışma “Ağ Bağlantısı” ismi ile eserleştirilmiştir. . Eser kapsayıcı bir anlatı ile Göbeklitepe ve astronomi ilişkisini tuval, alçı, jüt ipi, doğal taşlar, tel, misina, doğal malzemeler ve akrilik boya unsurlarını birleştirerek yansıtmıştır (Uygulama 32).

Uygulama 32: Günsel Keserci, Ağ Bağlantısı, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

Resim 73: Ağ Bağlantısı detay ve perspektif görüntü

“Ağ Bağlantısı” çok net anlatılara sahiptir. Çalışmada, Göbeklitepe’de bulunan sembol üzerinden açık bir biçimde uzay düzlemine, takım yıldızlarına, yörüngelere ve matematiksel konuma atıfta bulunan öğeler kullanılmıştır. Bu öğelerin hepsi kullanılan alan içerisinde Ağ sembolü ile sınırlandırılmış ve ağ sembolünün esere kattığı anlatımsal hakimiyet pekiştirilmiştir. Eserde kullanılan imgeleme Sütun 12 üzerinde sembolize edildiği söylenen Carina Takım Yıldızı ilişkisine gönderme yapmaktadır.

Her ne kadar “Ağ Bağlantısı” net bir anlatıya sahip olsa da aynı zamanda diyalektik unsurlarda taşımaktadır. Eserde bulunan tuval üzerindeki geniş boşluk ile uzay düzleminin bilgimiz ve fikrimiz olduğu alana işaret edilmiş ve eser üzerinde başka anlatıların zeminini oluşturmuştur. Eserde boşluk olarak ifade bulan alan; insanlık tarihindeki geçiş dönemler, kaybedilen ya da hiç ulaşılammamış bilgilere sorgulayıcı bir bakış açısıyla yaklaşılmasını sağlayan unsurlar taşımaktadır. Bu unsurlarla esere diğer sanat eserlerini ve düşünceleri tetikleyici öğeler kazandırılmıştır.

2.15. 7 Kuş / Dodo Kuşu Bağlantısı

Göbeklitepe Mahfaza D içerisinde merkezde bulunan iki sütundan biri olan Sütun 18’in kaidesinde resmedilen ve astronomik atıflar alan semboller kişisel uygulamada “7 Kuş / Dodo Kuşu Bağlantısı” ismini almıştır. “7 Kuş / Dodo Kuşu Bağlantısı” kontrplak, alçı, deniz kumu, doğal malzemeler, mukavva ve akrilik boya unsurları kullanılarak eserleştirilmiştir (Uygulama 33).

Uygulama 33: Günsel Keserci, 7 Kuş / Dodo Kuşu Bağlantısı, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

“7 Kuş / Dodo Kuşu Bağlantısı” eserinde, kuşlar 7 unsurla sembolize edilerek esere yansıtılmıştır. Arka plan üzerine işlenen düz hatlar Göbeklitepe ve tarih ile bağlantının yanı sıra yörüngesel çizgilerle ifade bulan astronomik atıflara yapılan göndermeleri temsil etmektedir. Özellikle çalışmanın 2.3.11 Bölüm’ünde dile getirilen yedi belirgin gök cismine yapılan vurgu net biçimde gözlenmektedir. Eser bu yolla çalışmanın amacına ve hedeflerine doğrudan anlatıda bulunmaktadır.

Kişisel çalışma üzerinde üç boyutlu olarak ifade bulan Göbeklitepe sütunları ve mahfaza duvarları ile kişisel çalışmanın Bağlantı kavramına gönderme yapmaktadır. Bu göndermede geçmiş ve bugün, yeryüzü ve gökyüzü, Göbeklitepe ve modern çağ arasındaki ilişkinin yanı sıra eser ve izleyicisi arasındaki bağlantıları da temsil etmektedir.

“7 Kuş / Dodo Kuşu Bağlantısı” eserinde bulunan yedi unsur ve pozisyonlandırma şekliyle arka planda ikincil bir anlatı olarak Büyük Ayı Takım Yıldızı konusunda bir izlenim yaratılması amaçlanmıştır. Eserin perspektif sağlanan düzenlemeleri sayesinde bu izlenimi daha belirgin hale getirilmesi sağlanmıştır ve eserin kişisel anlatısı tamamlanmıştır (Resim 109).

Resim 74: 7 Kuş / Dodo Kuşu Bağlantısında Büyük Ayı Takım Yıldızı atfı üzerine perspektif görüntü
Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

2.16. Kaz/Ördek Bağlantısı

Eser Göbeklitepe'nin anahtarı olarak kabul gören Sütun 43 üzerinde Akrep sembolüne komşu olan Kaz/Ördek sembolünden esinlenerek yaratılmıştır. “Kaz / Ördek Bağlantısı” ismi ile çalışmada ve kişisel uygulamalar içerisinde isimlendirilmiştir. Eser diğer eserlerde kullanılan ortak temadan hareketle kontrplak, alçı, jüt ipi, doğal malzemeler ve akrilik boya unsurları kullanılarak meydana getirilmiştir (Uygulama 34).

Uygulama 34: Günsel Keserci, Kaz / Ördek Bağlantısı, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

“Kaz / Ördek Bağlantısı” eserin düzenlenmesinde kullanılan doğal unsurlar, özellikle küller içerisindeki alan eserin astronomik tezlerden Genç Drayas dönemi için yaptığı vurguya işaret etmektedir. Genç Drayas dönemi için dile getirilen tezlerde ifade edilen olumsuz şartlardan günümüze kadar gelen sembolün, *Varlık* kavramına eserdeki kül unsurları ile yaptığı atıf anlatıyı pekiştiren bir biçimde yansıtılmıştır. Eserin Sütun 43’e gönderme yapan arka planı

eserin izleyicilerinde oluşturulmak istenen çağrışımların kuvvetlendirilmesinde önemli unsurlardan birisidir.

Eserde ifade bulan üçgen unsurlar sembolün Terazi Takım Yıldızı ile olan ilişkisine yapılan kişisel bir metafordur. Eserin merkezinde bulunan bu unsurlar; sembolün diğer takım yıldızları ve Göbeklitepe için önemli astronomik unsurlardan olan Denep Yıldızı'yla olan ilişkisine işaret etmektedir (Resim 110).

Resim 75: Kaz/Ördek Bağlantısı detay ve perspektif görüntü serisi 1

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

“Kaz / Ördek Bağlantısı” eseri bu anlatıların yanı sıra kişisel vizyonun diğer bir ögesi olan *Bağlantı* üzerinde net anlatılara sahiptir. Özellikle Göbeklitepe Mahfazaları ve Sütun 43’e yönelik ifade içeren; eserin gövdesi üzerine işlenmiş ve mavi rengiyle Denep Yıldızına atıfta bulunan çizgi ve hatlar bu anlatıya örnek oluşturmaktadır. Ayrıca eserin çevresini oluşturulan doğal unsurlar; *Bağlantı* ve *Oluşum* kavramları arasındaki ilişki pekiştirmek için kullanılmış ve eserin çalışmanın amacına yönelik vurgusu güçlendirilmiştir (Resim 111).

Resim 76: Kaz/Ördek Bağlantısı detay görüntü serisi 2

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

2.17. Şifa Çemberi Bağlantısı

Göbeklitepe'nin yapısının dünyadaki diğer benzerleri ile örtüştüğü ve bu benzerliğin Şifa Çemberi adı verilen yapılarda net biçimde gözlemlenebildiği çalışmanın 2.3.15. Bölümü'nde de dile getirilmiştir. Çalışmada dile getirilen bilgilerden hareketle; “Şifa Çemberi Bağlantısı” ismi ile kişisel uygulamalar içerisinde yerini almıştır. Eser çalışmanın ana temasının yansıması olan unsurlardan; deniz kumu, tel, ağaç kabuğu, tutkal, plastik unsurlar, ayna, taş, toprak ve akrilik boya kullanılarak oluşturulmuştur (Uygulama 35).

Uygulama 35: Günsel Keserci, Şifa Çemberi Bağlantısı Versiyon 1, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

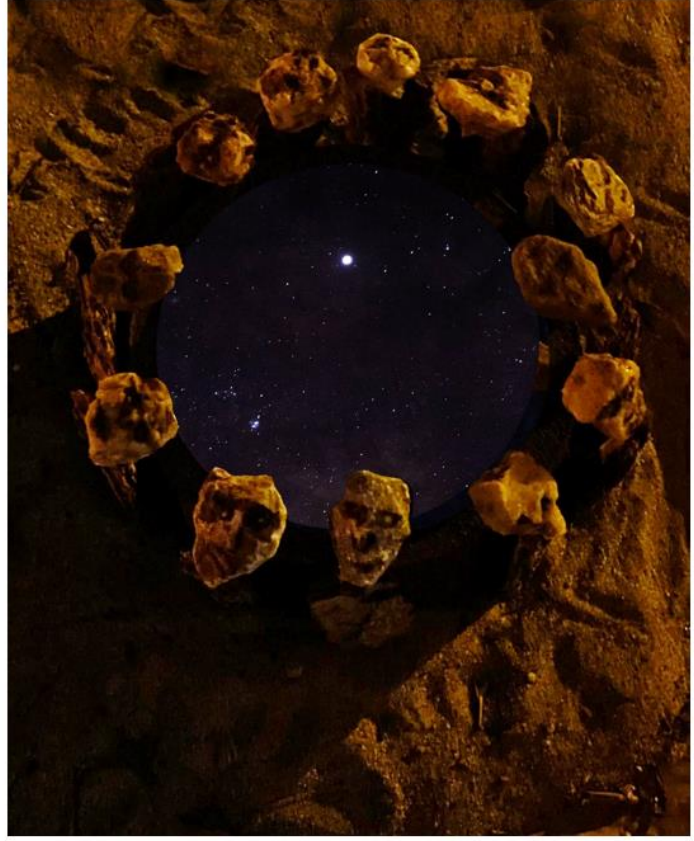
“Şifa Çemberi Bağlantısı” üzerinde bulunan unsurların sayısı çalışmada geçen astronomik atıflarla paralellik göstermekte ve gökyüzünün insan yaşamı üzerindeki etkisini Göbeklitepe Mahfazaları üzerinden metaforik anlatımlarla eserleştirmiştir. Eseri çevreleyen 12 insan figürü Göbeklitepe ve Şifa Çemberi’nin yanı sıra; yılı oluşturan takvimlere atıf yapmaktadır. Eserde Göbeklitepe anlatısını izleyenlerde pekiştirmek adına merkez sütunların ifadeleştirildiği bir versiyonda hazırlanmıştır (Uygulama 36).

Uygulama 36: Günsel Keserci, Şifa Çemberi Bağlantısı Versiyon 1, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Eserin düzenlenmesi sırasında gece çekimleri yapılmış ve “Şifa Çemberi Bağlantısı” ile üzerine atıf yapılan yıldızlar, gerek perspektif gerekse ayna gibi yardımcı unsurlar kullanılarak eser ile Göbeklitepe’nin özüne vurgu yapacak şekilde yansıtılmıştır. Şifa çemberinin ilişkisi kurduğu

yıldızlara ait yörüngesel rotasyon, Göbeklitepe Mahfazalarının bir giriş kapısının olmaması, çembere yakın bir mimari ile günümüze kadar gelmesi gibi unsurlar “Şifa Çemberi Bağlantısı” eserinde yansıtılmıştır (Resim 112).

Resim 77: Şifa Çemberi Bağlantısı perspektif görüntü

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

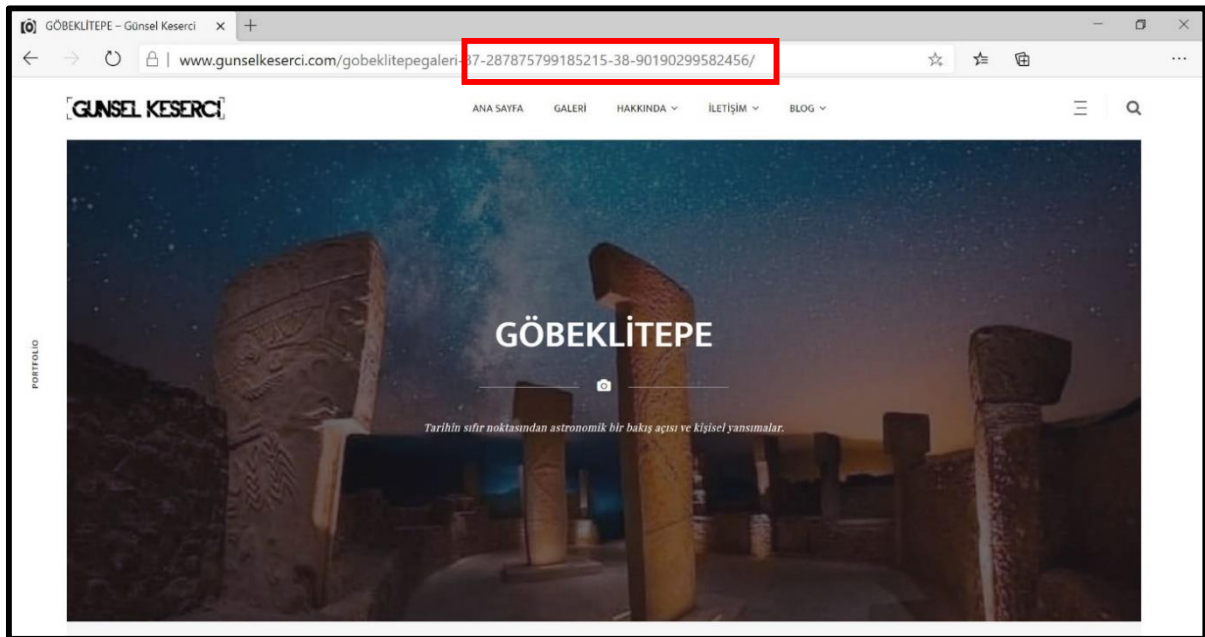
Uygulama 37: Günsel Keserci, Şifa Çemberi Bağlantısı Versiyon 2, doğada düzenleme, karışık teknik, 2020

Kişisel uygulamaya yönelik olan ve konusunu Göbeklitepe’nin astronomik atıflarından almış 14 sembolü takip eden “Şifa Çemberi Bağlantısı” çalışmanın karışık teknikle yaratılmış son doğa düzenlemesi uygulamadır. Çalışmada eserleştirilmiş kişisel uygulamalarla; Göbeklitepe üzerinde Oluşum, Varlık ve Bağlantı kavramları birbirleriyle örtüştürülmüştür. Ayrıca Göbeklitepe’nin günümüze kadar varlığını sürdürmesi, dört element gibi yaşamsal unsurlarla metaforik olarak ilişkilendirilmesi ve eserlerin yaratılma sürecinde astronomik temelli sembollerin diğer kültür öğeleri ile olan ilişkilerinin temalaştırılması kişisel uygulamalarda izlenen yol haritasını oluşturmuştur.

2.18. Web Bağlantısı

Bölüm 2.18’den hareketle; Göbeklitepe sembollerinin Astronomik yansımaları için gerçekleştirilen kişisel uygulamalar tümünden gelimci bir yöntemle dijital bir mecrada hayat bulmuştur. Çalışma içerisinde bu süreç dijital ortamda “Göbeklitepe Web Bağlantısı” ismi ile adlandırılmıştır. Kişisel web sitesi içerisinde uygulanan çalışma “Tarihin olduğu yer” alt başlığını taşımaktadır. Çalışma <http://www.gunselkeserci.com/gobeklitepegaleri-37-287875799185215-38-90190299582456/> adresli yönlendirme ile oluşturulmuştur. Bu süreç içerisinde Göbeklitepe ve astronomi ilişkisinin kişisel yorumlamasının daha geniş çalışma mecralarına ulaşması amaç edinilmiştir. Çalışmada kullanılan modüller bu amaç çevresinde dizayn edilmiş, eserler ve çalışma hedef aldığı çalışma kitlesi için bir yorumlama zemini oluşturulmuştur.

Eserler için her bir sembol ve astronomik atfını içeren galeri portföyleri dizayn edilmiştir. Bu dizayn yapılırken internet ortamına ait dijital dil (HTML) ve Göbeklitepe’de akademik atıf almış astronomik unsurlar arasında bağlantı ortak kodlama unsurları kullanılmış, sanat ve teknoloji arasında bir örüntü oluşturulmuştur. Özellikle sayfa adreslemelerinde kullanılan ve sembollerin astronomik temelli matematiksel konumlarına işaret eden öğeler çalışmada yerine almıştır (Resim 113).

Resim 78: Web sitesi adresleme-Göbeklitepe Konum Atfı

Kaynak:<https://www.gunselkeserci.com/gobeklitepegaleri-37-287875799185215-38-90190299582456/>) Erişim Tarihi: 07.07.2020

Çalışmanın yalnızca adresleme öğelerinde değil aynı zamanda web sitesi teması oluşturulurken içerik tasarımında da astronomik görselleştirme ve atıflar ortaya konmuştur. İllüstratif unsurlar çalışma için gerçekleştirilmiş eserlerle birleştirilerek yeni yansıma ve anlatılara temel oluşturmuştur (Resim 114).

Resim 79: İllüstratif çalışma örnekleri

Kaynak: Kişisel fotoğraf arşivi

Çalışmaların tamamının yer aldığı galeri bir internet aracı olan pop-up modülü ile güçlendirilmiştir. Pop-up; açılır pencere ya da görsel ara yüzün ön planında aniden görünen, genellikle küçük bir pencere olan grafiksel kullanıcı ara yüzü görüntüleme alanıdır (www.wikipedia.com). Bu alan ile ek bilgiler tasarımı olarak kullanıcıların web modülünden çıkmadan ve ana kurgudan uzaklaşmadan görsellere ve bilgilere ulaşması hedeflenmiştir.

Web sitesi içerisinde sayfa olarak adlandırılan her bir modül çalışmanın içeriğinden esinlenerek oluşturulmuş ve internet mecrasının standartlarına göre yorumlanmıştır. Astronomik imgelemeler ile dijital dilin eşleştirmeleri eserlerin sergilendikleri sayfalardaki manifestolarda mecrta kullanıcılarına açıklanmıştır. İçerik metinleri astronomik simgelerin Göbeklitepe'deki yerine, ilişkiler ağının kişisel yansımalarına, sayfalarda bulunan blog ve yorum portalları ile interaktif iletişime imkan sağlamaktadır.

3. SONUÇ

İnsanların yaşayışları içerisinde gökyüzü ile ilişkilerinin yaşamsal unsurları etkilediği ve hangi tarih çağı olursa olsun bu ilişkiyi canlı tuttuğu bilinmektedir. “Göbeklitepe’de Yer Alan Astronomik Sembollerin Sanata Yansıması Ve Özgün Kişisel Uygulamalar” konulu bu araştırma ve uygulama çalışması Göbeklitepe temelinde astronomik sembollere sanat öğeleri aracılığı ile bakış açısı geliştirmiş ve tarihsel süreçleri etki alanına alan olgusal kavramları detaylarıyla incelemiştir.

Uygulama çalışmalarında kullanılan ve temel unsurlardan kabul edilen literatür taramaları ve teorik araştırma süreçleri çalışmanın Giriş bölümünden başlayarak kişisel uygulamalar bölümüne kadar olan süreçte metot olarak kullanılmıştır.

Çalışmanın Giriş bölümünde tümden gelimci bir yönlendirme yapılmış, insan kavramı, Yukarı Mezopotamya, uygarlık ve insanlık tarihi, tarih içinde medeniyetlerin ilişkileri, semboller ve astronomik yönleri ile kişisel yaratım sürecinin ana unsurları Göbeklitepe sınırlılığında anlatılmıştır. Bu başlangıç sanatın özgün yansımalarının insan temelinde irdelenmesini ve kendinden sonra gelecek uygulamalarda akademik anlatıların eserlere ve çalışmalara etki ettiğini göstermek için kullanılmıştır. Temel bilgilerin sanat uygulamalarında, genel unsurlarla nasıl ifade bulabileceği, bu bölümden elde edilen bilgilerin kişisel uygulamadaki yorumu etkisi çalışma içerisinde gözlemlenebilir niteliktedir. Bu bölüm; fikrin doğuşu noktasında genelin özgünleştirilmesine giden yolun çalışmadaki fiili uygulamasıdır.

Çalışmanın 1. Bölümünde Göbeklitepe’ye ait bu sınırlılığın içerisinde kalan unsurlar detaylandırılmıştır. Göbeklitepe’nin konumu, jeokültürel unsurları ve önemine yer verilmiştir. Bu bölümde literatür ve teorik araştırma metodolojisine ek olarak gözlem tekniğine de yer verilmiştir. Kişisel deneyimler ve röportajlar kayıt altına alınmıştır. Göbeklitepe mimarisi, “Mahfaza” ismi verilen yapılar ve zaman katmanları, mimari yapı içerisindeki çeşitlilik ile içeriklerine dair detaylara değinilmiştir. Yine bu bölüm içerisinde Göbeklitepe’nin astronomik izlerini taşıdığı literatür taramalarından elde edilerek kaynakçalandırılmış semboller ve bu

sembollerin sanat ile olan ilişkilerine yer verilmiştir. Göbeklitepe’de astronomik unsurlar taşıdığı söylenen semboller; tezler, hipotezler ve sonuçlar çerçevesinde çalışmanın bu bölümündeki yerini almıştır. Yine bu semboller; isimleri, yapıları, ilişkilendirildikleri astronomik unsurlar (takımyıldızı, yıldız vb.), kültürel ve fiziksel yansımaları çerçevesinde detaylandırılmıştır. Çalışmanın bu bölümü içerisinde yer alan bilgiler insanlık tarihi boyunca ne kadar geriye gidersek gidelim, insan unsurunun üretkenliğinin ve kavramsal ilişkilendirme gücünün eskimediğini göstermiştir. Bu çalışma; insanlık tarihinin ürettiklerinin ne kadar çeşitlilik içerdiğini, ne kadar zengin olduğunu ve özgünlüğünün araştırmaya, uygulamaya ne kadar açık olduğunu Göbeklitepe özelinde ortaya koymuştur. “Göbeklitepe’de Yer Alan Astronomik Sembollerin Sanata Yansıması Ve Özgün Kişisel Uygulamalar” kullandığı metotları bir aktarım unsuru olarak kullanmaktadır. Çalışma metotları kullanılırken, kaynakça ve bilgilerden hareket ederken; kendinden önceki çalışmaları ispatlamak, doğrulukları konusunda hüküm-yargıya varmak veya bu yargıların kesin kabul edildiği konusunda bir aktarım yapmaktan kesinlikle kaçınmıştır. Göbeklitepe sınırlılığında biriktirilen tüm bilgiler, genel geçerlik çerçevesinde ve kişisel uygulamalara kaynaklık edecek hissiyatın ve çağrışımların oluşturulması yönünde çalışmaya dahil edilmiş ve çalışmanın bu bölümündeki yerini almıştır. Bu bölüm çalışmanın özgünlüğüne akademik temel kazandırmıştır ve uygulamacılar için Göbeklitepe ve astronomi öznesinde sanat uygulamalarına dair yol haritası görevi üstlenmesi için oluşturulmuştur. Araştırma bu bölümünde tüm kaynakları konusu çerçevesinde bir araya getirmiş ve bu alanda ya da konuda kendi çalışmalarını gerçekleştirecek uygulayıcılar için sunmuştur.

Çalışmanın 2. Bölümünde; önceki bölümlerde aktarılan araştırmaların, çalışmaların, kaynakların ve yöntemlerin sayesinde elde edilen tüm bilgilerin katkısıyla Göbeklitepe’de yer alan astronomik sembollerin sanata yansıması, uygulama mecrasında hayat bulmuştur. Bu süreç içerisinde Göbeklitepe’deki astronomik sembollerde; çeşitli malzemeler, uygulama teknikleri, bu tekniklerin ana anlatısı olan astronomik unsurlarla entegre edilmesi, diğer bilimlere ait anlatılar ve kavramlarla desteklenmesi, kişisel vizyon ve tecrübelerden kaynaklı bilgiler ve özgün bakış açısını temsil edecek farklı bakış açıları kullanılmasına dikkat edilmiştir. Çalışmaların temelini aldığı tezler, izlenen metotlar, estetik kaygılar ve bu kaygıların nedenleri dile getirilmiştir. Kişisel tecrübeler ve özgün ilişkilendirme kavramları olan oluşum, bağlantı ve varlık kavramları çalışma içerisindeki tüm öğelere yansıtılmıştır. Kullanılan teknikler eserlerin astronomik çağrışımlarının kaynakçasından hareketle çalışmada yerini almıştır. Gerek

görsellerle gerekse görsellerin düzenlenmesi sırasında oluşturulan ambiyansla tekniklerin anlatısı güçlendirilmiştir. Soyutun somutlaştırılması noktasında eserleştirilen uygulamalar, hüküm ve yargıdan uzak eldeki kanıtlarla çalışmadaki yerini alırken; çalışmanın yardımcı kavramlarından da destek almıştır. Eserlerde dünyayı oluşturan ve yaşamın kaynağı sayılan elementler gibi fiziksel unsurların yanı sıra teknoloji gibi kültür öğelerinden de faydalanılmıştır. Uygulamaların anlatıları metaforlar, ironik çağrışımlar ve özgün kavramlar içermektedir ve çalışmada tüm bu kavramlara sanatsal kaygılar temelinde sembollere ait eserlerin manifestolarını oluşturacak şekilde yer verilmiştir. Sanatsal uygulamaların tamamı kendini oluşturan özgün kişisel vizyon kurgusu içerisinde tanımlanmıştır. Kişi vizyon tanımı içerisindeki temel kavramlar olan “Oluşum, Bağlantı ve Varlık” sanat temelinde ana konu olan Göbeklitepe ve Astronomi ile sanatın sınırsızlığı birleştirilmiştir. Çalışmada toplam 16 uygulama ve 30 eser bu bağlamda yaratılmıştır. Kişisel vizyon ile sanat çerçevesinde ana konunun birleştirilmesi literatüre sanatsal yöntem çeşitliliğine dair örnekler kazandırmıştır. Dijital mecradaki uygulama örneğinden hareketle sanatın sınırsızlığı ve ulaşılabilirliği bu bölümdeki farklılaştırılmış yöntem ve örneklerden biridir.

Göbeklitepe yalnız ülkemizce değil, uluslararası mecralarda da onaylanarak koruma altına alınmış ve dünya kültür mirasları listesine kaydedilmiştir. Bu bağlamda; alanda araştırma yapan arkeologların, antropologların, sanat tarihçilerinin ve daha pek çok bilim grubunun ilgi odağı olmuştur. Ülkemiz resmi tanıtım dilinde ve araştırmacılar nezdinde “insanlık tarihinin sıfır noktası” olarak ifade bulmuş Göbeklitepe’nin ve Göbeklitepe’deki astronomik sembollerin yer aldığı araştırmalar ışığında “Göbeklitepe’de Yer Alan Astronomik Sembollerin Sanata Yansıması Ve Özgün Kişisel Uygulamalar” çalışması kaleme alınmıştır. Göbeklitepe ve astronomik semboller çerçevesinde insanlık tarihine ait ilişkilendirilme süreçlerinin sanat alanı üzerinde de süreklilik arz edeceğini dile getirmenin; bu çalışma sınırlılıklarında doğru bir değerlendirme olacağı düşünülmektedir. Göbeklitepe’nin bu çalışmayla; tıpkı diğer alanlardaki araştırmacılara kaynaklık etmekte olduğu gibi sanatın farklı alanlarıyla ilgilenenler için de sanatsal dışavurumlarına, Göbeklitepe özünde ve astronomik sembollerin ifade edilişi yönünde daha birçok uygulamanın sanatsal kaygılar odak alınarak örnek oluşturulabileceği, sanatın söylemlerinden ve sınırsızlığında hareketle benzer özgün uygulamalara ve eserlere konu olması beklenmektedir. Ana ögesi Göbeklitepe’nin astronomik sembolleri olan çalışmayla, sürdürülebilir bir uygulama zincirinin, anti tezlerin, değişik tekniklerle ve yaklaşımlarla oluşturulabilecek uygulamaların, sanatsal kaygılar çerçevesinde ana konu olabileceği

savunulmakta ve özgün eserlerle sanatsal ifadenin gücü pekiştirilmektedir. “Göbeklitepe’de Yer Alan Astronomik Sembollerin Sanata Yansıması Ve Özgün Kişisel Uygulamalar” çalışması konuyla ilgili bundan sonra ortaya eser ya da ürün koyacak; sanatçı, araştırmacı, araştırma ve benzer uygulamalara kaynak oluşturması ve sanat içinde yeni bakış açıları getirebilecek uygulamalara kaynak olması fikriyle yapılmıştır.

KAYNAKLAR

- Albayrak, Yusuf (2019) *Göbeklitepe'den Edessa'ya Şanlıurfa*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 440
- Alley, Richard B. (2000). *The Younger Dryas cold interval as viewed from central Greenland*. Quaternary Science Reviews 19 (1), 213–226.
- Altun, Abdullah (2018). *Uygarlık Yukarı Mezopotamya'da Başlar*. Ceren Kültür Yayınları
- Babcock, Philip (1993). *Webster'in İngilizce Kısaltılmamış Üçüncü Yeni Uluslararası Sözlüğü*. Merriam-Webster Inc.
- Becker J., Dietrich O., Clare L, Köksal-Schmidt Ç. (2014). *Göbekli Tepe Newsteller 2014*. Printed by: Laserline.
- Brand, Peggy Zeglin, (2000). *Glaring Omissions in Traditional Theories of Art*, in N. Carroll (ed.) 2000. pp. 175–198.
- Chapman, C.R. ve Morrison, D. (1994) *Impacts on the Earth by asteroids and comets: assessing the hazard*. Nature, Vol. 367, iss. 6458, 33-40.
- Chisholm, H. (1910). *The Encyclopædia Britannica*. New York: The Encyclopædia Britannica Co.
- Clark Andy. (1997). *Being There: Putting Brain, Body, and World Together Again*. The MIT Press,. 208-209).
- Cline E.H. (2015). *Göbekli Tepe: Genesis of the Gods. The Temple of the Watchers and the Discovery of Eden by ANDREW COLINS*, American Antiquity, Vol. 80, 620-621.
- Colins, Andrew (2016-2019). *Göbeklitepe ve Tanrıların Doğuşu*. Alfa Yayınevi
- Curry, A. (2008). *Göbekli Tepe: The World's First Temple?*. Smithsonian Magazine, 3, 1-4.
- Cüceloğlu, Doğan, (1997). *Yeniden İnsan İnsana*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çelik, Bahattin (2010). Hamzan Tepe in the light of new finds. *Documenta Praehistorica XXXVII*
- Nesa Sarv Charandabi, (2017) *İran Kültürü'nün Çağdaş Grafik Tasarımdaki Sembolik Yansımaları*
- Davies, Stephen, (1991). *Definitions of Art*, Ithaca: Cornell University Press.
- Dietrich O., Heun M., Notroff J., Schmidt K., Zarnkow M. (2015), *The role of cult and feasting in the mergence of neolithic communities. New evidance from Göbekli Tepe*,

South-eastern Turkey. Article *Antiquity*; 674-695

Dietrich O., Köksal-Schmidt Ç., Notroff J., Schmidt K. (2013), *Establishing a Radiocarbon Sequence for Göbekli Tepe* Sh.: 36

Dreisch A., Peters J. (1999). *Vorläufiger Bericht über die archäozoologischen Untersuchungen am Göbekli Tepe und Gürcütepe bei Urfa, Türkei*. Istanbulur Mitteilungen 49, 23-39.

Dökmen, Üstün (2005). *İletişim Çatışmaları ve Empati Sanatta ve Günlük Yaşamda*

Eliade, Mircea (2005). *Dinler Tarihi*. trc. Mustafa Ünal. Konya: Serhat Kitabevi

Erk, N (1978). *Veteriner Tarihi*. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Yayınları, No: 195 Ankara Üniversitesi Basım Evi;1-26.

Ersoy, Esen; Karal, Ömer (2012). *Yapay Sinir Ağları ve İnsan Beyni, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 188-205

E. Pernicka/C.-H Wunderlich (2002), *Naturwissenschaftliche Untersuchungen an den Funden von Nebra*. Archäologie in Saksonya-Anhalt 1, 24-29.

E. C. Krupp, (2013). *Echoes of the Ancient Skies: The Astronomy of Lost Civilizations*

E.G. Melvin, (1897). *The Junior Encyclopædia Britannica: A reference library of general knowledge*. Chicago

Himmetoğlu F.M. (2018). Neolitik Dönem ve Eski Çağ Anadolu'sunda Kutsal Boğa ve Fırtına Tanrısı İlişkisinin Kökeni Hakkında Yeni Değerlendirmeler. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Sayı: XXXIII; 1-21

İnternet: http://www.uralakbulut.com.tr/wp-content/uploads/2013/04/astronomi_bilimi.pdf adresinden 02.06.2020 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Collins, Andrew; Hale, B. Rodney (2014), Göbekli Tepe & The Rising Of Sirius. https://www.academia.edu/5349935/G%C3%96BEKLI_TEPE_AND_THE_RISING_OF_SIRIUS 13.06.2020 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Collins, Andrew; Hale, B. Rodney (2014), Göbekli Tepe & The Rising Of Sirius. https://www.academia.edu/5349935/G%C3%96BEKLI_TEPE_AND_THE_RISING_OF_SIRIUS 13.06.2020 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Lorenzis, Alessandro De; Orofino, Vincenzo (2015). *New Possible Astronomic Alignments at the Megalithic Site of Göbekli Tepe, Turkey*. Dipartimento di Matematica e Fisica “E. De Giorgi”, Università del Salento, Lecce, Italy. Erişim Haziran 2015 https://www.researchgate.net/publication/276320115_New_Possible_Astronomic_Alignments_at_the_Megalithic_Site_of_Gobekli_Tepe_Tur

- key 10.06.2020 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Brahic, Catherine (2014). "Shell 'art' made 300,000 years before humans evolved". *New Scientist*. Erişim 29 Eylül 2018
<https://www.newscientist.com/article/mg22429983-200-shell-art-made-300000-years-before-humans-evolved/?ignored=irrelevant> 23.05.2020 tarihinde alınmıştır
- İnternet: Etli, Özgür Barış (2015). "Göbekli Tepe'nin Sırrı: Kozmik Ekinoks ve Kutsal Evlilik". *Popüler Bilim Dergisi* 240, Erişim 22 Şubat 2016,
<https://www.academia.edu/11848734> adresinden 02.06.2020 tarihinde alınmıştır
- İnternet: <https://science.sciencemag.org/content/356/6342/993/tab-figures-data>
02.06.2020 tarihinde alınmıştır
- İnternet: Tracy B. Henley and Lani P. Lyman-Henley (2019). *The Snakes of Göbekli Tepe: An Ethological Consideration*. Article in *Neo-Lithics*. Erişim Aralık 2019:
<https://www.researchgate.net/publication/337914981> adresinden 05.06.2020 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Jens Notroff, (2016). <https://www.dainst.blog/the-tepe-telegrams/2016/06/10/could-we-really-call-it-a-temple/> adresinden 09.08.2020 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Uyar, Hülya (2017). "Göbekli Tepe ve Turna Kuşu Sembolizmi". Erişim 12 Eylül Şubat 2017, <https://akademyadergisi.com/gobekli-tepe-ve-turna-kusu-sembolizmi/> 01.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Karl W. Luckert, (2013). *Göbekli Tepe*. Alfa Yayınevi
- Kivy, Peter, (1975). *What Makes 'Aesthetic' Terms Aesthetic?* *Philosophy and Phenomenological Research*, 36(2): 197–211.
- Kurt Ali Osman; Göler, Mehmet Emin (2017). *Anadolu'da İlk Tapınak: Göbeklitepe, Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, Ankara (2017), Cilt 21, Sayı:2
- Luckert, Karl W. (2013). *Göbeklitepe-* Çeviri: Leyla Tonquc Basmaçı, 431s
- Magli, Giulio, (2016). *Sirius and the project of the megalithic enclosures at Göbekli Tepe*, *Nexus Network Journal*
- Manu Seyfzadeh (2019). *Archeological Discovery Journal*. Sayı : 2 Cilt : 7; 31-53
- McClellan, James E. (2006). *Dünya Tarihinde Bilim ve Teknoloji: Giriş*. Baltimore: JHU Press. s. 6–12
- Mithen, SJ, Finlayson, B, Smith, S(2011) *An 11,600 year-old communal structure from the Neolithic of southern Jordan*. *Antiquity* 85: 350–364.
- Notroff J. (2017). *Introducing: Enclosure H- Welcoming a new member to the Göbekli*

Tepe-family. TAG: Report

Özcan, Emine Sonnur (2014). Göbekli Tepe. *Bilim ve Teknik Dergisi*, 560: 30-39.

Özçelik, Cemal (2018). *Göbekli Tepe Öteki Dünyaya Açılan Kapının Şifreleri*. Nas Ajans Yayınları; 491.

Özertem, Suha (2018); *Eleştirirken: Modern Türkçe Edebiyat Üzerine Yazılar*, İletişim yayınları 2632

Ötgün, Ömer; Dönmez, Haydar (2012). 28. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı*. Çorum

Plegge, Joe (2012). *Turkish Stonehenge: Gobekli Tepe*. Plegge Enterprises at Samashwords; 53

Peter J., Schmidt (2004). Animals in symbolic World of Prepottery Neolithic Göbekli Tepe, Southeastern Turkey: a preliminary assessment. *Anthropozoologica*, 39 (1): 72-83

Pustovoytov, K. , Schmidt, K. and Taubald, H. (2007). *Evidence for Holocene environmental changes in the northern Fertile Crescent provided by pedogenic carbonate coatings* . *Quaternary Research* 67: 315—27 .

Rappengluck, Michael A. (1999). *Eine Himmelskarte aus der Eiszeit?*. Frankfurt am Main, Germany: Peterlang

Renfrew, Colin; Bahn, Paul (2013). *Arkeoloji Anahtar Kavramlar*. İletişim Yayınları, İstanbul; 360

Sagan, Carl (2012). *Cosmos*. Ballantine Books, 432

Satmış, Doğan. (2019). *50 Maddede Göbeklitepe ve Sırları*. Karakarga Yayınevi. 2. Baskı.

Sayal, Aydın (1991). *Mısırlılarda Ve Mezopotamyalılarda Matematik Astronomi Tıp, Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını - Sayı : 47, 534s*

Schmidt Klaus, (1998b). *Beyond Daily Bread: Evidence of Early Neolithic Ritual from Göbekli Tepe*, *Neo-Lithics*, 2/98, 1-5

Schmidt Klaus, (1997). Frühe Tier – und Menschenbilder vom Göbekli Tepe – Kampagnen 1995-1998. *Ein kommentierter Katalog der Grossplastik und der Reliefs*, *İstanbul Mettelungen* 49, 5-25

Schmidt Klaus, (2000). *Göbekli Tepe, Southeastern Turkey: A Preliminary Report on the 1995-1998 Excavations*. *Poleorient Vol*

Schmidt Klaus, (2000a). *Zuerst kam der Tempel, dann die Stadien. Vorläufiger Bericht zu den Grabungen am Göbeklitepe und am Gürcütepe 1995-1999* *İstanbul Mettelungen*, 7-41.

- Schmidt Klaus, (2002b). *Göbekli Tepe*. ArkeoAtlas1, Yazısız Zamanlar.
- Schmidt Klaus,(2003). The 2003 Campaign at Göbeklitepe (Southeastern Turkey), *Neolithics 2/03*, Southwest Asian Neolithic Research, 2003.
- Schmidt Klaus,(2004). *FrühNeolitische Zeichen Von Göbekli Tepe*. TÜBA-AR, VII, 93-119
- Schmidt Klaus,(2006). “*Göbekli Tepe: En Eski Tapınağı Yapanlar*”, İstanbul, 2006.
- Schmidt Klaus,(2006). *Göbekli Tepe Kazısı 2005 Yılı Raporu 28 Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt 2 Sh.: 97-110
- Schmidt Klaus, (2006a). *Göbekli Tepe Türkiye’de 2005 Yılında Yapılan Araştırma ve Kazılar* TÜBA-AR, IX; 149-150
- Schmidt Klaus, (2007). *Göbekli Tepe Kazısı 2006 Yılı Raporu 29. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt 2; 163-182
- Schmidt Klaus, (2008). *Göbekli Tepe Kazısı 2006 Yılı Raporu 30. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara Sh.: 417
- Schmidt Klaus, (2009). *Göbekli Tepe Kazısı 2008 Yılı Raporu 31. Kazı Sonuçları Toplantısı* Cilt 1 Sh.: 243
- Schmidt Klaus, (2010). *Göbekli Tepe – The Stone Age Sanctuaries. New result of ongoing excavations with a special focus on sculptures and high relief*. Documenta Praehistorica XXXVII 2010, 239-256
- Schmidt Klaus, (2010a). *Göbekli Tepe Kazısı 2009 Yılı Raporu 32. Kazı Sonuçları Toplantısı* Sh.: 209-224
- Schmidt Klaus, Terberger T. (2011). Erderwärmung als “Motor” der Neolithischen Revolution?. *Archäologie in Deutschland*, No: ; 32-35
- Schmidt Klaus, (2018). *Taş Çağı Avcılarının Gizemli Kutsal Alanı Göbeklitepe En Eski Tapınağı Yapanlar*. Arkeoloji Sanat Yayınları Sh.: 243
- Sweatman Martin B., Tsikritsis D., (2017). Decoding Göbekli Tepe With Archaeoastronomy: What Does The Fox Say?, *Mediterranean Archaeology and Archaeometry*, Vol. 17, No: 1
- Sümer, Ali Narçın, (2013). *Yazının Mucitleri*. Siyah İstanbul: Beyaz Yayınları, 38
- Şenel, Alaeddin. (2006). *Kemirgenlerden, Sömürgenlere İnsanlık Tarihi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Toth, Nicholas; Schick Kathy (2007). *Paleolitik Antropolojiye Genel Bakış*. Henke HC Winfried; Hart Thorolf; Tattersall, Ian, *Paleoantropoloji El Kitabı* 3. Heidelberg; New York: Springer; 1943-1963.

- Unsöld, Albrecht; Baschek, Bodo (2001). *Classical Astronomy and the Solar System*, Introduction: 1.
- Uyanık, Muvaffak (1974). *Petroglyphs of South-eastern Anatolia*. Graz, Austria: Akademische Druck-u Verlagsanstalt.
- Walton, (2007). *Aesthetics – What?, Why?, and Wherefore? Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 65(2): 147–162.
- Wilford, John Noble, (2011). *In African Cave, Signs of an Ancient Paint Factory*. The New York Times, Erişim tarihi: 30 Ocak 2014.
- Unsöld, Albrecht; Baschek, Bodo (2001). *Classical Astronomy and the Solar System – Introduction*. p. 1.
- Yalçın, Turan (2011). *Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem’de Yukarı Mezopotamya’da Küçük Taş Eserler*. Konya
- Yüce, Kutluay (2017). *AST101 Astronomi Tarihi Ders Notları*. Güz Dönemi (Z, UK:2, AKTS:3)

ŞEKİLLER ve RESİMLER

- K. Pustovoytov (2002), 14C Dating of Pedogenic Carbonate Coatings on Wall Stones at Göbekli Tepe (Southeastern Turkey). *Neo-Lithics*, 3-4.
- K. Pustovoytov, H. Taubald (2003), Stable Carbon and Oxygen Isotope Composition of Pedogenic Carbonate at Göbekli Tepe (Southeastern Turkey) and its Potential for Reconstructing Late Quaternary Paleoenvironments in Upper Mesopotamia. *Neo-Lithics*, 25-32.
- K. Pustovoytov, K. Schmidt, H. Parzinger (2007), Radiocarbon dating of thin pedogenic carbonate laminae from Holocene archaeological sites. *The Holocene*, 835-843.
- O. Dietrich, K. Schmidt (2010), A radiocarbon date from the wall plaster of enclosure D of Göbekli Tepe, *Neo-Lithics*, 82-83.

<https://images.app.goo.gl/a8jPtKwiwPyfD8FTA> (erişim) (31.03.2020)

<https://www.wearethehippies.com/wp-content/uploads/2019/06/gobeklitepe-sembolleri-2.jpeg> (erişim) (31.03.2020)

https://www.exoriente.org/repository/NEO-LITHICS/NEO-LITHICS_2003_2.pdf (erişim) (31.03.2020)

https://www.researchgate.net/profile/Daniel_Helmer/publication/263331501/figure/fig2/AS:669561594605572@1536647332786/Goebekli-Tepe-T-shaped-stone-pillar-with-representations-of-snakes-probably-viper.ppm (erişim) (04.04.2020)

<https://www.pinterest.co.uk/pin/538039486736474208/> (erişim) (04.04.2020)

<http://maajournal.com/Issues/2017/Vol171/Sweatman%20and%20Tsikritsis%2017%281%29.pdf> (erişim) (04.04.2020)

<https://tepetelegrams.wordpress.com/2018/07/18/looking-beneath-the-surface-geophysical-surveys-at-gobekli-tepe/> (erişim) (05.04.2020)

<https://tepetelegrams.wordpress.com/2018/07/18/looking-beneath-the-surface-geophysical-surveys-at-gobekli-tepe/> (erişim) (05.04.2020)

<https://i0.wp.com/www.kemkum.com/wp-content/uploads/2020/01/gobeklitepe-kusbakisi.jpg?w=620&ssl=1> (erişim) (05.04.2020)

https://www.bibliotecapleyades.net/imagenes_arqueo/gobekli_tepe16_12_small.jpg (erişim) (05.04.2020)

<https://www.turbosquid.com/3d-models/3ds-gbekli-tepe/1065992> (erişim) (06.04.2020)

<https://www.dainst.blog/the-tepe-telegrams/wp->

<content/uploads/sites/8/2017/01/grafik11-2048x1120.jpg> (erişim) (06.04.2020)

<https://www.mitolojiktanrilar.com/wp-content/uploads/2020/12/Gobeklitepe-ne-amacla-yapilmistir-300x208.jpg> (erişim) (06.04.2020)

https://www.researchgate.net/profile/Daniel_Helmer/publication/263331501/figure/fig2 (erişim) (06.04.2020)

<http://img.haarets.co.il/img/1.5709803/1018316866.jpg?precrop=1000,651,x0,y0&height=1250&width=1920> (erişim) (10.04.2020)

<https://traveltoeat.com/wp-content/uploads/2017/02/Photo-Feb-19-2017-1227-AM.jpg> (erişim) (10.04.2020)

https://www.penn.museum/sites/expedition/files/2017/01/humanhist_10.jpg (erişim) (10.04.2020)

<https://www.hunebednieuwscafe.nl/wp-content/uploads/2018/08/Aerial-view-of-G%C3%B6bekli-Tepe%E2%80%99s-Enclosure-C.-Photo-German-Archaeological-Institute-Klaus-Schmidt-1000x580.jpg> (erişim) (16.04.2020)

https://www.exoriente.org/repository/NEOLITHICS/NEOLITHICS_2014_1.pdf (erişim) (20.04.2020)

<https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2017/05/stairs.jpg?w=514&h=772&zoom=2> (erişim) (20.04.2020)

https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/11/08-dieter-johannes-gt08_l0977_p27_0240.jpg?w=517&h=773&zoom=2 & (erişim) (20.04.2020)

https://www.unesco.nl/system/files/styles/colorbox/private/heritage_images/2018-10/goebekli_tepe%281%29.jpg?itok=RM9ahW7t (erişim) (20.04.2020)

<https://whc.unesco.org/en/documents/165849> (erişim) (20.04.2020) (20.04.2020)

<https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/05/figure-8.jpg?w=2080> (erişim)

<https://3.bp.blogspot.com/WF0tZFdoTzM/Vrndo7aY9MI/AAAAAABD28/IruLeLsT7N8/s640/gobekli-teFFpe-5.jpg> (erişim) (20.04.2020)

https://www.dainst.blog/the-tepe-telegrams/wp-content/uploads/sites/8/2016/03/gc3b6bekli_zora_abb6.jpg (erişim) (26.04.2020)

https://andrewdhall.files.wordpress.com/2015/09/gobeklitepe_galeri_004.jpg (erişim) (26.04.2020)

<http://www.ancient-origins.net/sites/default/files/gobekli-tepe-pillar-18.jpg> (erişim) (26.04.2020)

<https://i.pinimg.com/originals/ee/dd/af/eeddafa7aa536c6d13b056b13275faf9.jpg> (erişim) (26.04.2020)

https://www.researchgate.net/figure/Pillar-31-one-of-the-central-pair-of-pillars-in-Enclosure-D-Gobekli-Tepe-with-one-of_fig3_325767557 (erişim) (26.04.2020)

<https://i.pinimg.com/564x/72/23/75/72237566010b9e49a14d1537ca62ff87.jpg> (erişim) (26.04.2020)

<https://www.yenisafak.com/foto-galeri/hayat/gobeklitepe-aciliyor-2033598?page=8> (erişim) (26.04.2020)

<https://i.pinimg.com/236x/fd/2f/92/fd2f92b01b5eb14246cbacf250bca5e1.jpg> (erişim) (26.04.2020)

<http://4.bp.blogspot.com/-hOHQidfHTU4/Tqk0Cs1e7nI/AAAAAAAAABUo/rLz-lvIRLmc/s1600/Gobekli%2Btepe%2Bfotos%2B27.jpg> (erişim) (26.04.2020)

<https://citynews-today.stgy.ovh/~media/horizontal-hi/57278932317520/un-particolare-dei-bassorilievi-di-gobekli-tepe-2.jpg> (erişim) (26.04.2020)

<https://images.derstandard.at/img/2017/04/26/tepe1.jpg?w=750&s=3d5678a> (erişim) (26.04.2020)

<https://docplayer.net/docs-images/65/52525252/images/4-1.jpg> (erişim) (26.04.2020)

<https://i.pinimg.com/564x/26/3d/04/263d049d7d05d6c08eef91289a3acc70.jpg> (erişim) (26.04.2020)

<https://www.gezenbilir.com/attachments/2-jpg.15175/> (erişim) (26.04.2020)

https://miro.medium.com/max/2400/1*oHUV4pS_7fusHvjMYGFH6g.jpeg (erişim) (26.04.2020)

<https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/10/abb-104.jpg?w=1040> (erişim) (26.04.2020)

https://natgeo.igte.ch/wp-content/uploads/2019/12/2716_a_6.jpg (erişim) (26.04.2020)

https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/12/beitrag-gc3b6bekli-tepe_abb-10.jpg?w=2080 (erişim) (26.04.2020)

<https://evrenatlası.com/wp-content/uploads/2020/01/g%C3%B6bekli-ta%C5%9Ftan-bir-heykel.jpg> (erişim) (26.04.2020)

<https://preview.redd.it/rbuaaml6vev51.jpg?auto=webp&s=18107f8856044590ae807945af8321f0e23d0441> (erişim) (06.05.2020)

<http://www.globochannel.com/wordpress/wp-content/uploads/2011/10/Sud-Africa-Scoperto-il-pi%C3%B9-.jpg> (erişim) (06.05.2020)

<http://www.andrewcollins.com/pics/Fig.%201%20-%20Gobekli%20enclosures.jpg> (erişim) (06.05.2020)

https://www.researchgate.net/figure/Plan-of-Goebekli-Tepe-Enclosures-A-B-C-and-D-are-in-the-context-with-enclosure-E-shown_fig1_276320115 (erişim) (06.05.2020)

<http://www.andrewcollins.com/pics/Fig.%2002.%20Gobekli%20Sirius%202%20low.jpg> (erişim) (06.05.2020)

<https://i.4pcdn.org/pol/1592404853222.jpg> (erişim) (06.05.2020)

https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2017/04/07_p43.jpg (erişim) (15.05.2020)

<https://www.defineanlami.com/wp-content/uploads/2019/04/halka-tuzak.jpg> (erişim) (15.05.2020)

https://4.bp.blogspot.com/KbWW216UR6s/UsbyFa7Jj3I/AAAAAAAAAKw/PkKVT8GxEyw/s200/20130929_180348.jpg (erişim) (15.05.2020)

https://melbrake.files.wordpress.com/2020/01/fdfe61a66k3cepnzxc_qunjuvrhq.png?w=584 (erişim) (15.05.2020)

<http://www.andrewcollins.com/pics/Fig.%2006%20&%2007.%20Pillar%2043%20and%20Dark%20Rift%20low.jpg> (erişim) (15.05.2020)

<https://i.pinimg.com/474x/29/22/f2/2922f2cd2d814a258aff22ca307074c7.jpg> (erişim) (15.05.2020)

<https://i.4pcdn.org/pol/1592404853222.jpg> (erişim) (06.05.2020)

<https://www.wearethehippies.com/wp-content/uploads/2019/06/gobeklitepe-sembolleri-5.jpg> (erişim) (20.05.2020)

https://www.research.ed.ac.uk/portal/files/33194700/MAA_TEMPLATE_Decoding_Gobekli_Tepe_final.pdf (erişim) (20.05.2020)

<https://i.4pcdn.org/pol/1592404853222.jpg> (erişim) (06.05.2020)

<http://ww.sciences-faits-histoires.com/medias/images/encl.d. holed.stone. lowgobeklitepe.jpg> (erişim) (21.05.2020)

<https://i.pinimg.com/564x/74/7a/5a/747a5ae2e600b00c7d6a8343e0996c1c.jpg> (erişim) (21.05.2020)

<http://www.ancient-origins.net/sites/default/files/styles/large/public/holed-stone-in-Enclosure-D.jpg?itok=se38ZK6g> (erişim) (21.05.2020)

<http://www.andrewcollins.com/pics/Fig.%201%20-%20Gobekli%20enclosures.jpg> (erişim) (06.05.2020)

<http://www.andrewcollins.com/pics/Fig.%2008%20Enclosure%20D%20with%20alignment%20to%20Deneb%20low.jpg> (erişim) (21.05.2020)

<http://www.andrewcollins.com/pics/tiny-bone-plaque-Gobekli-Tepe.jpg> (erişim) (23.05.2020)

<http://www.andrewcollins.com/pics/Plaque%20double%20overlay.jpg> (erişim)
(23.05.2020)

<http://www.andrewcollins.com/pics/Orion%20Cygnus%20plaque%20copy.jpg> (erişim)
(23.05.2020)

<http://www.andrewcollins.com/pics/Cygnus%20area%209000BC%20red.jpg> (erişim)
(23.05.2020)

https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/06/09_zentralpfeiler-7.jpg?w=516&h=771&zoom=2 (erişim) (27.05.2020)

https://andrewdhall.files.wordpress.com/2015/09/gobeklitepe_galeri_004.jpg-7.jpg?w=516&h=771&zoom=2 (27.05.2020)

https://astro.physics.muni.cz/download/documents/slides/u3v_2017_03.pdf, (erişim)
(27.05.2020)

<https://photos.imageevent.com/firesat/bones/websize/center-pillars-at-Gobeklitepe.jpg>
(erişim) (30.05.2020)

<http://1.bp.blogspot.com/-etotrGIWkTE/VHNcro5Kj3I/AAAAAAAAAJN0/NFmCwFcL-Lk/s1600/Imagine.jpg> (erişim) (30.05.2020)

<https://astroturk.net/wp-content/uploads/2017/10/Picture1.png> (erişim) (02.06.2020)

<https://citynews-today.stgy.ovh/~media/horizontal-hi/57278932317520/un-particolare-dei-bassorilievi-di-gobekli-tepe-2.jpg> (erişim) (26.04.2020)

https://www.research.ed.ac.uk/portal/files/33194700/MAA_TEMPLATE_Decoding_Gobekli_Tepe_final.pdf (erişim) (20.05.2020)

<http://www.andrewcollins.com/pics/> (erişim) (07.06.2020)

<https://i.pinimg.com/originals/ee/dd/af/eeddafa7aa536c6d13b056b13275faf9.jpg>
(erişim) (26.04.2020)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/ce/Ursa_Major_-_Ursa_Minor_-_Polaris.jpg/300px-Ursa_Major_-_Ursa_Minor_-_Polaris.jpg (erişim)
(07.06.2020)

https://www.exoriente.org/repository/NEO-LITHICS/NEO-LITHICS_2014_1.pdf
(erişim) (09.06.2020).

<https://andrewcollins.com/pics/Gobekli%20P57.jpg> (erişim) (09.06.2020)

<https://i.pinimg.com/564x/fe/13/51/fe1351cbf10b37d07e81e1bd643f5a59.jpg> (erişim)
(09.06.2020)

<https://i.pinimg.com/564x/f8/30/70/f830704191f38b691433d6840bdfbc23.jpg> (erişim)
(09.06.2020)

https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/03/gc3b6bekli-tepe_fig-4.jpg?w=519&h=792&zoom=2 (erişim) (11.09.2020)

<https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/06/gt199900005.jpg?w=306&h=471&zoom=2> (erişim) (11.06.2020)

<https://www.astronomytrek.com/wp-content/uploads/2016/12/Dorado-Constellation-600x381.jpg> (erişim) (11.06.2020)

<https://i.pinimg.com/564x/92/f0/69/92f0695bc9bbd846fd11477f04f25b68.jpg> (erişim) (12.06.2020)

<https://www.ancient-origins.net/opinion-guest-authors/cosmic-power-shaman-and-symbols-g-bekli-tepe-part-ii-005194> (erişim) (12.06.2020)

<https://i.pinimg.com/originals/2c/fb/06/2cfb069820fc8a260dad75286ad8ec0c.jpg> (erişim) (13.06.2020)

<https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/06/gt199900005.jpg?w=306&h=471&zoom=2> (erişim) (13.06.2020)

https://www.gobeklimars.com/mars_gobekli_tepe.html (erişim) (13.06.2020)

<http://www.yasarkuyumculuk.com.tr/Assets/Images/AtasayYuzuk-Altin-32.jpg> (erişim) (15.06.2020)

<https://www.destekar.org/wp-content/uploads/2020/12/beraber-oturalim-yastik-kilifi-157-300x300.jpg> (erişim) (15.06.2020)

https://mcdn01.gittigidiyor.net/57101/571016758_1.jpg (erişim) (15.06.2020)

<https://www.reo-tek.com/gobeklitepe-the-gathering-sergisi> (erişim) (15.06.2020)

<https://www.sanalsergi.com/oyuklar-ve-hoyukler-gobekli-tepeye-bir-bakis/> (erişim) (15.06.2020)

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/bereketli-hilalde-yasama-bir-yolculuk-6065110> (erişim) (15.06.2020)

VİDEOLAR

Keserci, Günsel (2020), Alan Çalışması Kişisel Deneyimlerde Elde Edilen Görsel Kayıt

1, Röportaj 1

Keserci, Günsel (2020), Alan Çalışması Kişisel Deneyimlerde Elde Edilen Görsel Kayıt

2-3, Röportaj 2

Keserci, Günsel (2020), Alan Çalışması Kişisel Deneyimlerde Elde Edilen Görsel Kayıt

4-5-6, Sergi çekimleri

Keserci, Günsel (2020), Alan Çalışması Kişisel Deneyimlerde Elde Edilen Görsel Kayıt

7, Anı evi çekimleri

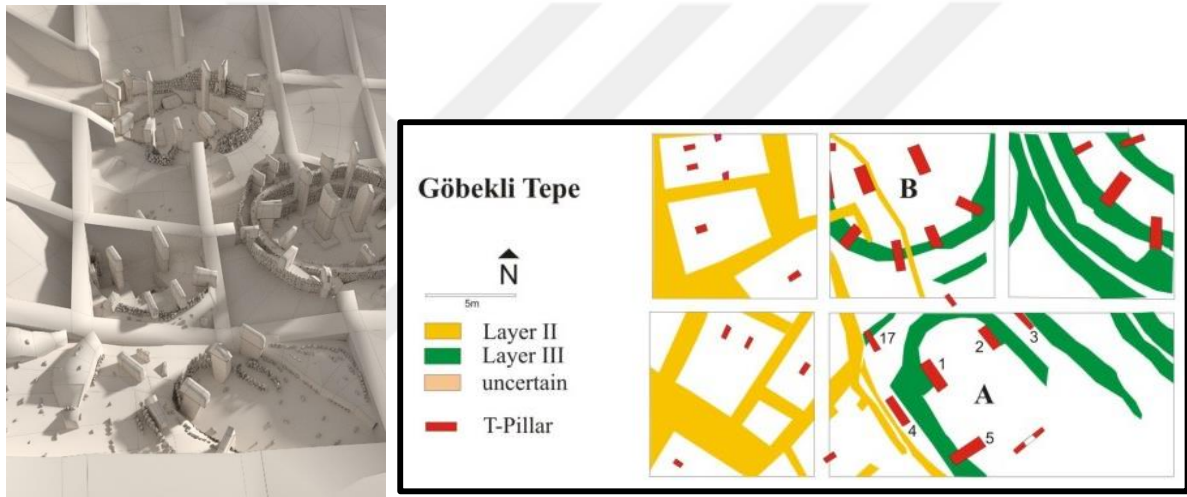

EKLER

EK1. (devam)

3.1.1.1. Mahfaza A

Göbeklitepe sembollerinden önce; yapıların genel özelliklerinin tanımlandığında birbirlerine yakın yapılar arasında A mahfazası diğerlerine göre en aykırı yapıdır. Bu aykırılık yerleşimin diğerlerinden farklı olarak oval ve dikdörtgen karışımı bir mimari ile oluşturulmuş olmasıdır. 10x15 m. boyutlarındadır. Araştırmaların ilk yıllarında bu yapı “Yılan Sütunlu Mahfaza” olarak isimlendirilse de daha sonra A mahfazası ismini almıştır (Schmidt, 2000). Resim 6 ve Şekil 8 mahfazanın tabakaları ve oturumu gözlemlenmektedir.

Resim 80: Göbeklitepe 3D illüstrasyon

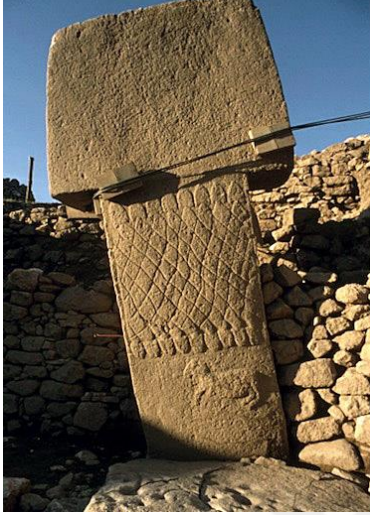
Kaynak: <https://www.turbosquid.com/3d-models/3ds-gbekli-tepe/1065992> Erişim Tarihi:06.04.2020

Şekil 31: Göbeklitepe tabakalarının oturumu

Kaynak: <https://www.dainst.blog/the-tepe-telegrams/wp-content/uploads/sites/8/2017/01/grafik11-2048x1120.jpg> Erişim Tarihi: 06.04.2020

Bu mahfaza kendisi gibi aynı bölgede bulunan fakat Göbeklitepe gibi dairesel değil, daha çok planın kareye dönüştüğü Nevalı Çöri’deki “Terrazzo” yapılarına benzetildiği dile getirilmiştir (Schmidt, 2007: 126). Mahfaza 1, 2, 3, 4 ve 5 numaralı sütunları içerisinde bulundurmaktadır. 3. ve 4. numaralı sütunlarda herhangi bir kabartma ve desen bulunmamaktadır. 1. ve 2. sütunlar 3.15 metre uzunluğundaki yapılardır. Göbeklitepe sütunlarından Sütun 1 üzerindeki ağ sembolü ve altında yerleştirilen koç belirgin biçimde görülmektedir (Resim 7 ve Resim 8) (<https://www.mitolojiktanrilar.com/wp-content/uploads/2020/12/Gobeklitepe-ne-amacla-yapilmistir-300x208.jpg>) (06.04.2020). Ayrıca Sütun 2 üzerindeki Boğa tasviri ve ona eşlik eden Tilki ve Turna sembolleri yabani 3 hayvanı aynı düzlem üzerinde sembolize etmektedir (Schmidt, 1997).

Bu mahfazanın daha geç inşa evresine ait olduğu düşünölen alanın batı tarafında bulunan sütun 5 ise 1.95 cm uzunluğu ve üzerinde alana adını veren yılan kabartmasına (Resim 9) sahiptir (Albayrak, 2019).

Resim 81: Sütun 1 (2007)

Resim 82: Sütun 2 (2004)

Kaynak: <https://www.mitolojiktanrilar.com/wp-content/uploads/2020/12/Gobeklitepe-ne-amacla-yapilmistir-300x208.jpg> Erişim Tarihi: 06.04.2020)

Resim 83: Sütun 5 (2007)

Kaynak: https://www.researchgate.net/profile/Daniel_Helmer/publication/263331501/figure/fig2 Erişim Tarihi: 06.04.2020

Mahfaza A araştırmaların ilk olarak ortaya çıkardığı ve büyüklüğü itibari ile diğer ana mahfazalara göre daha küçük olan buluntudur.

3.1.1.2. *Mahfaza B*

Mahfaza B araştırmalarda III. Tabakanın ikinci yapısıdır, diğer yapılar gibi daire planlıdır. Çapı yaklaşık olarak 15 metre uzunluğundadır. İçerisinde 6, 7, 8 ,9 ,10,14, 15 , 16 ve 34 numaralı sütunlarını bulundurur. Merkezin uzun sütunları 9 ve 10 numaralı sütunlardır. Resim 11’de ilgili Mahfaza B’nin görünümüne yer verilmiştir. Özellikle sütun 9 ve 10 üzerindeki kase motifleri bu alan üzerinde dikkat çekmektedir (Schmidt, 2000). Ayrıca duvarların iç bükey yay görünümlü olduğu gözlenmektedir (Resim 10).

Resim 84: Mahfaza B genel görünüm

Kaynak: <http://img.haarets.co.il/img/1.5709803/1018316866.jpg?precrop=1000,651,x0,y0&height=1250&width=1920> Erişim Tarihi: 10.04.2020

Sütunlar üzerinde 4 hayvan motifine rastlanmaktadır. Bunlar Tilki, Yılan, Sürüngen ve Turna figürleridir. Mahfaza B içerisinde bulunan üç sütun dikkat çekicidir. Bunlar merkezde bulunan Sütun 9, 10 ve Sütun 6'dır. Sütun 6 üzerindeki kabartmada resmedilen hayvan bir sürüngen andırır ve üçgenden ovale şekillendirilmiş diş motifleri ile bezenmiştir. Bu tasviri ile diğer motiflerden ayrılmaktadır (Schmidt, 2000a). Sütun 9 ise motifleri karşılaştırıldığında sütun 2 üzerinde bulunan tilki sembolü ile benzerlik gösterdiği görünmektedir. Fakat asıl ilginç olan bu motiflerin farklı büyüklüklerde olmalarına rağmen kapladıkları sütun üzerinde aynı orana sahip alanlar oluşturmuş olmalarıdır (Peters ve Dreisch, 1999: 25). Sütun 10 üzerinde ise Tilki, Domuz, iki Köpek tasvir edilmiş ve bunun bir avlanma olayını temsil ettiğine dair görüşe araştırmalarda yer verilmiştir (Schmidt, 2000a) (Resim 11, 12 ve 13).

Resim 85: Sütun 9 (2002)

Resim 86: Sütun 10 (2004)

Resim 87: Sütun 6 (2007)

Kaynak: https://www.penn.museum/sites/expedition/files/2017/01/humanhist_10.jpg Erişim Tarihi: 10.04.2020

3.1.1.3. Mahfaza C

Mahfaza C Göbeklitepe’de bulunduğu çap itibari ile en geniş ikinci alanı oluşturmaktadır. Bu alan içerisinde en belirgin özelliği ise yapının Mahfaza A’da görülen terrazzo’nun yapısal özelliklerini göstermesidir. Ayrıca mahfaza kendi içerisinde bir yürüyüş alanına sahiptir (Dietrich, 2015). Bu mahfazada ise; üzerinde barındırdığı kabartmalar ve pozisyonları dolayısıyla dikkat çeken sütunlar Sütun 37, 27 ve 35 numaralı olanlardır. Mahfaza C içerisinde 21 sütuna sahiptir. Bu sütunlardan iki tanesi iç merkezde, geriye kalan sütunlar ise dışa doğru olarak on bir adet iç çembere yakın ve en son olarak en dışta sekiz sütun ile mahfazayı oluşturmaktadır. Mahfaza C’nin kuş bakışı görünümü Resim 14’de verilmiştir.

Resim 88: Mahfaza C kuşbakışı görünüm.

Kaynak: <https://www.hunebednieuwscafe.nl/wp-content/uploads/2018/08/Aerial-view-of-G%C3%B6bekli-Tepe%E2%80%99s-Enclosure-C.-Photo-German-Archaeological-Institute-Klaus-Schmidt-1000x580.jpg> Erişim Tarihi: 16.04.2020

Mahfaza C için giriş olduğu kabul edilen ve U şekilli olduğu ifade edilen merdivenlerin pozisyonunun dikkat çekici olduğu söylenmektedir. Bu merdivenler detaylı olarak görselleştirilmiştir (Resim 15 ve 16). Bu merdivenlerin dış çember ve iç çember duvarları arasındaki koridora açıldığı görülmektedir (Becker vd., 2014).

Resim 89: Mahfaza C merdiven kuşbakışı görünüm

Kaynak: https://www.exoriente.org/repository/NEOLITHICS/NEO-LITHICS_2014_1.pdf(20.04.2020)

Resim 90: Mahfaza C merdivenleri

Kaynak: <https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2017/05/stairs.jpg?w=514&h=772&zoom=2> Erişim Tarihi: 20.04.2020

Mahfaza C üzerinde Sütun 12 üzerine işlenmiş görseller incelendiğinde “T” forma sahip sütun başlığının ağ ve kuş motifleri içerdiği görülmektedir. Bunun yanı sıra başlığın alt kısmında Erkek Domuz figürünün sembolize edildiği görülmektedir. Ayrıca yine aynı Sütun 12 üzerinde diğer Mahfazalarda bulunan Tilki kabartmasının benzeri olduğu görülmektedir (Schmidt, 2000a).

Mahfaza C içerisindeki Sütun 27 başlığının dar alanında sembolize edilmiş 3 boyutlu hayvan yontusu görülmektedir. Yontuda tasvir edilen hayvanın güçlü gösterilmek istenmiş ve bu nedenler dişler ve pençeler net bir biçimde yontulmuştur ve altındaki Domuz kabartmasına bakacak şekilde aşağı yönlü yapılmıştır (Albayrak, 2019). Sütun dönem insanının kültürünü ve doğaya bakış açısının bir yansıması olarak gözlemlenebilmektedir. Kişisel deneyimlerden hareketle kabartmanın 3 boyutlu olarak tasvir edilmesi avcılığın baskın gücünü yansıtmaktadır (Resim 17).

Resim 91: Sütun 27 ve perspektif görünümü.

Kaynak: https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/11/08-dieter-johannes-gt08_l0977_p27_0240.jpg?w=517&h=773&zoom=2

https://www.unesco.nl/system/files/styles/colorbox/private/heritage_images/2018-0/goebekli_tepe%281%29.jpg?itok=RM9ahW7t Erişim Tarihi: 20.04.2020

Mahfaza C üzerinde yapılan araştırmalarda mahfazanın ana sütunlarını oluşturan Sütun 35 ve Sütun 37 üzerinde dikkat çeken unsurlara ulaşılmıştır. Örneğin; Sütun 35'in yapısının yoğun bir ateşe maruz bırakılarak yakıldığı tahmin edilmektedir (Schmidt, 2009). Kişisel gözlemlerde ve bu konuda yapılan çalışmaların incelenmesi sonrası dönemde tasvirlerin yaşıntısal beklentileri karşılayamadığı ve sembollerin tahribinin bu nedenle olabileceği düşüncesi belirginleşmiştir. Bu şiddetli tahribe sonrasında kabartmalar belli belirsiz gözlemlense de; üzerinde bulunması beklenen kabartma resimlerinin net bir biçimde tanımlanamadığı ortaya konmuştur (Dönmez ve Ötgün, 2012).

Mahfazanın ikinci merkez sütunu olan Sütun 37 ise kırık gövdesinde bulunan atkı motifi ile günümüze kadar gelmiştir. Fakat bu sütunun bir parçası olan “T” başlığı halen ortaya çıkarılamamıştır (Schmidt, 2009). “T” tamamen yok edilmesi olasılığı daha önceki paragrafta belirtilen yaşamsal isteklerin bir sonucu olarak ihtimallendirilmektedir. Bunun eserler üzerindeki bakışa yönelik hiç eskimeyen sanatsal bir reddediş ve muhalif bakış olduğu ortaya konmaktadır. Sütun 37'nin kırık yapısı ve atkı motifi dışında günümüze ulaşan tek belirgin kabartma olan Tilki sembolü Resim 18'de detaylı biçimde gösterilmiştir (Dönmez ve Ötgün, 2012).

Resim 92: Sütun 37 tilki sembolü

Kaynak: <https://whc.unesco.org/en/documents/165849> Erişim Tarihi: 20.04.2020

Tüm bu özet tanımlar ve yapılar arasında kazılar sırasında araştırmacılar sütunların ve koridor yapıların arasında iki adet ortası delik ve kap formunda eserler ve hayvan figürü keşfetmişlerdir (Resim 19). Bunun yanı sıra Yaban Domuzu heykeli de yapının içerisinde bulunan diğer bir eser olarak gözlenmiştir (Resim 20).

Resim 93: Delik kaplar ve hayvan figürü

Kaynak: <https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/05/figure-8.jpg?w=2080>

Erişim Tarihi: 20.04.2020

Resim 94: Yabani domuz heykeli

Kaynak: <https://3.bp.blogspot.com/-WF0tZFdoTzM/Vrndo7aY9MI/AAAAAABD28/IruLeLsT7N8/s640/gobekli-teFFpe-5.jpg>

Erişim Tarihi: 20.04.2020)

3.1.1.4. Mahfaza D

Mahfaza D Göbeklitepe’de bulunan yapılar arasında en iyi muhafaza edilmiş yapıdır. Mahfazanın yarıçapı yaklaşık 30 metre olarak ölçülmüştür. Araştırmacılar tarafından bu yapı önceleri “Leylek Sütunlu Yapı” olarak isimlendirilmiş fakat daha sonra farklı bulgular üzerindeki hayvan kabartmalarının bulunması bu ismin değiştirilmesine neden olmuştur (Schmidt, 2002b).

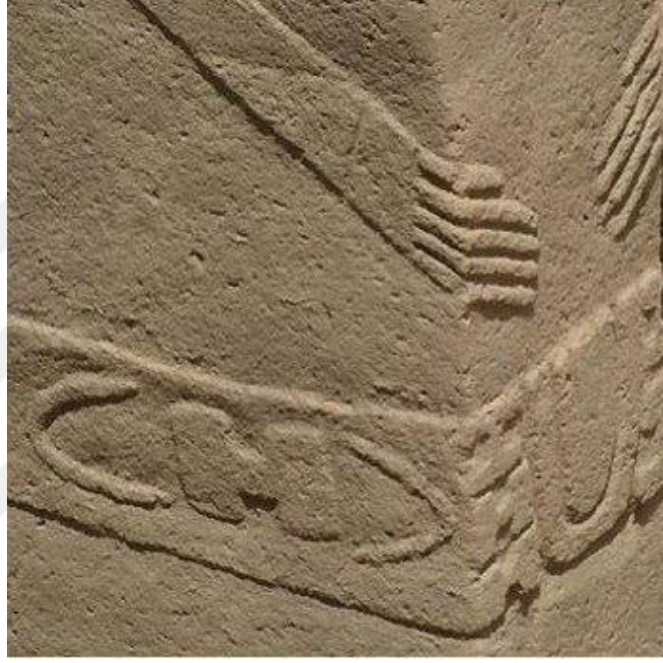
Merkezi Sütun yüksekliklerinin Mahfaza D’de diğerlerine göre daha uzun olduğu gözlenmektedir. Sütunlar üzerinde Tilki, Yaban Domuzu, Turna, Akbaba tasvirleri görülmektedir. Ayrıca daha figürleştirilmesi netlik kazanmamış bazı kabartmalarda sütunlar üzerinde sembolize edilmiştir. Resim 22’de Mahfaza D’den bir kesit mevcuttur. Resimde mahfazanın doğal yapısı saati andıran bölmelerle ve hemen hemen eş aralıklarla inşaa edildiği gözlemlenmektedir. Ortada bulunan sütunların ise sanatsal bir yorumlama ile akrep ve yelkovan olduğu kişisel bir sav olarak dile getirilmiştir. Mahfaza D içerisinde 18, 19, 20, 21, 22, 30, 31, 32, 38, 41, 42, 43 numaraları ile sistematikleştirilmiş sütunlar mevcuttur (Schmidt, 2010).

Resim 95: Mahfaza C kuşbakışı kesit görünüm

Kaynak: https://www.dainst.blog/the-tepe-telegrams/wp-content/uploads/sites/8/2016/03/gc3b6bekli_zora_abb-6.jpg Erişim Tarihi: 26.04.2020

Mahfaza D merkezinde; Sütun 18 ve Sütun 31 bulunmaktadır ayrıca, Sütun 18’de insana ait organlarının tasvirleri olan kabartmalar yer almaktadır. Özellikle el ve elin birleştiği parmaklar detaylı biçimde sütun üzerinde tasvir edilmiştir. İnsan tasvirinde bulunan cinsel organların giysi parçaları ile kapatılarak sembolize edildiği de söylenmektedir (Schmidt, 2010a: 213-214). Ayrıca sütunda sadece bez parçaları değil Sütun 18 üzerinde bulunan Kemer Tokası figürü ve bu figür üzerinde C ve H biçimli sembollerin varlığı (Resim 22 ve 23) araştırmacılar tarafından dile getirilmiştir (Dietrich, 2015).

Resim 96: Sütun 18

Kaynak: https://andrewdhall.files.wordpress.com/2015/09/gobeklitepe_galeri_004.jpg Erişim Tarihi: 26.04.2020

Resim 97: C ve H sembolleri

Kaynak: <http://www.ancient-origins.net/sites/default/files/gobekli-tepe-pillar-18.jpg> Erişim Tarihi: 26.04.2020

Bunun yanı sıra sütunun iç kısmında yine bir tilki sembolü bulunmaktadır. Sütun Kaz/Ördek sembollerinin (Resim 24) yan tarafına işlendiği bir kaidenin üzerinde ayakta durmaktadır (Schmidt ve Terberger, 2011).

Resim 98: Sütun 18 kaide görünümü

Kaynak: <https://i.pinimg.com/originals/ee/dd/af/eeddafa7aa536c6d13b056b13275faf9.jpg> Erişim Tarihi: 26.04.2020

Mahfaza D merkezinde bulunan ikinci sütun ise Sütun 31'dir ve genel olarak Sütun 18 özelliklerini taşır ve yoğun insan motifleri ile bezenmiştir (Resim 25). Sütun 31 üzerinde sütunun doğuya bakan tarafında Boğa tasvirine yer verilmiştir (Deirich, 2015). Kemer tokası olarak tanımlanan kabartmalar ise (Resim 26); bu sütun üzerinde daha belirgin ve baskın biçimde tasvir edilmiştir (Schmidt, 2010a).

Resim 99: Sütun 31

Kaynak: https://www.researchgate.net/figure/Pillar-31-one-of-the-central-pair-of-pillars-in-Enclosure-D-Goebekli-Tepe-with-one-of_fig3_325767557 Erişim Tarihi: 26.04.2020

Resim 100: Kemer Tokası kabartması Sütun 31

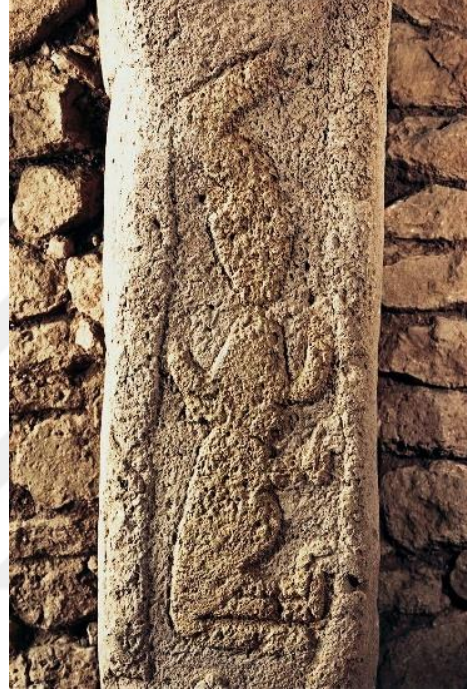
Kaynak: <https://i.pinimg.com/564x/72/23/75/72237566010b9e49a14d1537ca62ff87.jpg> Erişim Tarihi: 26.04.2020

Mahfaza D içerisinde; Sütun 20 bulunmaktadır ve bu kendi gövdesine ait geniş bir alanı mahfazanın çevre duvarı içerisine gömülü olarak pozisyonlandırılmıştır. Sütun üzerinde zamansal ya da eski tahribatlar nedeni ile sadece baş ve ön ayakları bulunan Tilki sembolü dikkat çekmektedir. Tilkinin altında bulunan silme (tahribat) işlemi diğer tasvire kadar devam etmektedir, araştırmacılar bu işlemin bilinçli yapıldığı ve arada bulunan tasvirin net olarak silindiği görüşündedir (Schmidt, 2007). Bunun yanı sıra Sütun 20'nin iç yüzeyinde Tilki kabartmasının yanı sıra Yılan ve Boğa tasvirleri de mevcuttur (Resim 27 ve 28).

Resim 101: Sütun 20

Kaynak:<https://www.yenisafak.com/foto-galeri/hayat/gobeklitepe-aciliyor-2033598?page=8> Erişim Tarihi: 26.04.2020

Resim 102: Yılan ve Domuz kabartmaları

Kaynak:<https://i.pinimg.com/236x/fd/2f/92/fd2f92b01b5eb14246cbacf250bca5e1.jpg> Erişim Tarihi: 26.04.2020

Sütun 21 üzerinde varlığı kesin olan bir Ceylan figürü bulunmaktadır. Ayakları öne doğru uzatılarak sembolize edilmiştir. Boynuzları ve genel tasviri göz önüne alındığında Mezapotamya'da görülen Dorkas Ceylanı'nın tasvir edildiği görüşü savunulmaktadır (Albayrak, 2019: 126). Sütunun aşağısına doğru ise Yabani Eşek tasvir edilmiştir. Ayrıca sütunun diğer yanında ise Tilki betimlemesi mevcuttur. Ayrıca Sütun 21 üzerinde hiç alışılmış olmayan 2 hayvan sembolüne ev sahipliği yapmaktadır. İlk bakışta kabartmalar çok ayaklı olması nedeni ile böcek ya da örümcek olarak betimlenmiştir (Schmidt, 2007: 174). Sütun 22'de ise tıpkı Sütun 21'de olduğu gibi Tilki kabartması Ceylan kabartmasındaki pozisyonlandırma (Resim 29) özellikleri ile benzer biçimde görülmektedir (Schmidt, 2007: 154).

Resim 103: Sütun 22 görünüm

Kaynak: <http://4.bp.blogspot.com/-hOHQidfHTU4/Tqk0Cs1e7nI/AAAAAAAAABUo/rLz-lvIRLmc/s1600/Gobekli%2Btepe%2Bfotos%2B27.jpg> Erişim Tarihi: 26.04.2020

Sütun 25 günümüze 3 parça halinde ulaşmıştır. Diğer bulgulardan farklı olarak üzerinde stola-atkı motifine benzetilen kabartma bulundurmaktadır. Bu nedenle araştırmacılar yine bir insan figürünün tasvir edildiği kanaatini taşımaktadırlar. Bu figür sütunlar bir araya getirildiğinde dört ayaklı bir hayvan figürü ile eşleşmektedir. Neolitik dönem kültür özelliklerini bilinen süreleri öncesinde yansıtması ve bu keşfe yönelik çalışmalara kaynak olması sebebi ile insan ve hayvan figürünün yan yana tasvir edilmiş olması önemli bir bulgu olarak gösterilmiştir. (Schmidt, 2008).

Sütun 30 üzerinde ise H harfi, zikzak şimşek motifleri, aşağı doğru kıvrılan yılan kabartmaları ve Yabani Eşek motifleri dikkat çekmektedir. Yılanların yönleri Gözlemevi görüşünü savunanlar tarafından önem kazanmaktadır (Magli, 2016). Özellikle Güney- Kuzey vurgusunun bir anekdot olarak kullanıldığı çalışmalar için Yılanların yönleri önem arz etmektedir. Sütun 30'da keşfedilen ise Yılanların bir tanesinin gidiş yönünün belirsiz olduğudur (Schmidt, 2007). Bu terslik ve içerebileceği anlamlar konusunda ki araştırmalar sürdürülmektedir.

Sütun 33 üzerinde çok sayıda kuş tasviri mevcuttur. Sütun 33 bir dönem araştırmacılar tarafından “Bulut Grubunun Yıldızı” olarak nitelendirilmiştir. Üzerinde bulunan motiflerin yoğunluğu ve araştırmaya değer sayılması nedeni ile bu ismi almıştır (Schmidt, 2010). Sütun 33 üzerindeki buluntular; C yapısında bulunan Sütun 12 üzerindeki kuşlar ve motiflerle benzerlik göstermektedir. Araştırmacılar; bu kuş sembollerinin Toy (Otis Tarda) kuşları olduklarını öne sürmüşlerdir. Bu kuş türüne ait kemiklere Göbeklitepe’de yoğun olarak rastlanması bu iddiaları güçlendirmiştir (Albayrak, 2019: 129).

Göbeklitepe’de Sütun 33 çevre duvarının figürlü alanı örtmeyeceği şekilde günümüze ulaşmıştır. Resim30’da da görüldüğü gibi Sütun başı Boğa kabartmasına sahiptir ama aşınma nedeni ile ancak karakteristik olarak tasvir edilmiş ayakları ve Sütun 2 de bulunan tasvir pozisyonuna benzerliği ile Boğa tanımı verilmiştir (Schmidt, 2007). Sütun başının altında ise her noktada izine rastladığımız Tilki bulunmaktadır. Yine gövdede Sütun 12’deki kabartmanın ikizi gibi bir Yaban Domuzu ve altında soldan sağa 3 kuş kabartması gözlemlenmektedir. Bu kuşlar için Turna benzetmesi yapılmaktadır (Schmidt, 2007). Bu sütun diğer sütunlarla en fazla ortak sembol taşıyan öğelerden birisidir. Bukranion ve stola desenleri Sütun 2 ve 31 ile birlikte resmedildiği gibi Sütun 33’te de bulunmaktadır.

Resim 104: Sütun 33 görünüm

Kaynak: <https://citynews-today.stgy.ovh/~media/horizontal-hi/57278932317520/un-particolare-dei-bassorilievi-di-gobekli-tepe-2.jpg> Erişim Tarihi: 26.04.2020

Göbeklitepe'nin en iyi korunmuş ve üzerinde en fazla atıf almış sütunlarından birisi Mahfaza D içerisinde bulunan Sütun 43 olmuştur (Resim 31). Sütun 43; “Akbaba Taşı” olarak da adlandırılmıştır (Schmidt, 2003). Mahfaza D üzerinde yapılan çalışmalar ilerledikçe; Göbeklitepe'nin sembollerinin anlamlarını açığa çıkarmanın yolunun; “Sembollerin Anahtarı” olarak nitelendirilen Sütun 43'ten geçtiği ifade edilmektedir (Dietrich ve Schmidt, 2010). Bu anahtarın sanatsal anlatım yolu ile gerek göksel ifadelere gerekse diğer görüşlere olan yorumları üzerine çalışmalar gerçekleştirmek önemlidir. Bu önem sanatın varlığını ve bulguların farklı anlatılar üzerinde anlam bulmasının yolunu açmaktadır.

Mahfaza D; yukarı ve içe doğru çıkıntı yapan, on bir büyük dik megalitli kaba dairesel bir duvardan oluşmaktadır. Bu duvarların toprak dışındaki bölümü, tahmin edildiği üzere boyutunun on iki katı kadar toprak altına gömülüdür. Mahfazanın merkezine yakın, her biri yaklaşık 15 ton civarında olduğu belirtilen antropomorfik özelliklere sahip bir çift büyük çekiç şeklindeki megalit daha bulunmaktadır. Bu merkezdeki megalitler diğer mahfazalarda bulunan “T” başlı sütunlarla benzerlik gösterse de boyutları diğerleri ile karşılaştırıldığında daha devasa yapılardır (Albayrak, 2019). Bu yapının karbon analizlerinin diğer mahfazalardan daha eski oluşu; ilk olanın sanatsal olarak da daha güçlü gösterilmesi kaygısından kaynaklandığını göstermektedir.

Sütun 43, Mahfaza D'nin kuzey batısına gömülüdür (Resim 32). Bu sütunun görüntüleri birçok akademik çalışmada ve internette paylaşılarak literatüre konu olmuştur. Sütun 43 Göbeklitepe'nin en dikkat çekici bulgularından biridir ve “dünyanın ilk piktogramı” olarak adlandırılmıştır (Dietrich ve Schmidt, 2010). Tarihsel dönemlerdeki yapıların tanımlamalarının yapılması için önemli bir kavram olan *Piktogram* ya da *piktograf*; bir eşyayı, bir objeyi, bir yeri, bir işleyişi, bir kavramı resmetme yoluyla temsil eden sembol anlamı taşımaktadır. (Babcock, 1993).

Resim 105: Sütun 43 görünüm

Kaynak:<https://images.derstandard.at/img/2017/04/26/tepe1.jpg?w=750&s=3d5678a0> Erişim Tarihi: 26.04.2020

Resim 106: Sütun 43 perspektif

Kaynak:<https://docplayer.net/docs-images/65/52525252/images/4-1.jpg> Erişim Tarihi: 26.04.2020

Piktogram tanımından hareketle sütunlar üzerinde yer alan sembol ve semboller ile ilgili görüşlere bu bölümde yer verilmektedir. Göbeklitepe'deki sembollerin pozisyonları, temsil ettiği düşünülen görüşler ve diğer konularda ki çalışmalar da sürmektedir.

3.1.1.5. Diğer Mahfazalar, Buluntular ve Envanter Tablosu

Göbeklitepe mahfazaları her ne kadar 6 ana bölümden oluşsa da; Mahfaza A, B, C, D'den oluşan 4 bölüm diğer mahfazalara göre daha fazla akademik çalışmaya konu olmuştur. Bunun nedeni ise bu katmanların III. Tabakada yer almalarıdır. Buluntularda olarak II. Katman ve III. Katman karma yapıları olarak tanımlanan 12 mahfaza daha mevcuttur. (Schmidt, 2000a: 26)

Göbeklitepe'nin Güneybatısında Mahfaza F ve kazı alanın batısında Mahfaza E keşfedilmiştir. Mahfaza alanlarının kuzeybatısında Mahfaza H ve Mahfaza I'nın yer aldığı dile getirilmiştir. (Schmidt, 2000a: 29). Ayrıca II. Katman üzerinde Aslan Payeli (Aslanlı) Mahfaza bulunmuştur (Resim 33 ve 34).

Resim 107: Aslanlı Mahfaza kuşbakışı
Kaynak:<https://i.pinimg.com/564x/26/3d/04/263d049d7d05d6c08eef91289a3acc70.jpg> Erişim Tarihi: 26.04.2020

Resim 108: Aslanlı Mahfaza kesit görünüm
Kaynak:<https://www.gezenbilir.com/attachments/2jpg.15175/> Erişim Tarihi: 26.04.2020

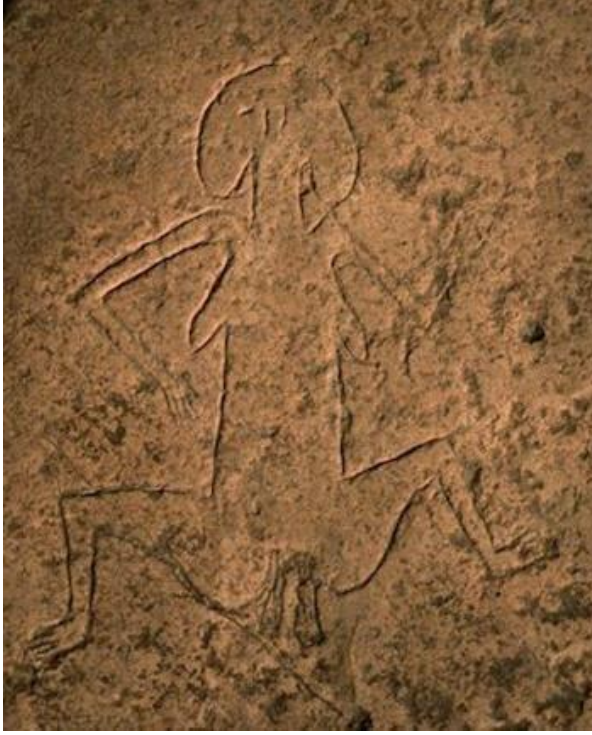
Aslan Payeli (Aslanlı) mahfaza içerisinde bulunan 4 sütundan ikisi üzerinde Aslan simgesi sembolize edildiği için araştırmacılar tarafından bu isimle adlandırılmıştır. Genel yapının aksine dikdörtgen tasarımı ile Nevalı Çori’de bulunan “terazzo” mimariyi temsil ettiği düşünülmüştür. Bu katmanlar diğer buluntulara göre daha yeni ve eskilerin geleneklerinden ya da yaşam tarzlarından uzaklaşıldığına dair kanıtlar taşıdıkları iddia edilen yapılardır (Schmidt, 2006a:228, 2002: 74). Bu iddia insanın; varlığını, kültürünü, kendini ifade edişini her zaman ürettiği nesnelerde ve yaşayışında yerini aldığını göstermektedir, bu yer alış nesillerin aktarımlı mirası ve zamanımıza olan rehberliğidir.

Mahfazada sütunlara ismini veren Aslan simgeleri, III. Katmanda bulunan sütunlar gibi gövdeye değil bu mahfazadaki sütunlarda “T” başlıkların üzerine işlenmiştir (Schmidt, 2006: 233), (Resim 35).

Resim 109: Aslan simgesi
Kaynak:https://miro.medium.com/max/2400/1*oHUV4pS_7fusHvjMYGFH6g.jpeg Erişim Tarihi: 26.04.2020

Ayrıca bu Aslan Payeli (Aslanlı) Mahfaza içerisinde Çıplak Kadın çizimine sahip bir levha keşfedilmiştir (Resim36). Kireç taşı üzerine resmedilmiş bu kadın figürü V şeklinde büyükçe çizilmiş cinsel organı, sarkık memeleri, cılız bir vücut yapısı ile fakat el ve ayakları çok ayrıntılı biçimde tasvir edilmiştir (Schmidt, 1998b: 167). Kadının dönemsel tanımının esere yansımaları taş bir nesneye bir vücutun tasvirlenmesinden çok birçok yaşamsal olgunun bir araya getirilerek dönemsel yaşamışın anlatılma çabasının dışı vurumu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Resim 110: Kadın tasviri (2007)

Kaynak:<https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/10/abb-104.jpg?w=1040> Erişim Tarihi: 26.04.2020

II. Katman üzerinde diğer keşfedilen eserlerden Mahfaza F içerisinde bulunan 4 Sütun vardır, bunlar; Sütun 23, 26, 34 ve 37 olarak numaralandırılmıştır. Bu sütunların üzerinde insan el ve ayakları bulunmaktadır. Ayrıca Mahfaza F içerisinde dar mekanlardan birinde İnsan Heykeline rastlanmıştır (Schmidt, 2010) (Resim37). İnsan unsurunu öne çıkarılması ve ikonik olarak sembolize edilmesi beklentilerin muhataplarının zamanımıza taşınmasından öte onlar hakkında yeni yorum ve ürünlerin ortaya çıkmasında rehberlik sağlamaktadır.

Resim 111: Mahfaza F İnsan figürü

Kaynak: https://natgeo.igte.ch/wp-content/uploads/2019/12/2716_a_6.jpg Erişim Tarihi: 26.04.2020

H mahfazasının elliden fazla hayvan kabartmasına içerisinde bulunan Sütun 51, 56, 57 ve 66 ile ev sahipliği yaptığı izlenmiştir (Resim 38, 39 ve Şekil 9). Bu yapı Mahfaza C gibi tahribe uğramıştır (Schmidt, 2009). Ayrıca bu mahfazada da Mahfaza F de olduğu gibi insan figürüne benzer bir Totem keşfedilmiştir (Schmidt, 2011) (Resim 40) (http://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/12/beitrag-gc3b6bekli-tepe_abb-10.jpg?w=2080) (26.04.2020).

Resim 112: Sütun 56

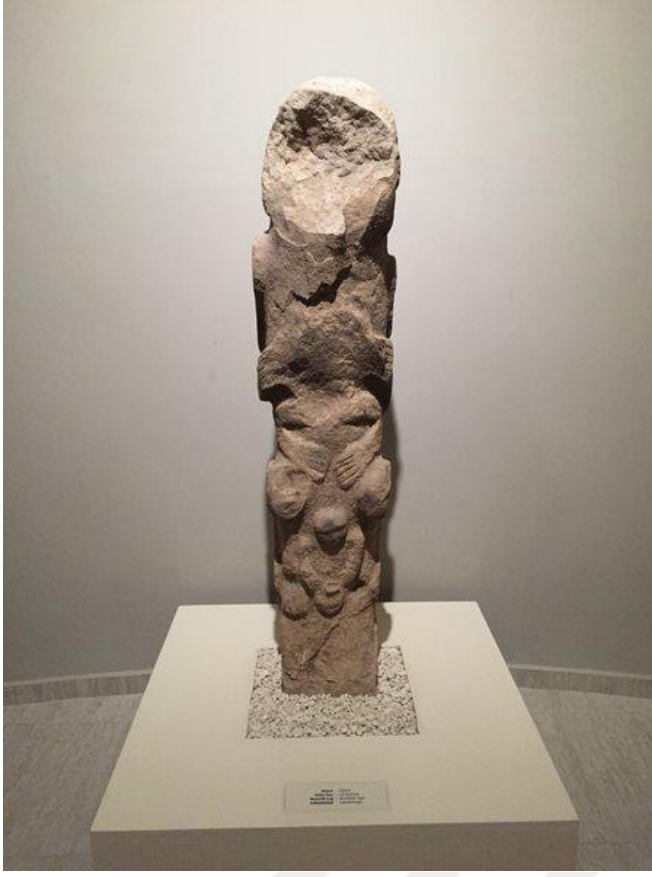

Resim 113: Sütun 56 perspektif

Şekil 32: Sütun 56 hayvan tasviri

Kaynak: https://tepetelegrams.files.wordpress.com/2016/12/beitrag-gc3b6bekli-tepe_abb-10.jpg?w=2080 Erişim Tarihi: 26.04.2020

Resim 114: Totem heykeli (20011)

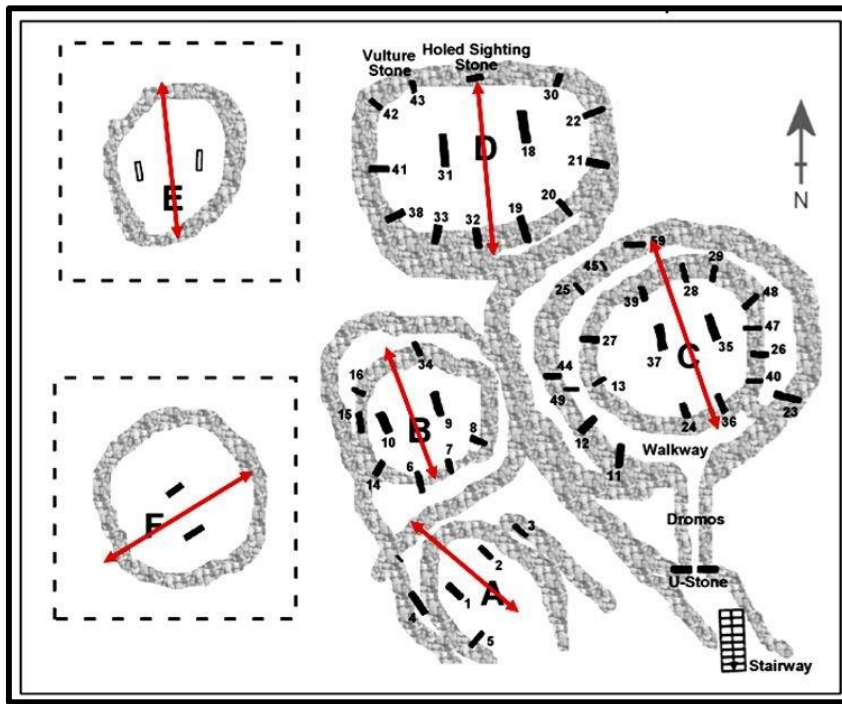
Kaynak: <https://evrenatlası.com/wp-content/uploads/2020/01/g%C3%B6bekli-ta%C5%9Ftan-bir-heykel.jpg>
Erişim Tarihi: 26.04.2020

Göbeklitepe kazı alanında mahfazaların içinde ya da dışında bir çok eser keşfedilmiştir. Bu eserlerin bazılarının höyük oluştururken yer değiştirdiği düşünülmektedir (Collins, 2014). Bulunan eserler arasında; Lombarlar, Oturan Ufak Figürler, Biblos, Nemrik, Helvan uçları, Çakmaktaşı ok uçları, Büyük Halka (Yüzük), Erkek Organı ile tasvir edilmiş Heykel, Yeşil Taştan Kolye ve daha bir çok envanter kayıtlı bulgular arasına alınmıştır.

Bu keşiflerin, elde edilen bulguların, tanımların ve bölüm başlıklarının ön bilgi olarak verilmesiyle; araştırmanın daha sağlıklı anlaşılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Hatta tanımların astronomi alanında kategorize edilmesi ve literatür taramasının başlıklar halinde aktarılması çalışmanın kolay anlaşılmasını sağlamak için oluşturulmuştur. Göbeklitepe her ne kadar araştırma sonuçlarının envanter kayıtlarına dönüşmüş tüm eser ve sembollerini kapsasa da; çalışma bu sembollerden yalnızca astronomik atıf almış olanlar üzerine oluşturulmuş ve bu sembollerin sanat yoluyla anlamlandırılmasını ele almıştır.

EK-2. (devam) Göbeklitepe alanında elde edilen bilgiler ve dünya genelinde megalitik yapıların ortak noktaları hakkında yapılan çalışmalar incelendiğinde; üzerinde araştırmaların

sürdürüldüğü yapılar ile gök cisimleri arasında korelasyonel bir bağ olduğu ortaya konmuştur. Yapılan çalışmalar bu megalitik yapılarla gök cisimlerinin inşa edildikleri bölgede aynı hizada olduğunu göstermektedir. Göbeklitepe’de de bulunan mahfazaların bu özellikleri taşıdığına dair tezler sebebi ile konuya astronomik yöntemlerle yaklaşılmıştır. Göbeklitepe özellikle benzerleri ile karşılaştırıldığında ikiz dikili taşların varlığı ve bunların belirlenen astronomik ufuk noktalarında aldıkları pozisyonlar yapılarıdaki örnek özellikleri oluşturmaktadır. Araştırmalarda ve bulgularda bahsi geçen ikiz dikili taşların hepsinin kabaca kuzey-güney yönelimli olmaları (Şekil 10) astronomik gözlem sonucu bu taşların yerleştirildiği tezini güçlendirmektedir (Collins, 2014: 113).

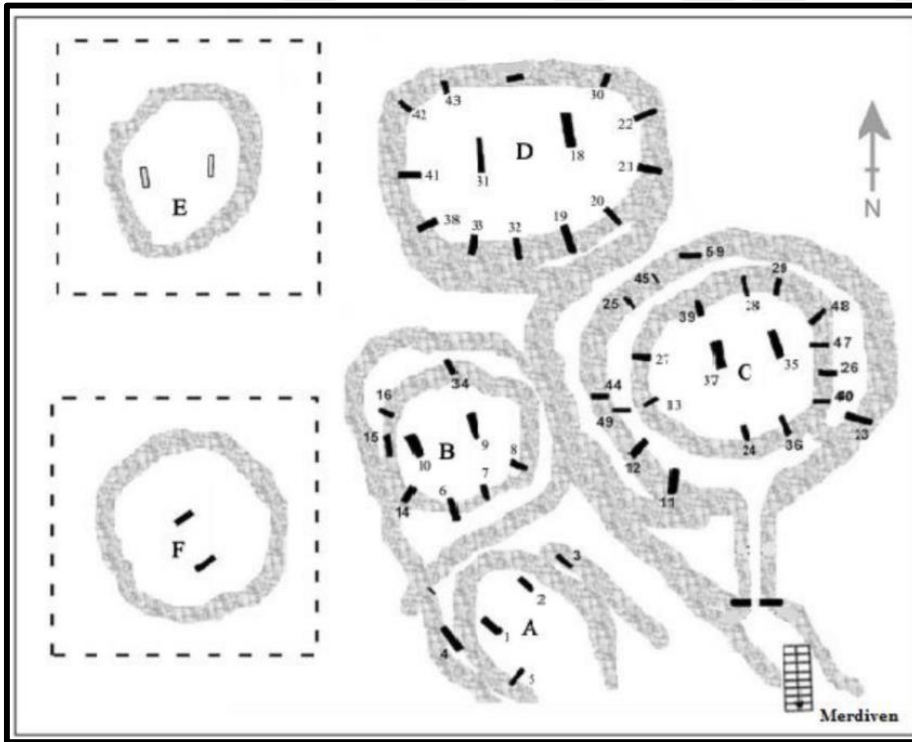
Şekil 33: Mahfazaların kuzey-güney yönelimi

Kaynak: <http://www.andrewcollins.com/pics/fig.%20%20-%20Gobekli%20enclosures.jpg> Erişim Tarihi: 06.05.2020

Bu bilgiden hareketle; bölgeden elde edilen veriler göz önüne alındığında, eserlerin üzerinde gökyüzü ile ilgili ya da astronomiyi işaret eden bulguların tespit edildiği görüşleri ortaya çıkmaktadır. Özellikle; dairesel yerleşim planları konusunda yapılan incelemeler (Magli, 2016) ve “Arkeoastronomi” kavramı son yıllarda bu konuya dair ortaya atılmış ve Göbeklitepe merkezli çalışmalar olarak literatürdeki yerlerini almıştır (Sweatman ve Tsikritsis, 2017). Arkeoastronomi; gökyüzündeki olguların geçmişte insanların nasıl çalıştığını, bu olguları nasıl kullandıklarını ve kültürlerinde ne rol oynadığını araştıran multidisipliner bir bilim dalı olarak tanımlanmıştır. Arkeoastronomi çalışmalarında arkeoloji, etnografya, antropoloji, mitoloji ve haritacılık gibi bilim dallarından faydalanmaktadır (Renfrew ve Bahn, 2005: 13-18).

Göbeklitepe’de birçok araştırmacı bu disiplin çerçevesinde çalışmalarını sürdürmektedir. Arkeoastronomi kavramının bireylerin içsel dünyalarını esere dönüştürmeleri konusunda oluşturacağı etkiler ve örnek çalışmalar da beklenmektedir. Çalışmanın bu konuya olan beklentiler konusunda bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

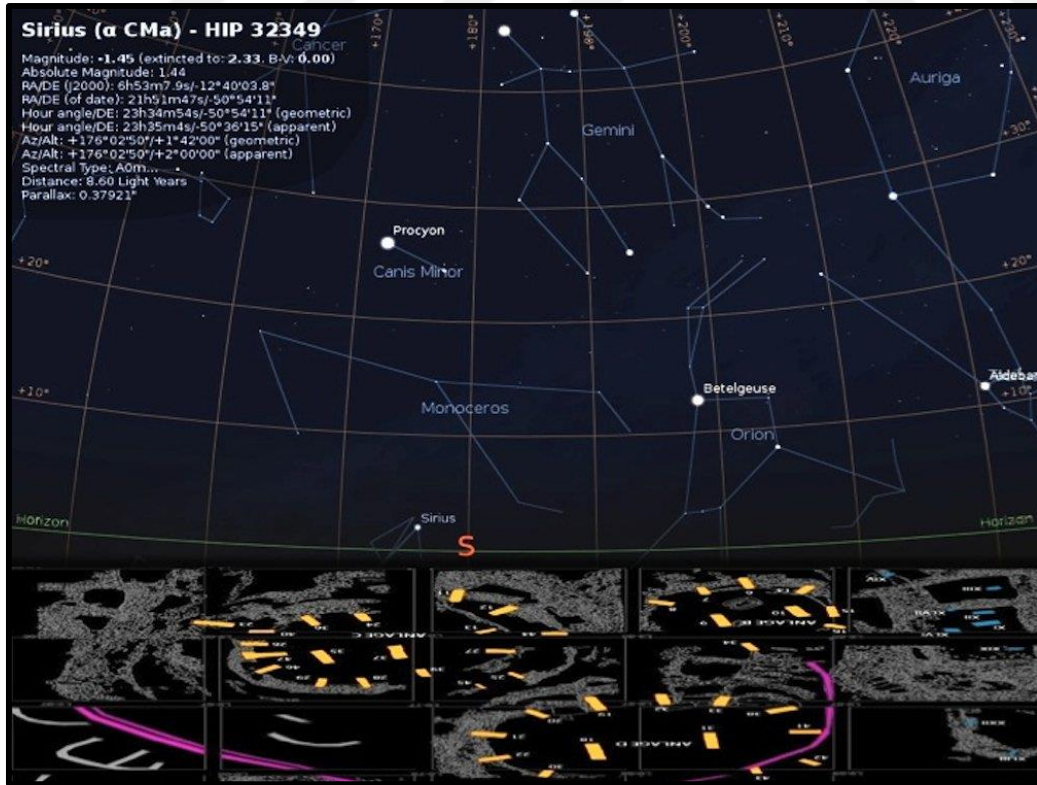
Bu disiplinden hareketle; Göbeklitepe’deki mahfazalar üzerinde yapılan çalışmalar kuzey-güney yönelimleriyle dikkate alınmıştır. Şekil 10’da illüstre edilmiş çizimde görülen Göbeklitepe ana yapıları ve dikili taşların yönelimleri; bazı araştırmalarda Hyaddes, Boğa, Pleiades ve Orion’u (üç kemer yıldızı) gözlemlediği ve inşa süreçlerinin bu takımyıldızları üzerine yönelik olduğu ifade edilmiştir. Tezlerde ana iddiayı oluşturan takımyıldızının ise Orion olduğu söylenmiştir (Hale ve Collins, 2014). Fakat, bu tezlerden hareketle ortaya konan tüm çalışmalara ve yapılan astronomik araştırmalara rağmen; Şekil 11’de bulunan dikilitaşların geriye dönük pozisyon karşılaştırmaları bu tezi kanıtlayacak güçlü veriler sunmamıştır. Buna rağmen çalışmalar genişletilmiş ve araştırmalar farklı takımyıldızlarının merkeze alınmasına yönelik olarak evrilmiştir.

Şekil 34: Mahfazaların pozisyonları

Kaynak: https://www.researchgate.net/figure/Plan-of-Goebekli-Tepe-Enclosures-A-B-C-and-D-are-in-the-context-with-enclosure-E-shown_fig1_276320115 Erişim Tarihi: 06.05.2020

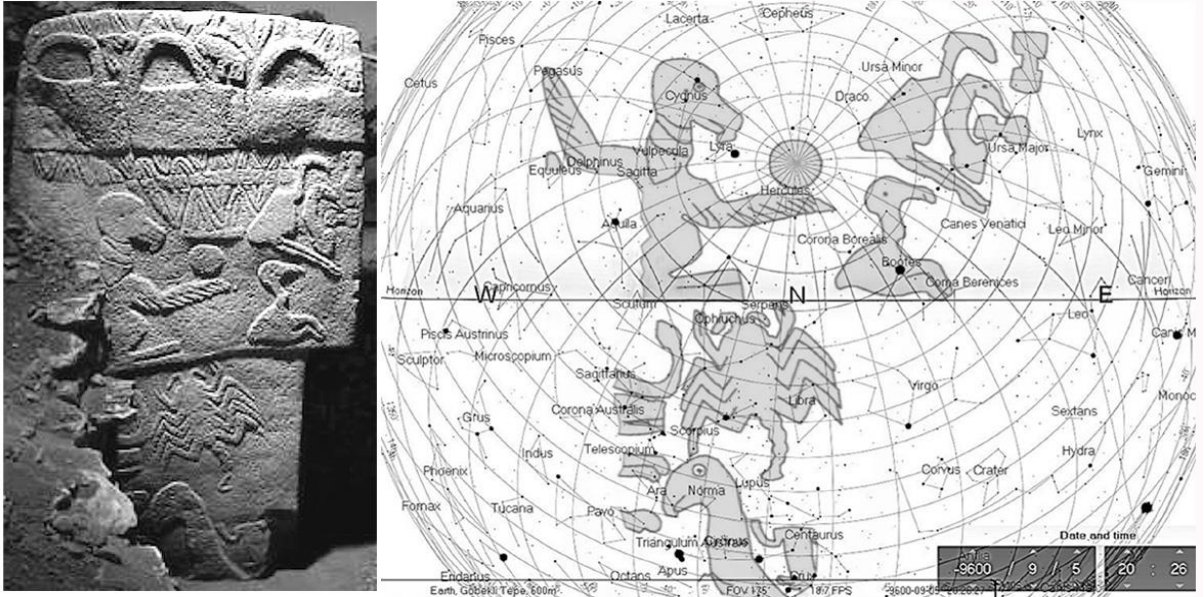
Araştırmacılar Göbeklitepe için yaptıkları çalışmalarda, Avcı-Toplayıcı kültürün bireylerine rehberlik ettiğine inandıkları göksel cisimlerin karşılaştırmasını sürekli hale getirmiştir. Bulgular üzerinde yapılan çalışmalarda; bu rehberliğin Sirius tarafından yerine getirilmiş olabileceği tezinden hareketle dikilitaşlar üzerinde çalışmalar yapılmıştır (Magli, 2006). Şekil 12’de dikili taşlarla bu takımyıldızları arasındaki ilişki ve yakınlık gösterilmiştir (<http://www.andrewcollins.com/pics/Fig.%2002.%20Gobekli%20Sirius%202%20low.jpg>) (06.05.2020). Tüm bu yakınlığa rağmen yapılan hesaplarda Sirius içinde, Orion ve tapınak yapıları arasındaki ilişkinin çok zayıf olduğu noktasında karar kılınmıştır. (Collins, 2013). Hatta çalışmalarda elde edilen bulgularda kuzey-güney yöneliminin net olmaması bu yapıların astronomik dayanakları konusunda şüphelere neden olacak tezlerin ortaya çıkışını ve gök cisimleri olan bağlarını sorgular hale getirmiş olsa da Göbeklitepe’de ki yapıların kuzey yönelimli olduğunu güçlendiren çalışmalar son derece önem arz etmektedir. Sanatsal olarak da kuzey yöneliminin tasviri konusunda bu kaynakçadan hareketle ile oluşturulacak eserlerin ulaşılamazlığı, vazgeçiş ya da hayal kırıklığını sembolize edebileceği düşünülebilir. Bu unsurlarla anlatıların kanıtlanamasa da güçlendirilebileceği ve anlam kazanacağı görülmektedir. Takım yıldızları ile olan ilişki; araştırmacıları Göbeklitepe’nin inşasında doğru takımyıldızına götürecek en önemli argüman olarak tanımlanmaktadır. (Collins ve Hale, 2014)

Şekil 35: Yapılar ve takım yıldızlarının karşılaştırılması

Kaynak:<http://www.andrewcollins.com/pics/Fig.%2002.%20Gobekli%20Sirius%202%20low.jpg> Erişim Tarihi: 06.05.2020

Yapılan son çalışmalarla araştırmacılar; Göbeklitepe ve takımyıldızları arasındaki gizemi çözmeye yönelik olarak önemli bir tez geliştirmişlerdir (Satmış, 2019). Araştırmacılar Cygnus (Kuğu) Takımyıldızı'nın odak seçildiği çalışmaların diğer tezler nazaran daha doğru sonuçlara ulaştırdığını ortaya çıkarmış ve Mahfaza D içerisinde bulunan Sütun 43 ile Deneb yıldızı arasındaki bağlantıları güçlendirecek ortak noktaları gözler önüne sermiştir. Sırların anahtarı olarak ifade edilen bu sütunların özgün olarak yeniden modelleştirilmesi ve sanatsal anlatımla astronomik unsurları güçlü bir tanımlamaya dönüşmesi bir savın eserleşmesi konusunda önemli örnektir. Bu konuyla ilgili olarak kaynaklarda sadece tanımlamaya yönelik illüstrasyon ve resimler bulunmaktadır. Araştırmacılar; astronomik öğeler ve Sütun 43 üzerinde ciddi eşleşmelerin olduğunu görsellerle aktarmışlardır (Şekil 13) (Sweatman ve Tsikritsis, 2017). Fakat bu anlatımı sanatsal olarak tasvir eden bir eser konusunda net bir kaynakçaya veya anlatıma rastlanmamıştır.

Şekil 36: Sütun 43 ve astronomik karşılaştırması

Kaynak: <https://i.4pcdn.org/pol/1592404853222.jpg> Erişim Tarihi: 06.05.2020

Çalışmalar incelendiğinde Deneb yıldızının Göbeklitepe'deki yapıların inşası ile doğrudan bir bağlantısının olduğu radyo karbon testlerinin sonuçları ile ortaya konmaktadır. (Schmidt ve Dietrich, 2015)

EK-3 Video Link Listesi

Video 1-2-3:

https://drive.google.com/file/d/1VJZFmH7Gyaa_oXsPu_1WixjH49TqALQm/view?usp=sharing

https://drive.google.com/file/d/1U0ngmk0_oFSHTXhaUp8gZ_2j1rip-yoJ/view?usp=sharing

<https://drive.google.com/file/d/1wqwD5e9CvjQFgemJ-LxWPoNIZeZFKpCO/view?usp=sharing>

Video 4-5-6:

https://drive.google.com/file/d/1u3SwF_Y_Wx14XcJxRZwHnU-zrnr14cb/view?usp=sharing

<https://drive.google.com/file/d/1cobL1F1pjerS3CzUQT9jF1OAKZFoQHeZ/view?usp=sharing>

https://drive.google.com/file/d/1uoExVRfG-1HDkOkYh76TJFlmSgvB0j___/view?usp=sharing

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Günsel KESERCİ
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Lisans	Gazi Üniversitesi GSF-Resim Bölümü.	2019
Lise	Zübeyde Hanım Kız Mes. Lisesi.	1990

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
1997	Ankara – Yasemin Karakaya Etüt Merkezi	Kurucu Eğitimci

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Çağdaş Sanatlar Karma Sergi - 2019

